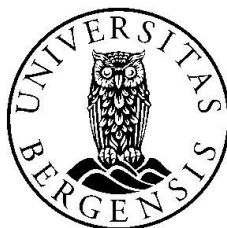

Snakker kvinnelige politikere annerledes enn menn?

En kvantitativ tekstanalyse av 125 000 taler på Stortinget 1998 - 2016

Daniel Gaassand Instebø

Masteroppgave

Vår 2019

Institutt for sammenliknende politikk

Universitetet i Bergen

Abstract

In this thesis, I analyze to what extent the content of speeches from female legislators in the Norwegian parliament differ from their male colleagues with respect to fundamental topics regarding the Norwegian welfare state. Floor speeches is a key institution in the Norwegian parliament where elected representatives can voice their own beliefs, the ideology of their represented party or the concerns of their constituents. It is also an institution in which representatives' debate over bills and can raise questions about the executives' policy concerns. I hypothesize that female legislators are driven towards spending more effort in debating policies that have a direct influence on constituents' welfare compared to their male colleagues.

I use a quantitative framework to answer my research question. Using the *Talk of Norway* dataset, I analyze 125 799 parliamentary speeches from 1998 to 2016 by applying two statistical models called *topic modelling* and *structural topic modelling*. With these techniques, I divide the speeches into 140 topics and analyze to what extent gender plays a role in legislative speeches.

My analysis is divided into two parts. In the first part I delve into the parliamentary speeches using *topic modelling*. Here, I identify what constitutes the different topics in the legislative debate. In the second part I use *structural topic models* to analyze to what extent gender plays a role in speech participation. In my first model I analyze gender separately, and in my second model I use party affiliation and committee membership as controls.

My main finding is that female legislators consistently and significantly speak more about policy concerns that affect other people. This is true about social issues, gender equality, education and healthcare. However, contrary to my expectation, the fact that women speak more about social issues than men do not lead to women abandoning debating other policy concerns such as trade and industry. Men, on the other hand, significantly speak to a greater extent than women on economic issues.

Forord

Å skrive denne masteroppgaven har vært en krevende, møysommelig men interessant og gøy prosess. Etter et år med dette prosjektet er det på sin plass å reflektere over hvem som har bidratt, hjulpet og vært en uvurderlig støtte på veien.

Først og fremst ønsker jeg å rette en stor takk til min samboer, Sigrid Hatland. Du har vært en uvurderlig støtte fra jeg startet på studiet og frem til i dag, og du har ofret mye for at jeg i dag har en mastergrad. Denne oppgaven kan kun leveres som følge av din tålmodighet og ditt gode hjerte. De siste årene har vi oppnådd mye, og jeg ser frem til mange flere år sammen med deg og hunden vår Frøya i Sædalen. Jeg ønsker også å rette en takk til øvrig familie, og i særdeleshet min far Inge Ingebø. Du har aldri satt noen krav for hva jeg skal gjøre eller hva jeg skal bli, men jeg håper at du er litt ekstra fornøyd i dag. Takk også til mine venner.

Rent faglig hadde jeg ikke klart å levere denne oppgaven uten hjelp fra min veileder Tor Midtbø. Tusen takk for innspill og veiledning fra starten og frem til i dag.

Jeg vil rette en stor takk til de faglige og administrativt ansatte ved NORCE Samfunn. Tusen takk for at jeg har fått lov til å jobbe med denne avhandlingen hos dere, for at jeg har blitt tatt så godt imot og fått forsyne meg med ubegrensede mengder kaffe. En spesiell takk til Even Bakke Korsvik og Thomas Myksvoll som har gjort dagene mye mer overkommelige.

Sist vil jeg takke alle som har vært tilknyttet seminarundervisningen i faget Met102, herunder vitenskapelig ansatte, kolleger og seminardeltagere. Å være seminarleder har vært svært givende og en god avveksling fra arbeidet med denne oppgaven. Takk for at jeg har fått være seminarleder hele tre semestre og takk for engasjement og faglige innspill.

Denne oppgaven skrives til minne om min mor, May-Britt Gaassand, som gikk bort altfor tidlig 3. Oktober 2013. Denne oppgaven er en etterlevelse av et løfte jeg ga i våre siste samtaler. Det smerter meg at du ikke vil oppleve denne dagen. Sorgen vil kanskje avta etter hvert, men savnet vil alltid være like stort. Jeg vil i fremtiden fortsette å leve etter de verdiene du har gitt meg og være den sønnen du både forventet og håpet at jeg skulle bli.

Innholdsfortegnelse

ABSTRACT	I
FORORD	II
INNHOLDSFORTEGNELSE	III
LISTE OVER TABELLER	V
LISTE OVER FIGURER	V
1.0 INNLEDNING	1
1.1 HVORFOR STUDERE KJØNNSFORSKJELLER I PARLAMENTARISK DEBATT	3
1.2 HVORDAN SVARE PÅ PROBLEMSTILLINGEN	4
1.3 OVERSIKT OVER OPPGAVEN	5
2.0 KVINNER I POLITIKKEN	7
2.1 KJØNNSFORSKJELLER MELLOM MENN OG KVINNER	8
2.1.1 <i>Psykologiske kjønnsforskjeller</i>	10
2.1.2 <i>Sosiale kjønnsforskjeller</i>	11
2.2 ULIKE FORMER FOR REPRESENTASJON	13
2.2.1 <i>Deskriptiv representasjon - Bakgrunnsrepresentasjon</i>	13
2.2.2 <i>Substansiell representasjon - Meningsrepresentasjon</i>	14
2.2.3 <i>En samlet forståelse av representasjon</i>	15
2.3 PARTIIDEOLOGI	16
2.4 STORTINGETS FAGKOMITÉER	18
2.5 FORVENTEDE KJØNNSFORSKJELLER I POLITIKKEN	19
2.6 HYPOTESER	24
2.7 OPPSUMMERING	25
3.0 KJØNN, STORTINGET OG DEN PARLAMENTARISKE DEBATTEN	27
3.1 PARLAMENTARISK DEBATT	27
3.2 KVINNERS REPRESENTASJON PÅ STORTINGET	30
3.2.1 <i>Kjønnsforskjeller i partimedlemskap</i>	31
3.2.2 <i>Kjønnsforskjeller i komitémedlemskap</i>	32
3.3 STORTINGSTALER FORDELT PÅ KJØNN	35
3.4 OPPSUMMERING	37
4.0 METODE OG DATA	38
4.1 DATAMATERIALE	39
4.2 KVANTITATIV TEKSTANALYSE	39
4.2.1 <i>Topic Models</i>	41

4.2.2 <i>Structural Topic Models</i>	48
4.3 OPPGAVENS FORKLARINGS- OG KONTROLLVARIABLER	50
4.4 OPPSUMMERING	50
5.0 HVILKE TEMAER SNAKKER REPRESENTANTENE OM?	52
5.1 KARTLEGGING AV TEMA	52
5.2 UTFORSKNING AV TEMA	55
5.3 DIAGNOSTIKK	74
5.3.1 <i>Semantisk sammenheng og eksklusivitet</i>	74
5.3.2 <i>Temakorrelasjon</i>	75
5.4 DISKUSJON AV FUNNENE	77
5.5 OPPSUMMERING	78
6.0 SNAKKER KVINNER ANNERLEDES ENN MENN?	79
6.1 EFFEKT AV KJØNN PÅ TEMA PÅ STORTINGETS TALERSTOL	79
6.1.1 <i>Oppsummering av STM-analyse</i>	87
6.2 KJØNNSFORSKJELLER INNEN SAMME TEMA	89
6.3 DISKUSJON AV FUNNENE	91
6.4 OPPSUMMERING	93
7.0 KONKLUSJON	94
7.1 OPPSUMMERING AV FUNN	94
7.2 FUNNENE I LYS AV RELEVANT LITTERATUR	95
7.3 AVSLUTNING	97
BIBLIOGRAFI	99
APPENDIX	105
APPENDIX A: STOPPORD	106
APPENDIX B: OVERSIKT OVER TEMA	106
APPENDIX C: TEMAPREVALENS	109

Liste over tabeller

Tabell 1: Kvinner innvalgt på Stortinget ut fra partitilhørighet.....	31
Tabell 2: Kjønnforskjeller i komitémedlemskap	33
Tabell 3: Stortingsundersøkelsen 1995 og 2012.	34
Tabell 4: Stortingstaler fordelt på parti og kjønn	35
Tabell 5: Eksempel på en datamatrise med Bag of Words-tilnærming	42
Tabell 6: Datarensing og bortfall av enheter	44
Tabell 7: Forhåndsprosessering	45
Tabell 8: Operasjonalisering av oppgavens uavhengige variabler	50
Tabell 9: Utvalg av tema og kategorisering	53
Tabell 10: Effekt av tema på kjønn for begge modeller	88

Liste over figurer

Figur 1: Forventet prosess i interne uenigheter	29
Figur 2: Stortingstaler fordelt på kjønn og parti.....	36
Figur 3: Taler fordelt på kjønn og parti over tid.....	36
Figur 4: Identifisering av det optimale antallet tema.....	47
Figur 5: Temaprevalens.....	54
Figur 6: Arbeidsliv 1	56
Figur 7: Stolpediagram av tema innen Arbeids- og sosialpolitikk	57
Figur 8: Barnevern	58
Figur 9: NATO.....	59
Figur 10: Stolpediagram av tema innen Forsvar & Utenriks.....	60
Figur 11: Norge i krig	61
Figur 12: Landbruk	62
Figur 13: Stolpediagram av tema fra Handel, næring og industri	63
Figur 14: Sykehus & pasient	65
Figur 15: Stolpediagram for tema innen Helse & Omsorg.....	66
Figur 16: Eldreomsorg	67
Figur 17: Politi	68
Figur 18: Stolpediagram for Justis	69
Figur 19: Lærere, Skole og elever og Høyere utdanning	70
Figur 20: Riksrevisjonen	71
Figur 21: Stolpediagram for Økonomi	72
Figur 22: Stolpediagram for Økonomi	73
Figur 23: Eksklusivitet og semantisk sammenheng	75
Figur 24: Temakorrelasjon gjengitt ved navn på tema	76
Figur 25: Estimerte effekter for Arbeids- og sosialpolitikk	80

Figur 26: Estimerte effekter for Forsvar og Utenriks	81
Figur 27: Estimerte effekter for Handel, næring og industri	82
Figur 28: Estimerte effekter for Helse og omsorg	83
Figur 29: Estimerte effekter for Justis	84
Figur 30: Estimerte effekter for Skole og utdanning	85
Figur 31: Estimerte effekter for Økonomi	86
Figur 32: Barnevern	89
Figur 33: Bistand	90
Figur 34: Menneskerettigheter	90
Figur 35: Skole og elever	90
Figur 36: Sykehus og pasient	90
Figur 37: Likestilling	90
Figur 38: Trygt familieliv	90
Figur 39: Lærere	90
Figur 40: Vold	90

1.0 Innledning

Et av de viktigste politiske utviklingstrekkene de siste femti år har vært knyttet til inkluderingen av kvinner i politiske beslutningsprosesser. Fra 1993 til i dag har kvinneandelen på Stortinget vært relativt stabil rundt 40 prosent (Stortinget 2018), men det norske valgsystemet har enda ikke oppnådd fullstendig kjønnsbalanse. Den gradvise økningen i kvinneandel i nasjonale parlamenter har ført til økt akademisk interesse for kvinners rolle som politiske representanter og hvordan de kommuniserer (Celis 2009, Dolan 2010). Ingvild Reymert (2011, 84) skriver at kvinnelige velgere *«er mer opptatt av omfordeling og offentlige velferdsgoder, de er mindre positive til markedsliberalisme og privatisering, og stemmer derfor oftere på venstresiden som har vært den største forsvareren av velferdsstaten»*. Med dette sier Reymert at det kan være at menn og kvinner skiller seg når det gjelder fundamentale verdier tilknyttet finansieringen av den norske velferdsstaten og hvilke tjenester den skal tilby. Kan det tenkes at dette skillet mellom menn og kvinner på velgernivå også gir seg uttrykk i hvordan folkevalgte snakker om den norske velferdsstaten på Stortingets talerstol? Er det slik at det er et skille mellom hvordan menn og kvinner prioriterer i lovarbeidet, og dersom dette er tilfellet; hvordan gir dette seg utslag i den politiske kommunikasjonen? En studie fra USA (Gerrity, Osborn og Morehouse Mendez 2007) viser at nyvalgte kvinnelige representanter som erstatter en mannlig representant i større grad arbeider frem kvinnevennlig politikk, gjerne med fokus på likestilling, barne- og familierpolitikk, abort, minstelønn og sosialpolitikk. Dersom dette stemmer, reiser dette spørsmål ved hvordan disse forskjellene kan forklares.

Den første mulige forklaringen på at menn og kvinner både snakker og prioriterer forskjellig kan knyttes opp til at kvinner og menn har ulike politiske preferanser og at forskjellige politiske saker har ulik tiltrekningskraft mellom kjønnene. Dette er i tråd med hva Reymert har funnet ut om kvinner i Norge, og liknende funn er gjort om kvinners politiske overbevisninger i utlandet (Dolan og Sanbonmatsu 2009, Inglehart og Norris 2000). En annen mulighet er at kvinnelige velgere ønsker å velge inn en representant som vil stå opp for dem og fremme deres ønsker. En kvinnelig politiker forventes således fra velgernes side å opptre solidarisk overfor kvinnesaken og andre politiske saker som kvinner er opptatt av. I det sosiale livet trer menn og kvinner inn i ulike sosiale roller hvor det er knyttet ulike forventninger til kjønnene. En kvinnelig representant kan være forventet å opptre solidarisk overfor andre kvinner og aktivt kjempe frem kvinners interesser. Kjønnsforskjellene som oppstår i den politiske kommunikasjonen kan således knyttes opp mot (1) at menn og kvinner faktisk er forskjellige, (2) ønsker å fremme ulik

politikk eller (3) er forventet å fremme ulik politikk (Eagly og Wood 1991, Huddy og Terkildsen 1993, Alexander og Andersen 1993).

Men kommunikasjonsforskjellene kan også skyldes at kvinner tiltrekkes av andre partier enn hva menn gjør. Ifølge Reymert (2011) er kvinner mer opptatt av økonomisk omfordeling enn menn, og denne trenden er såpass klar at hun mener at de høyreorienterte partiene mangler «dametekke». Dersom kvinner på velgernivå er mer venstrevridd, vil dette implisitt føre til at de venstreorienterte partiene har et større utvalg av kvinnelige kandidater å velge mellom i valgsituasjoner. Hvis kvinneandelen i de venstreorienterte partiene er høyere enn i de høyreorienterte partiene, kan dette føre til at kvinner indirekte fremmer forskjellig politikk i lovarbeidet sammenliknet med menn. De ulike politiske partiene som utgjør Stortinget har forskjellig politisk ideologi og ulike hjertesaker som de ønsker å argumentere for. De norske politiske partiene har også en egeninteresse av å fremstå enhetlig og samlet. Den norske partikulturen er ansett som sterk og det er høy terskel for å ta dissens med partiledelsen (Proksch og Slapin 2015, 44-55, Heidar 2014, 401). Representantene står således ikke helt fritt til å engasjere seg i de sakene de egentlig ønsker. Kjønnforskjeller i partimedlemskap kan således føre til at representantene snakker forskjellig, men hvor kommunikasjonsforskjellene er et utslag av partienes forskjellige ideologi.

Menn og kvinner kan også snakke forskjellig som følge av arbeidsdelingen som folkevalgt på Stortinget. I Norge, som i andre land, følger lovarbeidet av spesialisering og avgrensning. Representantene fordeles i fagkomitéer på bakgrunn av partienes valgresultat og hvor omfattende politikkområdet er, men representantene kan søke seg til å arbeide i fagkomitéer som de finner tiltrekkende. Det vil være i partienes interesse å utnytte representantenes fagkunnskap og sikre seg så motiverte representanter som mulig. Partiene forsøker derfor å oppfylle representantenes ønsker etter beste evne (Allern, Karlsen og Narud 2014A). Denne arbeidsdelingen vil på bakgrunn av sin oppbygning automatisk føre til at hver representant vil engasjere seg i ulik grad i forskjellige saker. Dersom kvinner ønsker å jobbe med annen politikk enn menn kan det dermed føre til at de tiltrekkes av andre fagkomitéer for å arbeide med de politiske sakene som de er opptatt av. Dersom det er tilfellet vil vi forvente at eventuelle kommunikasjonsforskjeller forsvinner når vi tar høyde for de ulike rollene en stortingsrepresentant kan inneha. Men dersom kjønnforskjellene tilstrekkelig robust til at de vedvarer når man kontrollerer for parti- og komitémedlemskap vil dette støtte opp under en påstand om reelle ideologiske forskjeller mellom menn og kvinner.

Jeg ønsker med denne oppgaven å vise at menn og kvinner snakker forskjellig og hvordan dette gir seg uttrykk i Stortingets plenumsdebatter. Jeg ønsker å vise at det er grunn for å tro at kvinner bruker mer tid og ressurser på å drøfte politikk som appellerer til dem og som de har egeninteresse av å fremme. Mer konkret vil jeg undersøke i hvilken grad kvinner snakker om forskjellige sakstyper i lovarbeidet og undersøke hvordan dette kan forklares. Hvis vi tar utgangspunkt i en plenumsdebatt så må representantene som velger å ytre seg antas å være de som føler de har et bidrag i debatten. Dette bidraget er i seg selv en indikator på at representanten er engasjert i temaet som debatteres. Stortinget har begrenset med tid for å drøfte hver sak, og tiden må derfor fordeles til dem som mest ønsker å ta ordet. Dette leder meg frem til oppgavens problemstilling:

Snakker kvinnelige folkevalgte annerledes enn menn om fundamentale spørsmål knyttet til den norske velferdsstaten, og opprettholdes kommunikasjonsforskjellene ved å kontrollere for parti- og komitémedlemskap?

For å svare på denne problemstillingen vil jeg bruke en kvantitativ tilnærming hvor jeg analyserer alle stortingstaler for tidsintervallet 1998 til 2016 samlet. Dette gir et tidsintervall på 18 år, og jeg analyserer dette ved å bruke metoder og teknikker som deler det totale tekstmaterialet inn i forskjellige tema og måler i hvilken grad menn og kvinner snakker forskjellig i lovarbeidet. Utregningen er dermed basert på ordfrekvenser og korrelasjoner mellom ord, og en slik fremgangsmåte kalles *topic modelling*. Datagrunnlaget for denne oppgaven er 125 799 stortingstaler fra stortingsrepresentantene på Stortingets talerstol. Stortingstalene kan variere i omfang fra å være relativt korte til å være lengre redegjørelser. Siden dette inkluderer det fylldigste datamaterialet som er å oppdrive om parlamentarisk debatt i Norge, gjør dette seg velegnet for å studere forskjeller mellom menn og kvinner.

1.1 Hvorfor studere kjønnsforskjeller i parlamentarisk debatt

Prosch & Slapin (2015, 20) definerer politisk debatt for å være en «*verbal konkurranse mellom politiske kandidater av ulik oppfatning*». I sin idealform er tanken at man fatter de beste beslutningene ved at man fremmer sine argumenter og forsøke å overtale andre. Den som har argumentert best, ender opp med gjennomslag for sin sak. Imidlertid har debatter mellom representanter i nasjonalforsamlingen endret seg, og hovedmålsetningen med debatten er ikke

lenger primært at man skal overbevise meningsmotstandere, men er en del av den politiske strategiske manøvreringen.

Litteraturen om den norske parlamentarismen skrevet av blant annet Rommetvedt (2002) og Rasch (2000, 2003, 2014) forteller oss at de politiske utfallene ikke blir bestemt av debatten i forkant av voteringene, men er forankret i de politiske partiene og innstillingene som fagkomitéene faller ned på. Men det har vært lite forskning på spørsmål som debatten i forkant kan være bedre egnet til å gi oss svar på. Inntil nylig har dette vært svært tidkrevende og krevd betydelige ressurser. I tillegg til å gi oss svar på tidligere ubesvarte spørsmål, er det i henhold til Proksch og Slapin (2015) mindre alvorlig å gi uttrykk for en eventuell uenighet verbalt på talerstolen enn det er å gå på tvers med partilinjen i voteringene. Tekstmaterialet som stortingstalene utgjør kan gi oss svar på hvordan representantene prioriterer og hvilke holdninger de har i lovarbeidet. Vi kan også knytte retorikken opp mot representantenes kjennetegn for å måle deres tilbøyelighet for å snakke om utvalgte tema.

I tråd med litteraturen kan det tenkes at det norske politiske systemet er så partisentrert at det ikke vil være observerbare forskjeller i retorikken til stortingsrepresentantene. De innvalgte representantene har et mandat og et partiprogram å forholde seg til, og baserer sitt engasjement og sin retorikk i henhold til dette. I tillegg blir retorikken påvirket av hvilket politisk fagfelt de velger å spesialisere seg i, gjenspeilet i hvilken fagkomité de er medlem av. Jeg ønsker med min analyse å vise at politikerne bringer med seg et personlig engasjement innenfor sakfelt om den norske velferdsstaten som ikke lar seg forklare av politisk ideologi og fagkomitétilhørighet. Menn og kvinner engasjerer seg ulikt ut fra hvilken politikk som appellerer til dem. Disse forskjellene kan være vanskelig å avdekke uten å benytte en kvantitativ tilnærming som er gjort i denne oppgaven. Dette vil si at formålet må ses i sammenheng med metoden som er brukt. Ofte kan disse forskjellene være latente og ubevisste, men likevel vise seg å være systematiske skjevheter når man får et målbart estimat å forholde seg til. Det vil si at man kan avdekke forskjeller som man ikke har muligheter til å finne basert på systematisk gjennomlesing.

1.2 Hvordan svare på problemstillingen

I oppgavens teoridel skal jeg først gjøre rede for to forskjellige måter for å forstå hvorfor kjønnsforskjeller mellom menn og kvinner oppstår. Dette teoretiske utgangspunktet vil jeg knytte opp mot rollen som politiker. Hva vil det egentlig si å være en folkevalgt representant,

og hvilke forventninger er knyttet opp mot dem i lovarbeidet? På grunn av at en folkevalgt er bundet av et partiprogram og et mandat, og henter sin legitimitet fra velgerne forventes de å fremme velgernes interesser. Jeg vil argumentere for at representantenes egne verdier og de forventningene som er knyttet til dem vil trekke dem mot konkrete tema i lovarbeidet.

Jeg vil gjennomføre analysen ved å bruke en kvantitativ tilnærming. Innen kvantitativ metode vil jeg bruke *topic modelling* og *structural topic modelling*. Denne metoden er basert på ordfrekvenser og deler tekstmaterialet inn i tema basert på hvilke ord som opptrer i sammenheng med hverandre. Disse temaene kan man utforske for å få svar på hvilke temaer som blir diskutert i stortingssalen. Når tekstmaterialet er fordelt kan vi også måle sammenhengen mellom temaene og representantenes sosiale kjennetegn. Analysen er basert på nye verktøy som har vokst frem de siste årene. Oppgaven tar i bruk datasettet «Talk of Norway» (Lapponi og Søyland 2016) som er utviklet av *Holder de ord*¹ og *Universitetet i Oslo*². Datasettet inneholder referater fra stortingsmøtene over en tidsperiode på 18 år. Datagrunnlaget består dermed av alle tilgjengelige referater fra Stortingets plenumsdebatter i tidsintervallet 1998 – 2016. Etter datarensing består datamaterialet av 125 799 stortingstaler som blir grunnlaget for oppgavens analyse. Dette tidsintervallet dekker flere ulike regjeringskonstellasjoner, ulike partisammensetninger og uttalelser fra over 700 folkevalgte stortingsrepresentanter. Felles over hele tidsperioden er at kvinner over hele tidsperioden har vært godt representert på Stortinget. Datasettet er utformet på en slik måte at én stortingstale tilsvarer én observasjon. I tilknytning til tekstmaterialet inneholder datasettet også informasjon om hvem som stod for talen, og dette brukes som grunnlag for å utvikle oppgavens forklaringsvariabler.

1.3 Oversikt over oppgaven

I *kapittel 2* ønsker jeg å forklare hvorfor vi kan forvente at menn og kvinner sin retorikk vil være forskjellig, og gjøre rede for hva som kan tenkes å påvirke den politiske retorikken. *Kapittelet* starter med at jeg gjør rede for kvinners rettighetsutvikling som er grunnlaget for oppgavens to ulike måter å forstå kjønnsforskjeller. Deretter vil jeg gjøre rede for hvordan rollen som politisk representant kan tenkes å påvirke denne retorikken. *Kapittelet* avsluttes med at jeg redegjør for oppgavens hypoteser. *Kapittel 3* har en mer empirisk forankring om

¹ <https://www.holderdeord.no>

² <https://www.mn.uio.no/ifi/english/research/projects/ton/>

Stortinget som institusjon og dens sosiale sammensetning. Her gjør jeg rede for hvordan parlamentarisk debatt skal forstås og ser på hvilke roller kvinner har inntatt både historisk og med tanke på tidsperioden som analysen skal gjelde. Jeg gjør også rede for hvordan antall taler fordeler seg mellom kjønnene. I *Kapittel 4* redegjør jeg for oppgavens metode, datagrunnlag og operasjonalisering. *Kapittel 5* og *6* utgjør oppgavens analysedel hvor jeg presenterer oppgavens resultater. I første del analyserer jeg oppgavens tema, og i andre del ser jeg på sammenhengen mellom disse temaene og kjønn. Her viser jeg hvordan kvinnelig parlamentarisk kommunikasjon skiller seg fra mennenes kommunikasjon. Oppgavens avsluttes med en konklusjon og avsluttende kommentarer i *Kapittel 7*.

2.0 Kvinner i politikken

Flere tidligere studier om kvinner i politikken har utforsket i hvilken grad kvinnelige folkevalgte har forskjellig politisk agenda enn menn (Atkinson og Windett 2018, Childs og Krook 2008, Fox og Lawless 2004, Lawless 2015, Pearson og Dancey 2010, Winter 2010, Thomsen 2018, Winter 2010, Osborn og Morehouse Mendez 2010). En del av årsaken til dette er å teste en påstand om hvorvidt politikken endrer seg i en mer feministisk retning desto flere kvinner som blir valgt inn, og dermed tenderer mot å bli mer og mer representativ for staten som helhet. Men hvor tydelig er dette skillet mellom menn og kvinner, og hvorfor er det slik at kvinners politiske ønsker og krav er forskjellig fra mennene?

Først og fremst kan man ikke legge skjul på at kvinner har vært politisk underrepresentert siden demokratisk styreform ble etablert (Inter Parliamentary Union 2019). Når flere kvinner blir valgt inn i demokratiske institusjoner er det naturlig at disse vil fremme sine perspektiver og dermed i økende grad representere kvinners interesser. Men dette fordrer at kvinnelige folkevalgte føler tilhørighet til kvinnesaken og føler det som sitt ansvar å fremme slike ønsker. Hvordan kan vi så forstå rollen som folkevalgt representant, og hvordan kan vi forvente at den politiske kommunikasjonen blir påvirket av de forskjellige interessene, kravene og forventningene som er en del av et slikt verv? Disse spørsmålene ønsker jeg å besvare i dette kapittelet. Jeg ønsker å redegjøre for hvordan vi kan forstå kjønnsforskjeller mellom menn og kvinner, og bruke disse kjønnsforskjellene for å forklare hvorfor vi kan forvente menn og kvinner velger å prioritere forskjellig i lovarbeidet.

Dette kapittelet er strukturert på følgende måte; Jeg starter med å redegjøre for kjønnsforskjeller mellom menn og kvinner (2.1). Her innleder jeg kort med et rammeverk for hvordan rettighetskampen for kvinner kan forstås. Så redegjør jeg for to forskjellige måter å forstå kjønnsforskjeller. Her skiller jeg mellom psykologiske kjønnsforskjeller (2.1.1) og sosiale kjønnsforskjeller (2.1.2). Deretter ønsker jeg å se på ulike måter for hvordan vi kan forstå en folkevalgt sin rolle i forbindelse med representasjonsteori. Her skiller jeg mellom bakgrunnsrepresentasjon (2.2.1) og meningsrepresentasjon (2.2.2). Jeg redegjør så for hvordan vi kan forvente at ulike partiers ideologi (2.3) og hvordan arbeidsdelingen i Stortingets fagkomitéer (2.4) kan virke inn på den politiske kommunikasjonen i Stortingssalen. Samlet sett vurderes dette å være de viktigste faktorene som spiller inn for hva som avgjør hvorvidt en representant velger å bruke sin stemme i Stortingssalen. Jeg gjør så rede for hvordan jeg

forventer at kjønnene vil snakke forskjellig om ulike tema (2.5). Jeg redegjør så for oppgavens hypoteser (2.6), og avslutningsvis følger en oppsummering (2.7).

2.1 Kjønnforskjeller mellom menn og kvinner

Selv om vi lever i en tid hvor konseptet kjønn og kjønnsidentitet blir utfordret, bør det være ukontroversielt å hevde at menn og kvinner er forskjellige, og at det blir knyttet ulike forventninger til menn og kvinner. I tillegg til at menn og kvinner er forskjellige, har også rettighetsutviklingen mellom menn og kvinner forløpt på ulik måte. Sosiologen Thomas Marshall sammenfattet rettighetsutviklingen for kvinner i tre kategorier; opparbeidelsen av *sivile* rettigheter, *politiske* rettigheter og *sosiale* rettigheter (Raaum 1995, 51-83). Hans teori var at oppnåelsen av disse rettighetene opptrådte kronologisk. For å lettere forstå *hvilke* politiske saker som kan være viktige for kvinner, er det helt nødvendig å også forstå noe av bakteppet for hvordan kvinnes vei til politisk makt og anerkjennelse har vært.

Sivile rettigheter

Til de sivile rettighetene regnet Marshall nedfellingene av allmenne rettigheter i grunnloven, likhet for loven, rettssikkerhet, næringsfrihet, eiendomsrett, ytringsfrihet og religionsfrihet. Utgangspunktet for en kamp om sivile rettigheter var først aktuelt etter at landet fikk egen grunnlov i 1814. Denne grunnloven var gjerne formulert på en slik måte at kvinner hadde like rettigheter som menn formelt sett, men det var dermed viktig at disse rettighetene fikk allmenn gyldighet og ble utvidet til å gjelde kvinner på lik linje som menn. Kvinner hadde i lang tid blant annet ikke rett til å drive næringsfrihet. Denne rettigheten var nedfelt i grunnloven, men siden kvinner ikke ble regnet som myndige gjaldt ikke denne loven for dem. Å være myndig vil si å «*ha en egen rettslig handleevne og å kunne inngå rettslig bindende avtaler av alle slag uten samtykke eller verge*» (Raaum 1995, 53). Dette vil også si at kvinner ikke var fri til å inngå gyldige kontrakter eller ha rett til eiendom. Som følge av at mange andre dører til makt var stengt, som krav om formell utdanning for å utøve prestisjetunge yrker, ble innflytelsesrike posisjoner forbeholdt menn, og det tok lang tid å endre på disse strukturene.

Politiske rettigheter

De politiske rettighetene er nært knyttet til allmenn stemmerett og valgbarhet ved politiske valg. Utviklingen av politiske rettigheter kan ses i sammenheng med Stein Rokkans terskelmodell. Han skriver at en voksende politisk bevegelse må overskride fire terskler før den er fullverdig

politisk deltaker i en europeisk demokratisk stat; *legitimering, inkorporering, representasjon* og *den utøvende makt* (Rokkan 1987, 274-293). *Legitimering* handler om hvilket tidspunkt i nasjonsbyggingen retten til klagemål, kritikk og demonstrasjoner mot regimet virkelig ble anerkjent, herunder vern om retten til møtefrihet, talefrihet og ytringsfrihet. *Inkorporering* vil si hvor lang tid det tok før tilhengere av en voksende bevegelse fikk formell rett til å delta i valget av sine representanter på lik linje med «de etablerte». *Representasjon* handler om i hvilken grad det var mulig å vinne plasser i den lovgivende forsamlingen, mens *den utøvende makt* handler om hvor motstandsdyktig de utøvende organer var mot press for lovgiverne, og hvor lang tid det tok før også den utøvende myndighet ble omformet som følge av bevegelsen. *Legitimeringsfasen* handler i denne sammenheng om å ta plass i det offentlige rom og å signalisere sine interesser. Således var møtefriheten viktig, slik at kvinner kunne etablere egne organisasjoner som kunne argumentere på vegne av dem. *Inkorporeringsfasen* handler om kvinners rett til deltagelse i politiske valg. Allmenn stemmerett for kvinner ble innført i 1913, og før dette var makten forbeholdt menn, gjerne med utgangspunkt i borgerskapet og handel (Hallberg 2003, 49, Raaum 1995, 57). *Representasjonsfasen* dreier seg om i hvilken grad kvinner klarte å vinne seter på Stortinget, og herunder hvordan det ble lagt til rette for at kvinner også skulle bli representert. Etter kvinner fikk stemmerett, tok det lang tid før kvinners andel i nasjonalforsamlingen var noe i nærheten av det vi i dag vil regne som god representasjon. Først på 1970-tallet oversteg kvinners andel fem prosent (Stortinget 2018). Den siste fasen handler om hvordan utøvende myndighet ble påvirket og hvordan kvinner også etter hvert ble representert i regjeringen.

Sosiale rettigheter

De sosiale rettighetene regner Marshall for å gjelde hele spekteret fra retten til et minstemål av økonomisk trygghet til å kunne leve i tråd med samfunnets gjeldende standarder. Selv om vi i dag har kommet langt innen utviklingen av sosiale rettigheter uavhengig av kjønn, religion, hudfarge og andre karakteristika som kan tenkes å skille mellom individer, så må vi huske at fattigdom tidligere har vært et kriterium for tap av både sivile og politiske rettigheter, og herunder stemmeretten (Raaum 1995, 75). Mer relevant for dagens situasjon er imidlertid kampen om at kvinner skal ha like gode forutsetninger som menn for å lykkes i arbeidslivet. Her kan man trekke inn kjønnsdiskriminering i ansettelsesprosesser, vern mot oppsigelse, tilrettelegging på arbeidsplassen og barselpermisjon. Etter hvert kan også omsorgspolitikken, en utvidet forståelse av fødselspermisjonen, herunder økning av fedrekvoten for å tilrettelegge for at kvinner skal ha muligheten for å gå tilbake i jobb så fort hun ønsker, og utviklingen av

rettigheter tilknyttet barneoppdragelse som barnehageplass sies å falle inn under denne kategorien (Raaum 1995, 74-84).

Samlet sett har disse rettighetene vært kjempet for og argumentert for i ulike flanker. Men de hadde ikke blitt etablert uten å fremme ønskene i nasjonalforsamlingen med sikte på å vedta lovendringer. Er det med dette utgangspunktet urealistisk å tro at kvinnelige representanter kan prioritere ulikt enn menn og dermed være tiltrukket av forskjellige politikkområder? I det følgende vil jeg presentere to forskjellige perspektiver for kjønnsforskjeller; først basert på en psykologisk teori kalt «The Big Five», og så basert på en teori om sosiale roller.

2.1.1 Psykologiske kjønnsforskjeller

Med psykologiske kjønnsforskjeller menes teorier knyttet til evolusjonære kjønnsforskjeller, som går ut på at menn og kvinner i større eller mindre grad skiller seg fra hverandre med utgangspunkt i visse personlighetstrekk. Enkelt forklart; psykologiske kjønnsforskjeller handler om hvem man *er*, mens sosiale kjønnsforskjeller handler om hvordan man blir oppfattet og hvilke roller man inntar. Innen psykologien står femfaktormodellen (også kalt «*The Big Five*») sterkt (Lippa 2010, Weisberg, DeYoung og Hirsh 2011, Schmitt, et al. 2008). Det er en teori som antar at individers personlighet kan forstås og beskrives ved hjelp av fem dimensjoner og 30 underliggende trekk. Disse fem dimensjonene er *åpenhet*, *planmessighet*, *ekstroversjon*, *medmenneskelighet* og *nevrotisme*. Selv om dette er en psykologisk teori har femfaktormodellen også blitt anvendt i statsvitenskapen, blant annet for å undersøke hva som driver politisk interesse (Weischenk og Dawes 2017), politisk kultur (Mondak og Canache 2014) og personlighetstrekk ved politikere (Dietrich, et al. 2012, Gerber, et al. 2011). Således benyttes denne modellen for å redegjøre for hvordan kvinner *generelt sett* kan sies å skille seg fra menn med hensyn på personlighetstrekk.

Eventuelle kjønnsforskjeller på bakgrunn av femfaktormodellen er gitt på bakgrunn av hvilket kjønn som har en høyere «*score*» på de underliggende dimensjonene og personlighetstrekkene i gjennomsnitt. Dette utelukker selvfølgelig ikke at den interne gruppevariasjonen mellom menn og kvinner kan være stor, slik at menn også kan inneha trekk som er ansett som «*mer typisk*» for kvinner og omvendt. Det finnes flere forskjellige teorier for hvorfor slike forskjeller eksisterer. En biologisk teori er knyttet til at menn og kvinner har utviklet seg forskjellig med hensyn på reproduksjon og rollen som foreldre. Ifølge slike teorier vil kvinner være mer opptatt av rollen som barneoppdrager og dermed være mer forsiktig, samvittighetsfull, mer opptatt av

pleie og omsorg og mer emosjonelt involvert. Menn vil ifølge en biologisk teori opparbeide seg trekk som høyner mulighetene for å skaffe seg en partner, og således være mer påståelig, risikovillig og aggressiv (Weisberg, DeYoung og Hirsh 2011, 2).

På bakgrunn av femfaktormodellen scorer kvinner høyere enn menn på blant annet dimensjonen medmenneskelighet og enkelte trekk innenfor ekstroversjonsdimensjonen (Lippa 2010, Weisberg, DeYoung og Hirsh 2011, Schmitt, et al. 2008). Medmenneskelighetsdimensjonen involverer trekk som omhandler altruisme, herunder empati og vennlighet, i tillegg til samarbeidsvillighet, opprettholdelse av sosial harmoni og bekymring for andres velvære. Innenfor ekstroversjonsdimensjonen er ikke kjønnsforskjellene så stor, men kvinner scorer høyere enn menn på personlighetstrekkene varme og positive følelser, mens menn scorer bedre enn kvinner på påståelighet og spenningssøken (Weisberg, DeYoung og Hirsh 2011).

Overordnet scorer kvinner høyere enn menn på underliggende trekk som angår det sosiale liv og indre sjelsliv (varme, sosiabilitet, positive følelser, følelser, angst, depresjon, selvbevissthet, sårbarhet). På grunn av at kvinner har vært avhengig av å dyrke personlige egenskaper i rollen som omsorgsperson for barn og eldre kan man generelt si at kvinner er mer «*personorientert*». Menn har på den andre siden utviklet kvaliteter knyttet til lederskap, aggresjon, risikovillighet, spenningssøking, makt og status, og er dermed mer «*objektorientert*» (Lippa 2010, 1004). Med hensyn til politisk kommunikasjon og debatt kan det da være fornuftig å tro at kvinner vil være mer engasjert i politiske temaer som kan knyttes opp mot mennesker, mens menn vil være mer engasjert enn kvinner i politiske saker der denne dimensjonen er fraværende. Kvinner vil dermed trolig engasjere seg mer i tema som kan knyttes opp mot foreldrerollen og omsorg for andre. En graviditet kan i seg selv være en fysisk og psykisk påkjennelse for kvinnen (Paarlberg, et al. 1996), og som følge av en graviditet er kvinnen nødt til å tre midlertidig ut av arbeid i forbindelse med barnefødsel og barneoppdragelse. Moren er i tillegg den som investerer mest tid i barnet som følge av barneoppdragelsen og gir grobunn til et perspektiv som historisk ikke angår menn i like stor grad. Det vil derfor ikke være overraskende dersom kvinnelige politikere investerer mer tid i å snakke om barn og kjernefamilien enn menn i sin politiske kommunikasjon.

2.1.2 Sosiale kjønnsforskjeller

Med sosiale kjønnsforskjeller menes teorier om at kjønnene utvikler seg forskjellig på bakgrunn av at kjønnene blir utsatt for forskjellige sosiale inntrykk. Dette er kjent som *sosial rolleteori*,

og er knyttet opp mot kjønnsroller, stereotypier og kulturelle inntrykk. Ifølge sosial rolleteori oppstår kjønnsforskjeller tidlig i livet som følge av at gutter og jenter både bevisst og underbevisst blir behandlet ulikt (Eagly og Wood 1991, Eagly og Wood 1999). Det knyttes ulike forventninger for hva som er passende atferd for menn og kvinner utelukkende på bakgrunn av vedkommendes kjønn. Forskjellige atferdsmønstre blir således belønnet ulikt mellom gutter og jenter og menn og kvinner. Både barn og voksne skiller mellom gutter og jenter, og forskjellige typer atferd blir ansett som «*guttete*» eller «*jentete*». Dette fører til at man selv viser atferdsmønstre som samsvarer med disse kjønnsrollemønstrene som man selv har utviklet og som kan observeres i samfunnet. Kjønnsrollene og atferdsmønstrene kan så knyttes opp mot den tidligere nevnte forventningen om at menn tradisjonelt sett hatt ansvar for å skaffe familien inntekt mens kvinnen står for barneoppdragelsen. Kvinner er forventet å være vennlig, altruistisk, omsorgsfull og å gi uttrykk for sine følelser mens menn er forventet å være selvstendig, påståelig og kompetent (Eagly og Wood 1991, 309).

Sosiale normer og kjønnsroller handler ikke bare om hvordan man oppfatter seg selv, men også om hvordan man oppfatter andre. Dette kalles *kjønnsstereotyper*. I politisk kontekst hevder Arnesen et al. (2019, 47) at velgere kan anta en politisk kandidats oppfatning utelukkende basert på kandidatens sosiale bakgrunn. Vi anvender altså stereotyper for å fylle manglende kunnskap om personer vi ikke kjenner fra før. Ulike kvaliteter og personlighetstrekk er forbundet med de forskjellige kjønnene. Huddy & Terkildsen (1993, 504-508) er av mange ansett som helt sentral innen forskning på hvordan velgere anvender kjønnsstereotyper når de vurderer politiske kandidater. De skriver at politikere kan strategisk tilpasse sin valgkamp ut fra hvilke trekk som foretrekkes, og hvis de ikke tar hensyn til velgernes forventninger kan de risikere å bli straffet ved at de ikke er ansett som tilstrekkelig kompetent. Velgerne setter politiske kandidater inn i kjønnsrollene og antar at kvinnelige politiske kandidater er varme, høflige, emosjonelle og snille, mens mannlige politiske kandidater er tøff, hardtarbeidende, praktisk, aggressiv, streng, aktiv, rasjonell, selvsikker og påståelig (Huddy og Terkildsen 1993, 504-508). Menn er også ansett for å være mer konservativ, bedre til å håndtere kriser, mer emosjonelt stabil og inneha en bedre evne til å ta vanskelige beslutninger (Alexander og Andersen 1993, 536). Disse trekkene velger Huddy & Terkildsen (1993) å kalle *maskuline* og *feminine* personlighetstrekk. De spekulerer i at kandidater som mangler maskuline trekk vil ha mindre sjans for å bli valgt til særlig krevende stillinger, som statsleder er ansett for å være. De kvinnelige personlighetstrekkene er ansett som å komme bedre til nytte i rollen som representant og gjerne i spesifikke komitéer. Dette skaper et skille mellom forskjellige kompetanseområder hvor

kjønnet personlighetstrekk er ansett å komme best til nytte. En representant med maskuline personlighetstrekk er ansett som mer skikket i politikkområder som omhandler militæret, forsvarspolitik, utenriks og finans, mens en representant med feminine personlighetstrekk er ansett for å være mer skikket i politikkområder som omhandler fattigdom, utdanning, barn, sosialpolitikk, helse og omsorg (Huddy og Terkildsen 1993, 505).

2.2 Ulike former for representasjon

Selv om en politiker bringer med seg sine erfaringer i sitt politiske virke, er det ikke slik at de er selvstendige aktører i nasjonalforsamlingen. En politiker tar avgjørelser og handler *på vegne av andre*. For å forstå en politikers handlingsrom i et liberalt demokrati er det viktig å forstå forbindelsen mellom velgeren og den folkevalgte. En sentral forutsetning for et velfungerende demokrati er ifølge Robert Dahl (1971, 1) at myndighetene er responsive for folkets ønsker. Politikerne henter sin legitimitet gjennom politiske valg, og er å anse som velgernes representanter i nasjonalforsamlingen. Men hva vil det si å være en «representant»? Begrepet er diskutert av Hanna Pitkin (1972), og i representasjonslitteraturen er det knyttet særlig interesse til hennes skille mellom deskriptiv og substansiell representasjon.

2.2.1 Deskriptiv representasjon - Bakgrunnsrepresentasjon

Deskriptiv representasjon, også kalt bakgrunnsrepresentasjon, er knyttet mot den numeriske sammensetningen av nasjonalforsamlingen på bakgrunn av sosiale og geografiske karakteristika. Ifølge Pitkin (1972, 60-61) står mange statsvitere for et syn om at «ekte» representasjon forutsetter en lovgivende forsamling som speiler nasjonen. USAs andre president, John Adams, mente at den lovgivende forsamling «*should be an exact portrait, in miniature, of the people at large, as it should think, feel, reason and act like them*». En underrepresentasjon av spesifikke grupper i politiske institusjoner er ansett å være problematisk med hensyn på rettferdighet, legitimitet, responsivitet og effektivitet (Celis 2009, 96). Argumentet som fremmes er at en mer jevn fordeling av parlamentariske seter ikke bare vil gjøre det demokratiske systemet mer rettferdig fordi det impliserer at den deskriptive dimensjonen av politisk deltagelse må jevnes ut, men det vil også øke kvaliteten i lovarbeidet fordi kvinners perspektiver lettere kan komme til uttrykk (Celis 2009, 96). Synet om at nasjonalforsamlingen skal være en refleksjon av det større samfunnet de representerer har også vært et viktig ideal i norsk politikk over flere tiår (NOU 2012: 15, 88-89). Selv om jeg i denne oppgaven knytter bakgrunnsrepresentasjon opp mot den kjønnsmessige sammensetningen, så betyr favner konseptet bakgrunnsrepresentasjon mye bredere enn dette.

Bakgrunnsrepresentasjon finner sted i situasjoner hvor en person anses for å fremme andres interesser ved å være tilstrekkelig lik de som representeres (Pitkin 1972, 80), og man ser dette også i lys av indikatorer som blant annet etnisk bakgrunn, alder, sosial tilhørighet, arbeidsbakgrunn og gjerne geografi. I dag er Norge (og svært mange andre land) inndelt i *valgdistrikt* basert på en matematisk formel for å sikre rettferdig representasjon fra hele landet. Tanken er at ulike regioner kan ha ulike preferanser, og mandatfordelingen må gjenspeile dette. Det er ansett som uønsket å ende opp med en skjevfordeling blant representantene hvor enkelte regioner ikke er tilstrekkelig representert. Med geografisk spredte mandater kan ulike hensyn tas i lovarbeidet. Av denne grunn kan inndelingen i valgdistrikt knyttes opp mot bakgrunnsrepresentasjon. Foruten distriktsrepresentasjon så er det i Norge ikke formelle regler for kvotering av kjønn eller minoriteter. Her er ansvaret lagt på partiene når de setter opp kandidatlistene i forkant av politiske valg.

2.2.2 Substansiell representasjon - Meningsrepresentasjon

Representasjonskonseptet er imidlertid ikke så enkelt som å si at dersom nasjonalforsamlingen gjenspeiler folket basert på sosiale kjennetegn, så har man «god» representasjon. I kontrast til bakgrunnsrepresentasjon presenterer Pitkin (1972) konseptet substansiell representasjon, som kan forstås som *meningsrepresentasjon*. Meningsrepresentasjon handler om hva som forventes av representanten, hvilke forpliktelser han har og hvordan hans rolle er definert (Pitkin 1972, 112). Kortfattet kan meningsrepresentasjon knyttes opp mot hva man ytrer og hvilke politiske kamper man kjemper, uavhengig av hvem man er. Det vil si at hvem som helst kan tenkes å representere andre, uten nødvendigvis å dele gruppens sosiale karakteristika. En mann kan fremme kvinners interesser, og rike kan fremme fattiges interesser. Pitkin (1972, 209) definerer meningsrepresentasjon som å «*handle i de representertes interesser, på en måte som er responsive for dem*». Som jeg skal redegjøre for senere i oppgaven kan det tidvis være knyttet forventninger til at representanter skal representere andre gjennom substans. Dette kan sees i sammenheng med situasjoner hvor kvinnelige representanter både representerer kvinner gjennom bakgrunnsrepresentasjon, men også i form av substans i lovarbeidet. Et av idealene og målsetningene med å øke kvinneandelen i nasjonalforsamlingen er at kvinner kan belyse politiske temaer som ellers ikke blir belyst, og gjennom en mer rettferdig mandatfordeling mellom kjønnene kan de bringe inn nye perspektiver som samsvarer bedre med folkeopinionen sammenliknet med en nasjonalforsamling hvor et av kjønnene aktivt er ekskludert fra å delta (Celis 2009, 96, Lawless 2015, 350, Osborn og Morehouse Mendez 2010, 2). Vi må således ikke glemme at en nasjonalforsamling består av mye mer enn å votere over lover; politikere

bruker vel så mye av sin tid på å reise rundt i landet for å møte velgerne for å skaffe seg ulike inntrykk og få belyst ulike perspektiver. De deltar også aktivt i komitéarbeid hvor de arbeider spesifikt om konkrete politikkområder og deltar i det offentlige ordskiftet i politiske debatter i mediene. En folkevalgt har dermed ulike virkemidler for å belyse perspektiver i en politisk sak som ikke nødvendigvis får gjennomslag, og på lenger sikt kan politikken gradvis endres på et felt som før var urealistisk. Dette vil si at meningsrepresentasjon ifølge Pitkin omhandler konkrete politiske *handlinger* – i motsetning til å være en representant i kraft av ens bakgrunn. Videre skapes det en forbindelse mellom politisk handling og gruppen representanten ønsker å representere. Sist skal representanten være responsive for gruppens ønsker. Forenklet sagt, en representant som bruker politisk kapital på å fremme en spesifikk gruppes interesser, representerer gruppen gjennom substans.

2.2.3 En samlet forståelse av representasjon

Det er fremlagt to ganske forskjellige måter å forstå representasjon på, og begge er mye anvendt i kjønnsforskningen til dags dato. Disse forskjellige perspektivene belyser ulike sider av hvordan vi skal forstå politisk handling i lys av hvilke interesser de representerer. Det er enkelt å se logikken i at underrepresenterte grupper ønsker å bli representert av noen som er tilstrekkelig lik dem, samtidig som at det er logisk å tenke at det er selve politikken som føres som til sist vil være utslagsgivende for hvorvidt gruppens ønsker blir hørt. Disse perspektivene trenger ikke å forstås som en enten/eller-dikotomi, men kan heller ses i lys av hverandre og komplementere hverandre. Jane Mansbridge (1999, 628) mener at den beste strategien for å oppnå reell meningsrepresentasjon skjer ved å først oppnå bakgrunnsrepresentasjon. Argumentet til Mansbridge er at dersom en minoritet først er representert, vil det være enklere for denne minoriteten å fremme sine interesser og perspektiver. Uten formell bakgrunnsrepresentasjon vil det være vanskelig å representere noen gjennom substans. Dette argumentet kan knyttes opp mot Drude Dahlerup (2013, 224-234) sin modell for hvordan vi kan forstå mannsdominansen i politikken. Både nasjonalt og internasjonalt har vi sett en gradvis økning i kvinneandelen i nasjonale parlamenter, og årsaken til dette er at kampen mot urettferdighet har blitt kjempet på flere flanker. Utgangspunktet i Dahlerups modell er det hun kaller mannsmonopolet hvor menn er i en sterk numerisk overvekt i nasjonalforsamlingen. I en slik situasjon har kvinner historisk kjempet om saker som universell stemmerett og «*representasjon av kvinners interesser*». Etter hvert som kvinneandelen øker brytes mannsmonopolet og de feministene kravene vil øke. På et tidspunkt vil andelen være tilstrekkelig stor og respekten kvinner har opparbeidet seg vil gjøre at de er ansett som

tilstrekkelig kompetent til å håndtere enkelte politikkområder, gjerne avgrenset til sosialpolitikk. Når dette er oppnådd, vil ambisjonene være knyttet til å ta del i det politiske lederskapet og utlikne kjønnsforskjellene, og kvinner vil tre inn som partiledere og regjeringsmedlemmer. «Kjønnsbalanse» tilsvarer ifølge Dahlerup en kvinneandel på mellom 40 og 60 prosent, og feministiske krav rettet mot fast kjønnskvolter og universell kjønnsnøytralitet vil være naturlige ambisjoner (Dahlerup 1988, 224-234).

2.3 Partiideologi

I forskningslitteraturen defineres gjerne partigrupper som «*en organisert gruppe av representanter som stiller til valg under et felles partinavn*» (Heidar 2014). Det er åpenbart at en representants retorikk vil bli påvirket av sin partitilhørighet. I Norge står en politisk kandidat nærmest uten sjanse for å bli valgt dersom vedkommende ikke har et politisk parti i ryggen. En kandidats muligheter for å bli valgt inn i parlamentet er i stor grad bestemt på bakgrunn av kandidatens respekt og tillit internt i partiet. Kandidatens egnethet kan så føre til at han eller hun blir rangert høyt på valgseddelen. Deretter er det mandatfordelingen og valgresultatet som bestemmer hvorvidt kandidaten er rangert høyt nok til å bli valgt inn i parlamentet (Heidar 2014, 400-401). Det norske valgsystemet gir dermed få insentiver for partimedlemmer å opparbeide seg et offentlig renommé og høste personstemmer. Dette gir de politiske partiene mye makt, og er en av faktorene som gjør at Norge kjennetegnes av relativt sterk partikultur. Her forstås partikultur som i hvilken grad det er gruppenhet internt i partiene. Representantene har få insentiver for å bevege seg på tvers med partiets overbevisning, samtidig som partiene har et sterkt insentiv til å bevare partiets identitet. Det er dermed i partiets interesse å utøve kontroll og overvåking av det som sies på talerstolen. Dersom partiledelsen ser seg nødt til å utøve kontroll kan dette gjøres på bakgrunn av løfte om fordeler i fremtiden eller gjennom disiplinerende tiltak. Eksempler på slike disiplinerende tiltak kan være utfrysning, fjerning av fordeler, reduserte gjenvalgsmuligheter og reduserte muligheter for fremtidig forfremmelse.

Likevel kan det reises spørsmål om *hvor mye* retorikken vil bli påvirket av denne faktoren. Den desidert mest brukte fremstillingen for å måle politisk ideologi og partitilknytning er uten tvil venstre-høyre-aksen. Denne aksens formål er å klassifisere politisk ideologi ut fra et økonomisk standpunkt. Partier på venstresiden ønsker ofte et relativt høyt nivå på skatter og avgifter, men ønsker å bruke disse økonomiske midlene til å bygge ut velferdsstaten og sørge for velferdsgoder som sykehus, utdanning og kulturtilbud. Venstresiden legger vekt på å utjevne

økonomiske forskjeller og ønsker å skattlegge dem med høyest inntekt mer for å oppnå dette. Partiene på høyresiden ønsker lavere skatter, og mener at private bedrifter kan levere mange av velferdstjenestene på en mer effektiv måte enn staten. De er i større grad villige til å akseptere økonomiske forskjeller mellom grupper. Mellom disse blokkene har man sentrum og de blokkuavhengige partiene³. Partiers posisjon langs denne akse kan forandre seg over tid, og det vil herske noe uenighet blant velgere og eksperter om hvor enkelte partier skal plasseres. Dette er tydelig i Rasch (2003, 41) sin sammenlikning mellom ekspertvurderinger, velgerundersøkelser, stortingsrepresentanter, partiprogrammer og voteringsanalyser hvor det til dels er store forskjeller i politisk plassering fra studie til studie. På bakgrunn av en survey av stortingsrepresentanter kommer Rasch (2003, 55-59) selv frem til en partifordeling langs denne akse, men tar forbehold om at det hersker usikkerhet knyttet til hvorvidt Senterpartiet er til venstre for eller høyre for Arbeiderpartiet;

$$SV \rightarrow AP \rightarrow SP \rightarrow KrF \rightarrow V \rightarrow H \rightarrow FrP$$

Imidlertid har en slik fremstilling blitt kritisert for å ikke i tilstrekkelig grad konseptualisere viktige konfliktlinjer i norsk politikk. Da Stein Rokkan skrev sin bok «Stat, nasjon, klasse» identifiserte han sju mulige konfliktlinjer (Rokkan 1987). Senere har det også blitt vanlig å fremstille det politiske landskapet ved å anvende flere dimensjoner (Ray og Narud 2000).

Det politiske landskap har lenge vært kjønnsdelt i Norge. Ifølge Grindheim (2013) har blant annet KrF alltid vært et populært parti blant kvinner. Det var ikke før på 1980-tallet at kvinner i større grad enn menn begynte å stemme på de venstreorienterte partiene (Listhaug, Miller og Valen 1985). Disse endringene henger sammen med at kvinner i større grad deltok i arbeidsmarkedet og fikk seg høyere utdanning. Dette brøt med de tradisjonelle kjønnsrollene og førte til at kvinner fikk andre holdninger og verdier (Reymert 2011, 84). Med hensyn til dagens situasjon skriver Ingvild Reymert (2011, 80) at «*kvinner er mer opptatt av omfordeling og offentlige velferdsgoder, de er mindre positive til markedsliberalisme og privatisering, og stemmer derfor oftere på venstresiden som har vært den største forsvaren av velferdsstaten*». Dette kan ha sammenheng med at velferdsgodene er avgjørende for deres yrkesaktivitet og at kvinner i mye større grad enn menn er ansatt i offentlig sektor. De venstreorienterte partiene kan også appellere i større grad til kvinner fordi flere av de politiske sakene som er viktig for

³ For en gjennomgang av venstre-høyre-aksen, se eksempelvis Castles og Mair (1984)

kvinner står sentralt på deres dagsorden. Dette kan være likestilling, kjønnsroller, skole, helse og eldreomsorg (Reymert 2011, 80). Implisitt i at kvinner er mer venstreorientert er således at de høyreorienterte partiene har lite appell hos kvinnene, og spesielt liten appell har Fremskrittspartiet. Kvinner kan også være bedre representert på den politiske venstresiden fordi partiene med tilhørighet til venstre er større tilhengere til kjønnskvotering. Fremskrittspartiet er blant annet prinsipiell motstander av kvotering og positiv særbehandling, mens Arbeiderpartiet praktiserer et regelverk hvor alle verv, utvalg og oppnevninger skal ha 50% representasjon av begge kjønn (Langvasbråten 2009, 184-191).

2.4 Stortingets fagkomitéer

Saksarbeidet på Stortinget gjennomføres i hovedsak i fagkomitéer. Alle parlamenter har et komitésystem, men det er store variasjoner på tvers av land. En grundig gjennomgang av de forskjellige komitésystemene i Europa finnes i Strøm (1998). Hensikten med fagkomitéer er å sikre en god arbeidsdeling. Det er åpenbart fordeler tilknyttet dette i form av at representantene kan opparbeide seg ekspertise innen et felt. Et skille fra den norske parlamentarismen i forhold til andre komitésystemer er at plassene i fagkomitéene fordeles jevnt mellom partiene. På denne måten opprettholdes maktbalansen som man ellers ser i stortingssalen. Hovedregelen er at alle stortingsrepresentanter skal fordeles i en komité foruten Stortingspresidenten. I motsetning til noen andre parlamenter deltar ikke regjeringen i komitéene. Ansvar for saksbehandlingen frem til vedtak fordeles internt i komitéene i form av saksordførerskap. Saksordfører er ansvarlig for saken det gjelder, og kan variere uten et strengt prinsipp om jevn fordeling. Dette ansvaret må ikke forveksles med å være komitéleder eller nestleder i komitéene, som er selve komitéens ledere. I plenumsdebattene vil debatten starte med saksordfører som legger frem saken, og så veksle mellom ansvarlig statsråd og saksordfører med innspill fra andre (Rasch 2014, 385-388).

For å analysere i hvilken grad kvinner er godt representert skiller man ofte mellom vertikale og horisontale kjønnsforskjeller i nasjonale parlamenter. På den vertikale akse skiller man mellom lederverv og medlem, mens på den horisontale akse skiller man mellom medlemskap i de ulike komitéene (Rasch 2014). Selv om komitéene er av ulik størrelse og har ulik anseelse er de ellers å anse som likestilte fagkomitéer, men hvor man arbeider med ulike politikkområder. Her er det to krefter som kan være i spill samtidig; på den ene siden kan kvinner og menn aktivt søke seg til å arbeide med et saksfelt som er viktig for dem. På den

andre siden er det også mulig at representanter ikke er ansett som tilstrekkelig egnet, eller eventuelt ikke føler seg tilstrekkelig egnet, til å jobbe med kompliserte saksfelt. Forskjellige komitéer har således ulik appell til forskjellige representanter og komitéer. En trend man har sett internasjonalt er at når kvinneandelen i nasjonalforsamlingen øker, så tenderer kvinner til å ta sete i såkalte kvinneorienterte komitéer. Fra en studie av komitéer i Latin-Amerika skriver forskerne at de ser en tendens til at kvinner *«isoleres til å jobbe med kvinnesaker og sosialpolitikk, og holdes unna makt, finanser og utenrikspolitikk»* (Heath, Schwindt-Bayer og Taylor-Robinson 2005).

Uavhengig av hva som er årsaken kan en skjevdeling i komité-medlemskap virke inn på retorikken i stortingssalen. Det kan tenkes at en representant som tar sete i Energi- og miljøkomitéen ikke føler seg tilstrekkelig kompetent til å drøfte vanskelige saker som angår medlemmene av Næringskomitéen. Representantene vil således snakke om saker som er relevante for dem og holde seg unna saker som ikke angår dem selv og deres fagkomité. Ifølge Heidar (2014, 405) er hva representantene skal stemme i de ulike sakene uansett avgjort på forhånd på partienes ukentlige gruppemøter. Dersom kvinnene er overrepresentert i enkelte komitéer kan det nettopp være fordi sakene er av direkte relevans for deres arbeid. Av den grunn vil jeg undersøke kjønns effektene både separat og kontrollert for parti- og komitémedlemskap.

2.5 Forventede kjønnsforskjeller i politikken

Så hvordan kommer de kjønnsmessige personlighetstrekkene til uttrykk i hvordan politikerne snakker på Stortinget? Dersom menn og kvinner er forskjellige, har forskjellige interesser og ulik overbevisning, så kan det gi seg utslag i hvilke politiske partier de velger å bli aktive i. I tillegg så kan det være tilfelle at menn og kvinner ønsker å spesialisere seg innen ulike politiske felt. Dersom det er hold i en slik påstand, vil deler av de ideologiske forskjellene mellom kjønnene vil fanges opp i henhold til partitilhørighet og fagkomitétilhørighet. Det kan tenkes at en representant fra Miljøpartiet de Grønne vil snakke mer om miljø enn det representanten ville gjort dersom han eller hun var medlem av Arbeiderpartiet. Således har de forskjellige partiene ulike hjertesaker som de i større grad bryr seg om fordi dette er del av partiets program og målsetninger. Dersom det er en kjønnsmessig skjevdeling på Stortinget hvor kvinner i større grad er representanter for partier på venstresiden, kan det hende at eventuelle kjønnsforskjeller kan forklares på bakgrunn av at kjønnene fremmer ulik politisk ideologi.

Den samme mekanismen forventes å virke inn når jeg tar i betraktning representantenes komitétilhørighet. Kommunikasjon om arbeids- og sosialpolitikk vil således i stor grad forbeholdes medlemmer av arbeids- og sosialkomitéen, mens finanspolitikk vil i stor grad forbeholdes medlemmer av finanskomitéen. I litteraturen er det ikke så mye grunn for å tro at representantene skal krysse disse grensene. Jeg forventer derfor at både politisk ideologi og fagspesialisering vil ha en modererende effekt, men at det fortsatt vil være et klart skille i hvilken politikk menn og kvinner snakker om på talerstolen.

Jeg antar at kvinner bryr seg mer om politikk som handler om mennesker, og desto mer knyttet til mennesker temaet er, desto sterkere forventer jeg at denne effekten er. Dette fører til at kvinner i større grad engasjerer seg i venstreorienterte partier. De venstreorienterte partiene er også større tilhengere av kjønnskvoltering, som gjør at de venstreorienterte partiene rekrutterer flere kvinner enn menn. Som Reymert (2011) skriver så mangler de høyreorienterte partiene dametekke, som gjør deres rekruttering av kvinnelige talenter utfordrende. Når kvinnene så er valgt forventes det at kvinner i større grad ønsker å spesialisere seg i politikk som direkte rammer andre mennesker. Dette kan være sosialpolitikk, omsorgspolitikk, utdanningspolitikk eller liknende. Menn, som av implikasjon må fylle opp de resterende setene, trekkes i større grad mot høyre enn kvinnene og er mer åpen for markedsliberalisme. Mennene antas i større grad å engasjere seg i politikk som er av mer teoretisk art, og som gjerne er knyttet til status og innflytelse. Av den grunn tror jeg at menn gjerne engasjerer seg mer i tema som er knyttet til økonomi og finans og forsvar og utenriks. Mennene er også mer åpen for markedsliberalisme som kan føre til at de også engasjerer seg mer innen handel og næringsliv.

For å utlede mine foreløpige forventninger har jeg valgt å skille mellom konkrete politikkområder. Disse kategoriene blir sentrale senere i oppgaven når tekstmaterialet er inndelt i forskjellige tema. Intuisjonen her er at temaene i seg selv kommer til å være ganske konkrete, og jeg ønsker å samle beslektede tema i en felles overordnet kategori. Jeg kommer til å utforske en rekke temaer knyttet til både hvor vi kan forvente at menn snakker mer enn kvinner, og kvinner snakker mer enn menn. Disse temaene kommer til å være knyttet til et bredt spekter av politikkområder. Mine kategorier er dermed *Arbeid- & Sosialpolitikk, Forsvar- & Utenrikspolitikk, Handel, næring og industri, Helse & omsorg, Justis, Skole & utdanning og Økonomi*.

Arbeids- og sosialpolitikk

Denne kategorien favner tema som forholdet mellom arbeidstaker og arbeidsplassen, boligpolitikk, familiepolitikk, likestilling og barn. Innen arbeids- og sosialpolitikk kan vi forvente å se at kvinner er mer engasjert enn menn. Dette kan vi se i lys av Pitkins substansive representasjon hvor kvinnelige representanter vil føle et ekstra ansvar for å fremme kvinners interesser. Arbeids- og sosialpolitikk handler om omfordeling og gode rammevilkår for enkeltindividet, og har dermed en sterk dreining mot individet. Politikk som handler om barn og familie forventes å i sterkere grad appellere til kvinner enn menn på grunn av deres kvaliteter innen det sosiale liv og som følge av omsorgskomponenten som kommer i spill.

Forsvar og utenrikspolitikk

Forsvar og utenrikspolitikk omhandler blant annet forsvaret, NATO og menneskerettigheter. Denne delen av politikken har historisk vært en svært mannsdominert arena. Kvinner har kun i senere tid fått obligatorisk sesjon og kvinneandelen i forsvaret har således vært lav. Forsvaret har dermed vært å anse som en maskulin arena. Menn er ansett for å være strenge og tøffe (Huddy og Terkildsen 1993, 508), og menn scorer høyere enn kvinner på trekk som aggressiv, risikovillighet, spenningssøken, sterk og dominant (Lippa 2010, 1004). Disse kvalitetene antas å være viktige når man trenger en streng forhandler som klarer å stå opp mot utenlandske statsledere. Disse personlighetstrekkene antas å føre til et økt engasjement i en rekke tema tilknyttet denne kategorien. Samtidig forventes det at kvinner også engasjerer seg vel så mye som menn i enkelte av temaene. Siden kvinner er forbundet med varme og sårbarhet (Lippa 2010, 1004), og fordi kvinner er ansett for å være mer emosjonell (Huddy og Terkildsen 1993, 504) kan det antas at kvinner vil engasjere seg i politikk som omhandler menneskerettigheter, bistand og krig. Disse temaene kan aktivere en omsorgskomponent med tanke på hvilken lidelse en befolkning må gjennomgå som følge av internasjonal militærpolitikk.

Handel, næring og industri

Menn antas å kommunisere mer om tema som omhandler handel, næring og industri fordi menn i større grad enn kvinner har interesser innenfor privat sektor. I henhold til Reymert (2011) er menn overrepresentert i privat sektor, og dette har sine historiske årsaker som enda ikke er utjevnet. Kategorien kjennetegnes også av et fravær av politikkområder knyttet til kvinnelige trekk og interesser. Vi vet også at menn på bakgrunn av femfaktormodellen vil vise mer interesse for objekter fremfor mennesker (Lippa 2010). Av den grunn vil det være logisk å tro

at menn engasjerer seg sterkere enn kvinner på omtrent samtlige politikkområder som havner innenfor denne kategorien.

Helse & omsorg

Helse & omsorg er en kategori som favner et bredt spekter av politikkområder med en klar sosial og omsorgsorientert komponent. Huddy & Terkildsen (1993) kaller de mer kvinneorienterte politikkområdene for å være «*compassion issues*» fordi de ofte er forbundet med empati og medfølelse. Slike politiske saker er dermed mer rettet mot mennesker, og gjerne i saker hvor det er avgjørende å ha en god relasjon og finne gode løsninger. Innen denne kategorien behandles gjerne saker hvor enkelte føler seg urettferdig behandlet, og det antas at dette trigger kvinnes emosjonelle og varme personlighetstrekk. I spesielle saker må man gjerne ha politikere som står opp for hva de tror på, samtidig som man ønsker å finne den best mulige løsningen og søke kompromisset. I tillegg antas det at kvinner i større grad enn menn utvikler interesse for slike sosiale yrker også generelt sett (Weisgram, Bigler og Liben 2010), og det antas at når man utformer politikk på dette området så er dette noe som trigger de kvinnelige personlighetstrekkene som snill, varme, empatisk og emosjonell (Alexander og Andersen 1993, Huddy og Terkildsen 1993). Innen helse & omsorg drøftes blant annet helsetjenester, eldreomsorg, psykisk helse og en rekke politikkområder om skillet mellom individet (pasienten) og institusjonen (helseforetak, sykehus). Her forventes det at kvinner engasjerer seg mer enn menn desto sterkere den medmenneskelige komponenten antas å være, men avtagende relativt til mannen desto mer den administrativ karakter diskusjonen har.

Justis

Justispolitikk forstås her som politikkområder som favner politiet, kriminalpolitikk, statsborgerskap og jus. Det er logisk å tro at disse politikkområdene vil skape større engasjement blant menn enn blant kvinner i enkelte tema. Dette følger av den samme logikken som er lagt frem under utenriks og forsvarspolitik, men kanskje ikke i like stor grad. Den norske modellen på kriminalfeltet har et stort fokus på rehabilitering, og samsvarer ikke like mye med den amerikanske «*tough on crime*»-tankegangen. Enkelte tema på kriminalfeltet kan forventes å trigge en sterkt emosjonell eller omsorgsfull komponent, som tema som omhandler vold og overgrep. Innen disse temaene kan det være logisk å tro at kvinner engasjerer seg mer enn menn.

Skole & Utdanning

Innen skolesektoren er det mange tema som sammenfaller med de antatte kvinnelige personlighetstrekkene. Skole- og utdanningspolitikk omhandler ikke bare om å tilrettelegge på best mulig måte for barn og unge, men også å sørge for best mulig vilkår for studenter og også arbeidsplassen for lærerne. Læreryrket har også historisk vært blant de yrkene som åpnet opp arbeidsmarkedet for kvinner. Å utforme en god skolepolitikk antas å være av særlig viktighet for kvinner fordi de antas å i større grad enn menn være opptatt av slike tema av hensyn til egen barneoppdragelse og av hensyn til viktigheten dette feltet har hatt for kvinner. Dette feltet har også et fravær av politikkområder som trigger menn, og menn antas dermed å i større grad fremme politikk på andre felt sammenliknet med kvinner.

Økonomi

Innen økonomi drøftes primært statsbudsjettet, finanspolitikk, statlig eierskap og skatter & avgifter. Disse temaene antas å ha en maskulin komponent som følge av menns historiske rolle som sterkt objektorientert. De økonomiske temaene antas å trigge menn mer enn kvinner på grunn av at økonomi er forbundet med makt, status og lederskap. Økonomiske tema antas å være av sterkt teoretisk karakter og har derfor et fravær av en sosial og menneskelig komponent. Av den grunn antas det at menn i større grad enn kvinner engasjerer seg i og bruker tid på å utforme økonomisk politikk.

Politiske partier

De forskjellige politiske partiene har forskjellig politisk ideologi og derfor forskjellige politiske hjertesaker og interesser. En politisk kandidat vil naturligvis melde seg inn det partiet som han eller hun deler overbevisning med, men som jeg skal gjøre rede for i neste kapittel kan politiske partier påvirke hva som blir sagt på talerstolen. Partiene har forskjellige politiske strategier, og det er i representantenes egeninteresse å etterleve dette. De venstreorienterte partiene er også sterkere tilhenger av kjønnskvotering, hvilket kan føre til at kvinner har vært bedre representert på den politiske venstresiden. Det forventes derfor at politisk ideologi vil moderere kjønneffektene av det som blir sagt på talerstolen.

Fagkomité

Alle representanter har sete i én fagkomite som arbeider fram en sak frem til vedtak. Dette er det fagfeltet som en gitt representant vil opparbeide seg ekspertise i. Det forventes derfor at en representant med sete i Forsvars- og Utenrikskomitéen vil snakke mer om forsvar- og

utenrikspolitikk på stortingets talerstol sammenliknet med en person som har sete i en annen komité.

2.6 Hypoteser

Disse forventningene leder meg til oppgavens to hypoteser. Den første hypotesen vil være basert på en ren kjønnsmessig sammenheng. Den andre hypotesen inkluderer kontrollvariabler. Nullhypotesene for oppgaven er til enhver tid at det er ingen sammenheng mellom oppgavens kjønn og tale.

Jeg forventer at kvinner i større grad enn menn snakker om tema med en sosial orientering. Desto mer man kan knytte temaet opp til enkeltindivider, og desto mer en omsorgskomponent kommer i spill, desto sterkere forventer jeg at denne effekten er sammenliknet med menn. Denne hypotesen fremsettes på bakgrunn av de stereotypiske forventningene som knytter spesifikke personlighetstrekk til menn og kvinner (Huddy og Terkildsen 1993, Alexander og Andersen 1993, Celis 2008) og som følge av femfaktormodellen som forteller oss at kvinner har ulike personlighetstrekk enn menn (Lippa 2010, Weisberg, DeYoung og Hirsh 2011, Schmitt, et al. 2008, Eagly og Wood 1991). I tråd med Pitkins (1972) generelle teori om representasjon og Mansbridge (1999) sin teori om at man best oppnår meningsrepresentasjon gjennom bakgrunnsrepresentasjon, forventes det at kvinner føler et ekstra ansvar for å fremme kvinners interesser. Således forventer jeg at kvinner snakker mer enn menn om sosialpolitikk, helse & omsorgspolitikk, skole & utdanningspolitikk og deler av utenrikspolitikken som kan knyttes til sårbare mennesker. Alle disse politikkområdene har det til felles at de handler om ganske fundamentale tilbud som er del av den norske velferdsstaten. Min første hypotese blir dermed:

H₁: Kvinner er mer opptatt av omfordeling og offentlige velferdsgoder, og snakker i større grad enn menn om fundamentale tilbud og tjenester knyttet til den norske velferdsstaten.

Jeg har også gjort rede for teori som kan tenkes å påvirke representantenes kommunikasjon på Stortinget. I kapittel 2.3 gjorde jeg rede for at kvinner kan tenkes å tiltrekkes venstreorienterte partier. Dersom kvinner i større grad enn menn representerer venstreorienterte partier, kan det tenkes at det som er av kommunikasjonsforskjeller på Stortingets talerstol gjenspeiler partienes

forskjellige ideologi heller enn at kvinner faktisk er forskjellig fra menn. Jeg har også i kapittel 2.4 gjort rede for Stortingets arbeidsdeling og hvordan det kan være fornuftig å tro at kvinner søker seg mot å jobbe med «sosiale» problemstillinger. Dersom kvinner uproporsjonalt er representert i sosiale komitéer kan kommunikasjonsforskjeller forklares med denne arbeidsdelingen. Både partiideologi og komitétilhørighet har blitt understøttet med empiri i kapittel 3. Således kan vi forvente at når vi kontrollerer for parti- og komitémedlemskap så vil effekten av kjønn forsvinne.

H₂: Kvinner er mer opptatt av omfordeling og offentlige velferdsgoder, og snakker i større grad enn menn om fundamentale tilbud og tjenester knyttet til den norske velferdsstaten, men kjønnseffekten forsvinner når man kontrollerer for representantenes parti- og komitétilhørighet.

2.7 Oppsummering

Jeg har gjort rede for hva det vil si å representere andre og utledet forskjellige perspektiver for hvordan kjønnsforskjeller skal forstås. I psykologien er det for lengst akseptert at menn og kvinner i utgangspunktet er forskjellig, og at disse kjønnsforskjellene kan forsterkes gjennom barneoppdragelse og sosiale normer. Litteraturen som er presentert skaper en forbindelse mellom de antatte personlighetstrekkene, interesseområdene og politikkområdene de antas å være mest engasjert i. Kvinner forventes å bringe disse perspektivene med seg når de blir valgt inn i en lovgivende forsamling. Kvinner antas å være mer individorientert enn menn, mens menn antas å være mer objektorientert. Enkelte personlighetstrekk antas dermed å være mer fremtredende hos kvinner enn hos menn og motsatt. Disse forskjellene forventes å gi utslag i ulikt engasjement blant de folkevalgte på Stortinget. Politiske representanter opplever flere forventninger knyttet til seg i rollen som folkevalgt. I litteraturen skiller vi her mellom bakgrunnsrepresentasjon og meningsrepresentasjon. Det forventes at politikere føler et noe forskjellig ansvar for politikken som fremmes, og herunder at kvinnelige folkevalgte føler et ekstra ansvar for å fremme interessene til eget kjønn. Disse forventningene, representantenes egen personlighet, politisk ideologi og fagkomitétilhørighet er det som forventes å forme den politiske kommunikasjonen på Stortingets talerstol. I korte trekk forventes det at i de politikkområdene som er sterkt objektorientert fordrer mer engasjement blant de mannlige folkevalgte, mens de politikkområdene som er sterkt individorientert fordrer mer engasjement

blant de kvinnelige folkevalgte. På en akse mellom politikkområder som antas å engasjere kvinner og politikkområder som antas å engasjere menn vurderes arbeids- & sosialpolitikk, helse- & omsorgspolitikk og skole- & utdanningspolitikk jevnt over å engasjere kvinner mer enn menn. Justispolitikk antas å engasjere menn og kvinner ulikt, men her må man vurdere politikkområdene enkeltvis. Politikkområder med en tydelig menneskelig komponent antas å engasjere kvinner mer enn menn, og når denne komponenten er fraværende antas menn å engasjere seg mer enn kvinner. Handel, næring og industri, økonomi og utenrikspolitikk med en sterk maskulin komponent antas å engasjere menn mer enn kvinner. Jeg har også redegjort for to faktorer som antas å kunne påvirke den politiske retorikken; Partitilknytning og komitétilhørighet. I det neste kapittelet skal jeg gå gjennom empirisk hvordan parti- og komitétilknytningen på Stortinget har vært. Det forventes at både partitilknytning og komitétilhørighet i stor grad vil påvirke hvorvidt en representant velger å fremme argumenter innen politikkområdet.

3.0 Kjønn, Stortinget og den parlamentariske debatten

Jeg har til nå redegjort for hvordan kjønnsforskjeller mellom menn og kvinner skal forstås og hvordan dette kombinert med rollen som parlamentariker i Norge forventes å påvirke den politiske kommunikasjonen. Basert på dette har jeg presentert ulike teorier for hvordan vi kan forvente at kjønnsforskjellene manifesterer seg i valg av parti og politisk spesialisering, og hvordan vi kan forvente at disse kjønnsforskjellene vil gi seg utslag i hvordan parlamentarikerne kommuniserer. Men er det slik at kvinner i større grad blir valgt inn fra venstreorienterte partier, og blir plassert til å jobbe med annen politikk enn menn? For å få svar på dette skal jeg redegjøre for hvordan den kjønnsmessige sammensetningen på Stortinget har vært i moderne tid, med spesielt fokus på tidsintervallet som gjelder for denne analysen. Kapittelet starter med at jeg gjennomgår hvordan et parlamentarisk debattinnlegg skal forstås (3.1). Et debattinnlegg er underlagt strenge regler om tema, taletid og rekkefølge, og det er her mekanismer i spill som kan tenkes å påvirke tilbøyeligheten for å diskutere en sak. Jeg gjennomgår så empirisk kvinners representasjon i ulike partier på Stortinget, i de ulike fagkomitéene og knytter dette opp mot komitéenes anseelse (3.2). Deretter ser jeg på kjønnsfordelingen i datasettet jeg skal benytte (3.3) Kapittelet avsluttes med en oppsummering (3.4)

3.1 Parlamentarisk debatt

Som jeg har redegjort for tidligere defineres debatt for å være en «*verbal konkurranse mellom personer av forskjellig oppfatning*» (Proksch og Slapin 2015, 20). Hensikten med en debatt er at man skal belyse ulike perspektiver, og i en politisk kontekst handler det om å falle ned på den avgjørelsen som er best begrunnet og har størst oppslutning. En stortingsdebatt følger fastsatte spilleregler nedfelt i Stortingets forretningsorden (Stortinget 2012). Av mest interesse for denne oppgaven er kapittel 5 som omhandler debattene. Stortingsdebattene ledes av Stortingspresidenten, og vi kan grovt skille mellom to former for debatter; saksforslag og spørsmål.

Under saksfremleggelser, som vil si når en sak er ferdig behandlet i en fagkomité, starter saksordfører med 15 minutter tilgjengelig taletid. Saksordfører er i all hovedsak den representanten som i fagkomitéen har ledet arbeidet med den konkrete saken som er underlagt debatt. I tilfelle flere ber om ordet samtidig, avgjør presidenten hvem av dem som skal tale først. Dersom partigruppene på forhånd har levert inn liste over representanter som ønsker å delta i debatten, kan presidenten på det grunnlaget sette opp en liste over rekkefølgen av talerne.

Én taler fra hver av partigruppene skal stå først på talerlisten. I henhold til forretningsordenen § 55 skal den personen som til enhver tid har ordet rette talen til presidenten, og holde seg strengt til den saken som er under debatt.

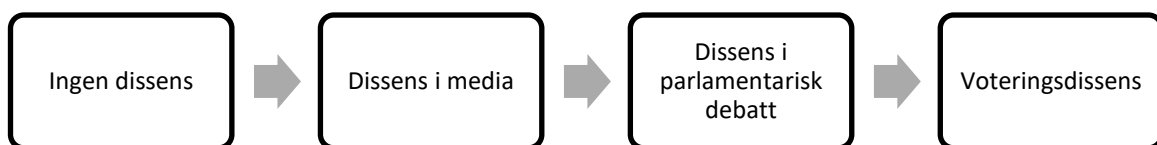
Den andre formen for parlamentarisk debatt er gjennom spørretimen. Her skiller vi mellom muntlige spørsmål, skriftlige spørsmål og interpellasjoner. Spørretimen er opposisjonens mulighet for å stille regjeringen til ansvar. Statsråden med fagansvar for saken skal besvare spørsmålet. Ordet veksler så mellom representanter og statsråd. I muntlig spørretime har statsråden ingen betenkningstid, mens ved ordinære spørsmål er spørsmålet forelagt statsråden på forhånd. Interpellasjoner er et skriftlig spørsmål som skal være gjenstand for en lengre debatt og skal besvares senest én måned etter at spørsmålet er stilt. I den grad man kan rangere slike spørsmål kan muntlige spørsmål sies å være mest uformelt, mens en interpellasjon er mest omfattende (Stortinget 2017).

Ifølge Proksch & Slapin (2015, 17-28) har parlamentarisk debatt beveget seg fra å være en måte å overbevise politiske motstandere til å være ett av flere verktøy representantene kan benytte i sin strategiske manøvrering. Vi vil sjelden oppleve at politiske motstandere vil endre sin oppfatning i løpet av en debatt, men representantene kan anvende debatt for å påvirke politiske utfall. Dermed er den politiske kommunikasjonen i nasjonalforsamlingen rettet mot tre aktører; den stemmeberettigede befolkningen, politiske motstandere og eget parti. Ved at en representant står opp for sin overbevisning selv om representantene ikke skulle få gjennomslag så kommuniserer de dette ut til de som har stemt på dem. Den parlamentariske debatten dekkes gjennom mediene, men kan også deles via sosiale medier. Dersom den parlamentariske debatten hadde vært del av et lukket forum, kunne ikke parlamentarikerne brukt denne kommunikasjonen til å vise velgerne at de handler i tråd med deres interesser, og dermed ikke kunne vist at han *representerer* dem. Således skaper mediene en forbindelse mellom parlamentarikerne og den øvrige befolkningen. Deretter er den parlamentariske debatten rettet mot de politiske motstanderne. Partiene får klargjort sine syn overfor andre parti og kan bruke debatt til å kritisere politiske motstandere, samtidig som de kan belyse svak argumentasjon. Hensikten er således å sette seg selv i et godt lys og å sette de politiske motstanderne i et dårlig lys. Gjennom parlamentarisk debatt får også opposisjonspolitikere mulighet til å få begrunnelser for myndighetenes avgjørelser. Sist kan debatten brukes som et verktøy representantene til å bevise seg overfor partiledelsen i tråd med det som er fremlagt tidligere i oppgaven. Representanter som går mot partiledelsen kan være problematisk for partiet. Dersom

tilstrekkelig mange representanter uttrykker dissens kan partiet oppfattes som splittet, og dette kan være med på å viske ut partiets identitet. Det kan også svekke tilliten mellom velgerne og politikerne i den forstand at velgerne har valgt politikere på bakgrunn av et program, og velgerne forventer derfor at politikerne handler i tråd med det.

De fleste politiske uenigheter løses internt i partiene uten at de ser dagens lys i offentligheten. For de uenighetene som av forskjellig grunn ønskes å fremmes offentlig har de folkevalgte noen forskjellige virkemidler som de kan ta i bruk. Det svakeste virkemiddelet er å ta dissens i mediene. Den politiske debatten er ferskvare, og hvis politikere ønsker å starte en politisk debatt omkring et tema så er mediene et naturlig sted å starte. Hvis forslaget har klangbunn kan dette ende i en bredere debatt, men hvis motsetningene er store kan forslaget fort bli droppet. Hvis uenigheten er av tilstrekkelig viktighet så kan de folkevalgte velge å flagge denne uenigheten på talerstolen. I kun de mest ekstreme tilfellene vil de folkevalgte votere mot sitt eget parti (Proksch og Slapin 2015, 26). Ofte vil slike tilfeller bli avverget tidlig fordi Stortinget har et utbytingssystem som gjør at Stortingssalen sjelden er representert med samtlige folkevalgte (Heidar 2014, 401). Dette fører til at det kan være vanskelig å observere den *faktiske* uenigheten fordi mange representanter kan føle at det er viktigere å bevare partiidentiteten fremfor å anvende det sterkeste virkemiddelet de har til sin disposisjon.

Figur 1: Forventet prosess i interne uenigheter

I henhold til dette så forutsettes det at partiledelsen er kjernen i partiets program og dermed programmets fremste beskyttere og forsvarere. Partiledelsen står så fritt til å delegere taletid til de representantene de måtte ønske, som i forskjellig grad har politiske uenigheter med vedtatt program. I praksis vet vi at de politiske partiene har gruppereglementer som regulerer representantenes atferd (Heidar 2014, 401-403). De politiske partiene møtes én gang i uken for å avklare politiske uenigheter og orientere hverandre om pågående saker i komiteene. I de fleste saker er det dermed gruppestyret som avgjør hvordan partimedlemmene skal stemme (Heidar 2014, 405). Dette kan dermed være en arena for hvor uenigheter kan oppstå. Man kan dermed forvente at sterk partikultur fører til lavere grad av voteringsdissens. Voteringene vil derfor

være mer enhetlige enn den parlamentariske debatten. Debatt er av natur preget av en litt mer fri form, og en representant kan ytre sin motvilje mot den førende politikken men likevel stemme i tråd med forslaget. En analyse av voteringene i de nordiske parlamentene viser at partisamholdet i Norge er svært høyt, og det er nærliggende å tro at dette institusjonelle rammeverket og partikulturen spiller en viss rolle (Heidar 2014, 401).

3.2 *Kvinners representasjon på Stortinget*

Basert på en undersøkelse før stortingsvalget i 1957 uttalte Henry Valen at den «gjennomsnittlige stortingskandidaten var en mann mellom førti og sekstifire, med klart høyere sosial status enn gjennomsnittsvælgeren, og som gjerne tilhørte den lokale politiske eliten» (Allern, Karlsen og Narud 2014B, 298). Den sosiale sammensetningen har endret seg noe siden den gang, og spesielt med hensyn på kjønn har Stortinget hatt en svært skjevfordelt sammensetning. Hvis vi setter startstrekken for den norske parlamentarismen i 1814, fikk menn stemmerett etter censusprinsippet⁴ i 1884. Stemmeretten ble utvidet til allmenn stemmerett for menn i 1898. Kvinner oppnådde stemmerett etter censusprinsippet først i 1907, og i 1913 ble dette utvidet til allmenn stemmerett for kvinner (Hallberg 2003, 49, SSB 2010). Det tok også hele 97 år fra Grunnloven ble underskrevet til første kvinne ble representert på Stortinget. Dette skjedde i 1911, da Anna Rogstad møtte som vara for Frisinnede Venstre. Dette skjedde dermed før kvinner hadde fått allmenn stemmerett ved stortingsvalg, som først skjedde to år senere. Den første kvinne som ble valgt inn som ordinær representant var Karen Platou for Høyre i 1922 (Allern, Karlsen og Narud 2014A, 2014B).

Kvinnerepresentasjonen på Stortinget var særlig svak frem til 1970-tallet. Første gang kvinneandelen oversteg fem prosent var i 1957, med en kvinneandel på 6,7% og 10 mandater. Etter valget i 1969 var kvinneandelen på 9,3 prosent. Derfra skjøt utviklingen fart frem til den stabiliserte seg på i underkant av 40 prosent i 1993. I 1965 var første gang en kvinne tok del i Stortingets presidentskap som visepresident, mens første kvinnelige president i *Lagtinget* ble valgt i 1973. Første «ordinære» kvinnelige president i Stortinget var Kirsti Kolle Grøndahl fra Arbeiderpartiet i 1993 (Allern, Karlsen og Narud 2014A, Hallberg 2003, 59). Kvinneandelen på Stortinget er derimot mye høyere enn det globale gjennomsnittet på 24,1 prosent, men

⁴ «Censusprinsippet» vil si at alle som betalte skatt etter en gitt minsteinntekt. Medførte at antall stemmeberettigede ble nesten doblet. Før dette var det embedsmenn, selveiende bønder og handelsborgere som hadde stemmerett. Kilde: Hallberg (2003, 49) og SSB (2010).

sammenliknet med våre naboland står Norge litt svakere (Inter Parliamentary Union 2019). Sverige har for eksempel utjevnet kjønnsforskjellene i det nasjonale parlamentet fullstendig. Men samlet sett så har kvinner etter hvert blitt godt representert på Stortinget. Spørsmålet som da reiser seg er om det er rent empirisk hold i en påstand om at kvinnelige representanter er mer venstreorientert, og hvordan arbeidsfordelingen mellom kjønnene er.

3.2.1 Kjønnforskjeller i partimedlemskap

I *Tabell 1* har jeg redegjort for den kjønnsmessige representasjonen av kvinner fordelt på partitilhørighet gjennom analysens tidsrom. For mer detaljert informasjon om kvinners representasjon i et historisk perspektiv henvises det til Hallberg (2003). I tråd med presentert teori kan vi her forvente at de sosialistiske partiene i større grad rekrutterer kvinnelige representanter enn de borgerlige. Dersom vi skiller dikotomt mellom sosialistisk (SV + AP) og ikke-sosialistisk kan det være et visst hold i en slik påstand. Fra valget i 1997 til valget i 2009 har de sosialistiske partiene alene stått for over 50 prosent av kvinneandelen. Dersom man velger å inkludere Senterpartiet i den sosialistiske fløyen blir kjønnsforskjellene enda mer slående.

Tabell 1: Kvinner innvalgt på Stortinget ut fra partitilhørighet.

	1997		2001		2005		2009		2013	
	K	%	K	%	K	%	K	%	K	%
SV	3	33	11	48	7	46	3	11	2	29
AP	32	49	20	47	32	52	32	50	28	51
SP	4	36	6	60	5	45	7	63	7	70
KrF	11	44	8	36	5	45	4	40	3	30
V	1	17	0	0	4	40	2	100	2	22
H	7	30	12	30	5	22	9	30	19	40
FrP	2	8	3	12	6	15	10	24	6	21
Andre	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum	60	36	60	36	64	37	67	39	67	39

Kilde: Stortinget.no og Hallberg (2003, 56)

Man må imidlertid være obs på at antall mandater fra hvert parti varierer fra valg til valg og ta noen forhåndsregler i eventuelle sammenlikninger. Det vil eksempelvis være større muligheter for større parti å få en bred sammensetning dersom de kan få valgt inn flere kandidater fra flere regioner. Mindre partier kan risikere å bare få valgt inn enkeltmandater, og da kan en slik sammenlikning risikere å ikke vise et representativt bilde. Uten at man kan si noe sikkert, kan dette være en faktor som virker inn når man ser på SV sin kjønnsammensetning de senere valgene. Dette er spesielt også fordi de venstreorienterte partiene i større grad er tilbøyelige for kjønnskvoltering, noe blant annet Arbeiderpartiet praktiserer (Dahlerup 1988, 297). I

Arbeiderpartiets reglement er det nedfelt at på deres valgsedler skal det være annenhver mann og kvinne. Dette fremgår nokså tydelig av tabellen hvor Arbeiderpartiet over tidsperioden alltid har en kvinnerepresentasjon på mellom 47 og 52 prosent. De borgerlige partiene er større motstandere av kjønnskvoltering. Her ser vi at for Høyre er den kvinnelige representasjonen litt under snittet for Stortinget frem til valget i 2013. Fremskrittspartiets kvinneandel er derimot lav jevnt over. Her kan både motstanden mot formell kjønnskvoltering og de høyreorienterte partienes labre appell hos kvinner være mekanismer som er i sving.

Partiene har også en rekke interne verv som kan symbolisere makt eller innflytelse. Ett av disse vervene kan det være nyttig å reflektere rundt; rollen som parlamentarisk leder. En parlamentarisk leder er den personen som er leder for hver partigruppe på Stortinget (Allern, Karlsen og Narud 2014A, 341). Dette pleier å være partilederen med mindre partiet er et regjeringsparti. Hvis partiet er et regjeringsparti må det derfor utnevnes en parlamentarisk leder som har sete på Stortinget. Den parlamentariske lederen kan derfor ses på som partilederens stedfortreder for det parlamentariske arbeidet på Stortinget. Dette er således en posisjon med innflytelse internt i partiet. Historisk sett har de aller fleste parlamentariske lederne vært menn. Den første kvinnelige parlamentariske leder var Hanna Kvanmo for SV i 1977. Antallet har holdt seg stabilt lavt frem til millenniumskiftet. I 2000 var det like mange kvinnelige parlamentariske ledere som menn, og i 2005 var det et flertall blant kvinnene. Hvis vi ser dette opp mot den totale kvinneandelen kan det tyde på at denne perioden var preget av at kvinnene stod sterkere i partiledelsen enn i partiene for øvrig. I dag står flere av de samme kvinnene sentralt i regjeringen. Etter de borgerliges valgseier er det igjen flest menn som parlamentariske ledere (Allern, Karlsen og Narud 2014A, 341).

3.2.2 Kjønnsforskjeller i komitémedlemskap

Å skulle redegjøre for kjønnsforskjeller i fagkomitéene er ikke gjort ved en håndvending. Fagkomitéer opprettes, slås sammen og legges ned etter behov. I tillegg kan det være mange rokkeringer i sammensetningen i løpet av stortingsperioden. I *Tabell 2* har jeg redegjort for sammensetningen slik den er i etterkant av stortingsvalg. Jeg har her konsentrert meg om det konkrete tidsintervallet som denne oppgaven har som formål å studere. Dataene er hentet fra Stortingets database (Stortinget 2019) og Hallberg (2003, 87). Når komitesammensetningen skal avgjøres er det et ideal at styrkeforholdet mellom partiene på stortinget opprettholdes i komitéene. Dette fører til at partiene med flertall på stortinget også har flertall i komitéarbeidet. Således er komitéene langt fra selvstendige arenaer for å fatte beslutninger. Men her spiller også

valgresultatet og regjeringens styrkeforhold opp mot Stortinget en rolle; hvis regjeringspartiene har et stort flertall i Stortinget er det lettere å gjennomføre egen politikk, og gjør det mindre sannsynlig for at uheldige utslag i komitesammensetningen skal forekomme. Historisk har antall fagkomitéer vært noenlunde stabilt på rundt tolv komitéer. Det var imidlertid 13 fagkomitéer under *Stoltenberg II*-regjeringen fra 2005-2009, men ble redusert til tolv igjen i *Stoltenberg II*-regjeringens andre periode. I henhold til Stortingets forretningsorden skal alle partigrupper bør være proporsjonalt representert så langt det er mulig (Stortinget 2012).

Tabell 2: *Kjønnsforskjeller i komitémedlemskap*

	1997			2001			2005			2009			2013		
	K	Tot	%	K	Tot	%	K	Tot	%	K	Tot	%	K	Tot	%
Energi & Miljø	3	15	20	5	13	38	5	15	33	4	14	29	4	16	25
Familie & Kultur ⁵	7	13	54	8	13	62	7	11	63	7	13	54	4	10	40
Finans	6	20	30	7	20	35	2	18	11	6	19	32	6	21	29
Forsvar ⁶	3	10	30	2	10	20	1	8	12	-	-	-	-	-	-
Justis	4	11	36	4	11	36	4	10	40	4	13	31	5	12	42
Utdanning & Forskning ⁷	7	15	47	7	16	44	7	15	46	9	16	56	6	15	40
Kommunal & Forvaltning ⁸	5	13	38	5	14	36	6	14	43	4	15	27	5	15	33
Kontroll & Konstitusjon	4	10	40	3	10	30	2	10	20	2	11	18	3	12	25
Næring	4	14	28	6	14	43	3	14	21	6	14	43	5	14	36
Transport & Kommunikasjon ⁹	6	15	40	5	15	33	4	15	26	6	16	38	8	17	47
Arbeid & Sosial ¹⁰	6	14	43	5	14	36	5	12	42	7	13	54	5	14	36
Helse & Omsorg ¹¹	-	-	-	-	-	-	6	14	43	8	15	53	9	16	56
Utenriks & Forsvar ¹²	4	15	27	4	15	27	7	14	50	6	18	33	7	17	41

Ut fra tabellen så kan vi se at *Familie & Kulturkomitéen* og *Helse & Omsorgskomitéen* står sterkt blant kvinner. Kvinner utgjør majoriteten av medlemmene i disse komitéene i alle valgperioder med unntak av 2013-valget for førstnevnte komité og 2005-valget for sistnevnte. Kvinner er også godt representert i *Utdanning- & Forskningskomitéen*, *Arbeids- & Sosialkomitéen* og tidvis i *Utenriks & Forsvarskomitéen*. Kvinnerepresentasjonen er lav i *Energi- og Miljøkomitéen*, *Finanskomitéen* og *Kontroll & Konstitusjonskomitéen*, men ellers

⁵ Tidligere Familie, Kultur og Administrasjonskomitéen

⁶ Slått sammen med Utenrikskomitéen i 2005.

⁷ Tidligere Kirke, Utdanning og Forskningskomitéen

⁸ Het kommunalkomitéen frem til 2005.

⁹ Tidligere Samferdselskomitéen.

¹⁰ Tidligere Sosialkomitéen

¹¹ Opprettet i 2005, men fikk mange oppgaver som tidligere tilfalt Sosialkomitéen.

¹² Utenrikskomiteen frem til 2009. Slått sammen med Forsvarskomitéen.

om lag deres andel i nasjonalforsamlingen for øvrig. Dersom tidsintervallet hadde vært bredere ville vi sett en større skjevdeling fagkomité sammensetningen (Hallberg 2003, 87). Med økende kvinneandel har kvinners tilstedeværelse i komitéer økt, men kjønnsforskjellene har vedvart. Hvorvidt dette skyldes at kvinner aktivt har søkt seg til slike sosiale komitéer eller om de har blitt plassert dit er mer uklart. Stortinget opererer ikke med noen formell form for kjønnskvoltering når representantene skal fordeles i fagkomiteene, så utslagene kan være preget av tilfeldigheter. Komité sammensetningen blir til på bakgrunn av en innstilling fra valgkomitéen hvor hvert parti har ett medlem. Plassene fordeles med andre ord først mellom partiene, og etter dette plasseres representantene i komiteene ut fra partiens ønsker (Allern, Karlsen og Narud 2014A, 345). Dette betyr at partiene så vel som representantene også kan fremme sine ønsker om hvilke fagkomiteer de helst foretrekker å bli plassert i. Torild Skard, tidligere stortingsrepresentant for SV, har tidligere fortalt at hennes generelle inntrykk var at de innvalgte kvinnelige politikerne på 70-tallet enten fikk plass i såkalte kvinnekomiteer (med sosial orientering) etter deres eget ønske, eller måtte møte i komitéer med lavere status (Allern, Karlsen og Narud 2014A, 345). Utfordringen for kvinnene var også knyttet til at de enten kunne velge mellom å jobbe i komitéer der politikken berørte mange kvinners liv, men som allerede var kvinnedominert, eller å arbeide i komitéer som fortsatt var dominert av menn og hvor «kvinneperspektivet» kunne forsvinne helt.

Tabell 3: Stortingsundersøkelsen 1995 og 2012.

Stortingsundersøkelsen 1995		Stortingsundersøkelsen 2012	
Komité	%	Komité	%
<i>Utenriks</i>	41	<i>Næring</i>	40
<i>Energi & Miljø</i>	38	<i>Utenriks & Forsvar</i>	36
<i>Næring</i>	36	<i>Transport & Kommunikasjon</i>	35
<i>Finans</i>	36	<i>Energi & Miljø</i>	34
<i>Samferdsel</i>	30	<i>Finans</i>	34
<i>Familie</i>	25	<i>Kirke, Utdanning & Forskning</i>	25
<i>Kirke & Utdanning</i>	24	<i>Familie & Kultur</i>	22
<i>Sosial</i>	24	<i>Justis</i>	19
<i>Kommunal</i>	20	<i>Helse & Omsorg</i>	16
<i>Justis</i>	10	<i>Kommunal & forvaltning</i>	13
<i>Forsvar</i>	10	<i>Arbeid & Sosial</i>	11
<i>Kontroll & Konstitusjon</i>	8	<i>Kontroll & Konstitusjon</i>	6

Antall respondenter: 1995: 112, 2012: 116. Kilde: Rasch (2014, 390)

At fagkomitéene har ulik anseelse mellom kvinner og menn fremgår også av Stortingsundersøkelsen 2012 (Tabell 3). Kvinner ønsker seg til «kvinnekomiteene» og menn ønsker seg til «mannskomiteene». Om lag 70 prosent av kvinnene ble plassert i den komiteen

de aller helst ønsket seg, og kvinner var litt mer fornøyd enn menn med den fagkomiteen de endte opp i (74 prosent for kvinner, 68 prosent for menn). Kvinnene som endte opp i allerede kvinnedominerte fagkomiteer, hadde fått tildelt den fagkomiteen som var deres førstevalg. De kvinner som ble plassert i mannsdominerte komiteer, som *Næringskomiteen* og *Transport- og Kommunikasjonskomiteen*, hadde i minst grad fått den komiteen de helst ønsket seg. Ut fra dette kan en si at flere kvinner var plassert i såkalte «attraktive» komiteer enn det som ønsket seg dit (Allern, Karlsen og Narud 2014A, 348).

3.3 Stortingstaler fordelt på kjønn

Men hvordan er kjønnsfordelingen på stortingstaler? Dette kan jeg finne ut ved å bruke datasettet som analysen er basert på med de data som fremgår etter rensing. Datarensingen innebærer kort forklart at jeg ekskluderer statsråder og presidentens innlegg og tar bort formalia.

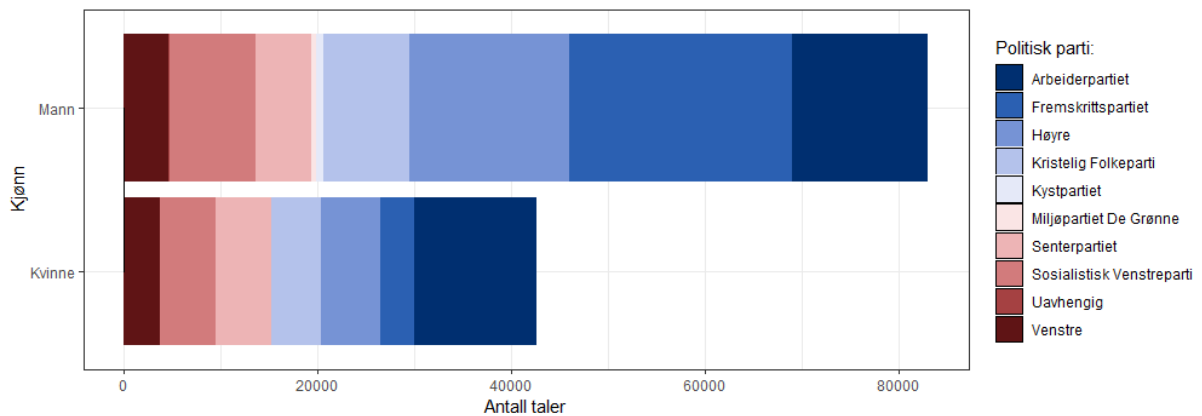
Tabell 4: Stortingstaler fordelt på parti og kjønn

Parti	Stortingsinnlegg				Totalt
	Menn	(%)	Kvinner	(%)	
<i>Sosialistisk Venstreparti</i>	8 900	60.9	5 722	39.1	14 622
<i>Arbeiderpartiet</i>	14 112	52.7	12 684	47.3	26 796
<i>Senterpartiet</i>	5 806	50.4	5 713	49.6	11 519
<i>Miljøpartiet de Grønne</i>	435	93.6	30	6.4	465
<i>Kristelig Folkeparti</i>	8 820	63.4	5 087	36.6	13 907
<i>Venstre</i>	4 581	55.0	3 745	45.0	8 326
<i>Høyre</i>	16 558	72.9	6 160	27.1	22 718
<i>Fremskrittspartiet</i>	22 948	86.7	3 519	13.2	26 467
<i>Kystpartiet</i>	840	97.1	25	2.9	865
<i>Uavhengig</i>	112	98.2	2	1.8	114
<i>Sum (-Uavhengig)</i>	83 000	66.1	42 685	33.9	125 685
Sum	83 112	66.0	42 687	34.0	125 799

Med tanke på at kvinneandelen på Stortinget over analysens tidsperiode er på i underkant av 40 prosent er det naturlig at menn totalt sett har flere stortingsinnlegg enn kvinner. Over tidsperioden har menn stått for 83 112 stortingstaler, mens kvinner står for 42 687 av dem. Det tilsier at kvinner står for 33.9 prosent av stortingstalene i datamaterialet. Dette vil si at kvinner taler litt mindre enn andelen deres skulle tilsi. Som vi ser av *Tabell 4* så er mannsdominansen sterkest i de borgerlige partiene dersom vi ser bort fra de mindre partiene. De mindre partiene kan ha en sterk skjevfordeling fordi de har få mandater. Av de etablerte partiene så er mannsdominansen sterkest i Fremskrittspartiet (86.7%), etterfulgt av Høyre (72.9%), Kristelig Folkeparti (63.4%) og Sosialistisk Venstreparti (60.9%). Arbeiderpartiet og Senterpartiet er nærmest kjønnsbalanse hvor kvinnene står for henholdsvis 47.3% og 49.6% av stortingstalene.

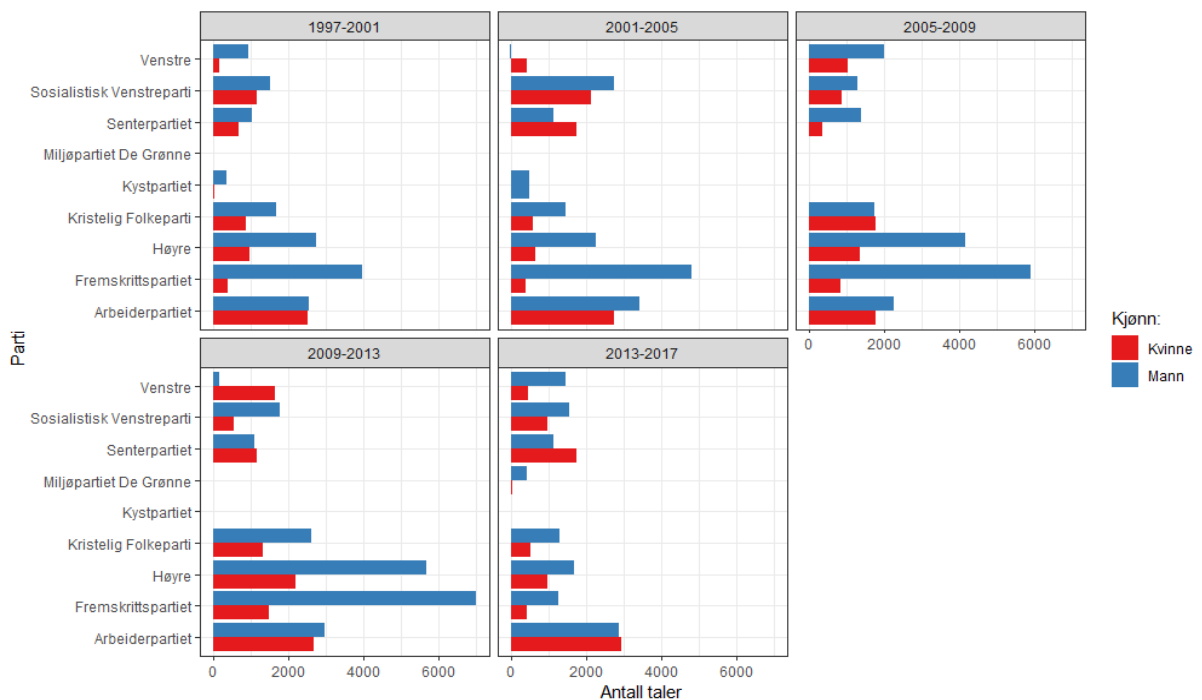
Dette er et tydelig tegn på at de venstreorienterte partiene i det minste er flinke til å rekruttere frem kvinnelige politiske talenter. Kvinner tar riktignok ordet i mindre grad enn menn, men tallene viser at de snakker tilnærmet sin andel. En annen måte å tolke tallene på er at menn nærmest snakker dobbelt så mye som kvinner. Denne differansen er vist i *Figur 2*.

Figur 2: Stortingstaler fordelt på kjønn og parti

Jeg har gjengitt trenden over tid i *Figur 3*. Man ser i store trekk samme tendens. Arbeiderpartiet har jevnt over tilnærmet kjønnsbalanse i alle regjeringstider over tidsperioden. Imidlertid kan man se et interessant trekk på partinivå. I tiden frem til 2013 hadde de borgerlige mange taler, men antall taler sank betydelig etter regjeringsskiftet. Dette er naturlig siden de borgerlige ikke ønsker å kritisere egen regjering, men forskjellen er likevel markant og slående.

Figur 3: Taler fordelt på kjønn og parti over tid

3.4 Oppsummering

Vi kan allerede se tegn til at Stortinget til en viss grad er kjønnsdelt. Det kan virke som at de venstreorienterte partiene er flinkere til å velge inn kvinnelige stortingsrepresentanter enn de høyreorienterte partiene. Det kan også virke som at kvinner av ulike grunner velger seg til å jobbe mot konkret politikk som kan knyttes opp til de tilbud som velferdsstaten er tilbyder av. Det er imidlertid interessant at det virker som at kvinner er overrepresentert i fagkomitéer som i alle fall i senere tid har hatt lavere status. Det er ingen grunn for å tro at de fagkomitéene som kvinner i hovedsak havner i hadde høyere status på et tidligere tidspunkt som jeg ikke har redegjort for.

Dette betyr en av tre ting; enten søker kvinner seg aktivt til disse fagkomitéene fordi kvinner i større grad enn menn ønsker å jobbe med denne politikken, og således kan vi også forvente at dette er tydelig i den parlamentariske kommunikasjonen. En annen mulighet er at kvinner gjennom årene har blitt plassert i lavstatuskomitéer fordi de ikke er ansett som kompetent nok til å jobbe med de store og viktige problemstillingene. Siste mulighet, og kanskje mer realistisk, er at disse to mekanismene begge har vært i spill over tid. Som Torild Skard har gitt uttrykk for; ønsker de kvinnelige politikerne å jobbe i komiteer der politikken berørte mange kvinners liv, men hvor det allerede var flere kvinner, eller ønsket de å arbeide for kvinnesak i komiteer som fortsatt var dominert av menn, og vil det føre til at «kvinneperspektivet» forsvinner?

Jeg har i løpet av de to siste kapitlene presentert teori om kjønnsforskjeller og koblet dette opp mot rollen som politisk folkevalgt og vist hvordan dette har fått utslag på stortinget. Deretter har jeg sett på hvordan kvinners deltagelse har vært i den parlamentariske debatten mellom 1998-2016. I det følgende vil jeg presentere oppgavens metode.

4.0 Metode og Data

For å svare på problemstillingen har jeg i denne oppgaven benyttet meg av kvantitativ innholdsanalyse som metode. Kvantitative fremgangsmåter kjennetegnes av at man gjerne har en stor utvalgsstørrelse med få variabler som skal forklare fenomenet som studeres. Kvantitativ metode sikter mot breddeforståelse og ender ofte opp med en statistisk modell med siktemål for statistisk generalisering (Grønmo 2016, 102). Innenfor kvantitativ innholdsanalyse skal jeg ta i bruk tekstanalyse, herunder *topic modelling* og *structural topic modelling*. Oppgavens *topic model* brukes for å dele opp datamaterialet i forskjellige tema, og i kapittel 5 utforskes disse temaene grundig. Som jeg skal komme tilbake til er det viktig å utforske temaene grundig for å med større grad kunne påstå at sammenhengene er som forventet. I kapittel 6 anvendes en *structural topic model*, som vil si at jeg bruker innsikten fra tekstanalysen i en statistisk modell. Jeg knytter således de forskjellige temaene opp mot oppgavens forklaringsvariabler.

Problemstillingen som skal besvares er «*snakker kvinnelige folkevalgte annerledes enn menn om fundamentale spørsmål knyttet til den norske velferdsstaten, og opprettholdes kommunikasjonsforskjellene ved å kontrollere for parti- og komitémedlemskap?*». Det første jeg må avklare er hva som menes med at kvinner eventuelt kommuniserer annerledes enn menn. Én fremgangsmåte for å måle i hvor stor grad kvinner snakker forskjellig fra menn er ved å analysere i hvor stor grad kvinner og menn snakker om *forskjellige tema*. En annen fremgangsmåte er å undersøke hvordan menn og kvinner kommuniserer forskjellig når de snakker om *samme tema* (Roberts, Stewart and Tingley, et al. 2014, 4). I denne oppgaven skal jeg benytte begge fremgangsmåter. Jeg har valgt å redegjøre for oppgavens datamateriale i kapittel 4.1. Dette er gjort fordi det er enklere og mer intuitivt å forklare den metodiske fremgangsmåten ved å først redegjøre for datamaterialets form. Kapittel 4.2 er den deloppgaven hvor jeg går gjennom metodenes forutsetninger og fremgangsmåte. Denne delen starter med et generelt overblikk på kvantitativ tekstanalyse. Deretter vil jeg redegjøre for de metodiske forutsetningene for *topic models (tm)* og *structural topic models (stm)*. Siden *stm* bygger på forutsetningene til *tm* redegjør jeg for dem kronologisk. I deloppgave 4.3 følger en kort redegjørelse av oppgavens operasjonalisering etterfulgt av en oppsummering i oppgave 4.4.

4.1 Datamateriale

Datasettet som skal brukes i denne analysen er utviklet av organisasjonen *Holder de Ord*¹³ og Universitetet i Oslo. *Holder de ord* er en organisasjon som gjør digitale verktøy offentlig tilgjengelig for politisk analyse. *Holder de ord* har tatt i bruk Stortingets API¹⁴ fra Stortingets egen datatjeneste¹⁵ og slått dette sammen med uttalelser fra Stortingets talerstol. Dette er igjen bearbeidet av Universitetet i Oslo og offentliggjort for allmennheten. Datasettet heter «*Talk of Norway*» (ToN) og er en samling av transkriberte referater fra Stortinget i tidsrommet 1998 – 2016 (Lapponi og Søyland 2016).

Datasettet består opprinnelig av 250 373 uttalelser fra Stortingets talerstol i tillegg til medfølgende metadata. Med *metadata* menes opplysninger som beskriver tekstdataene, og kan forstås som variabler i tilknytning til teksten. Dette kan for eksempel være talerens kjønn eller partitilhørighet. I tidsperioden analysen dekker har Norge blant annet vært styrt av tre forskjellige statsministre og hatt seks forskjellige regjeringer (E. Lapponi, M. Søyland, et al. 2018).

Avhengig variabel i denne oppgaven er de forskjellige temaene som jeg skal kartlegge senere i dette kapitlet. Oppgavens uavhengige variabler er talerens kjønn, partitilhørighet og hvilken fagkomité taleren har sete i. Siden både partitilhørighet og fagkomité er kategoriske variabler og ikke lar seg rangere har jeg laget egne dikotome variabler for hvert parti og hver fagkomité som dermed kan ha utfallene «0» (ikke medlem) eller «1» (medlem).

4.2 Kvantitativ tekstanalyse

Kvantitativ tekstanalyse er et paraplybegrep for en rekke forskjellige metoder og teknikker for å skape innsikt i et større tekstmateriale basert på automatiserte algoritmer (Kwartler 2017, Grimmer og Stewart 2013). Helt overordnet gir en kvantitativ tilnærming muligheter for å finne sammenhenger i så store datamengder hvor det er menneskelige begrensninger for hva man kan finne ut manuelt med metoder basert på systematisk gjennomlesing. Den metodiske tilnærming

¹³ <https://www.holderdeord.no>

¹⁴ API vil si «programmeringsgrensesnitt». Her forstås API som at Stortinget tilgjengeliggjør spesifikke deler av deres datamateriale som kan aktiveres og hentes ut på annen programvare.

¹⁵ <https://data.stortinget.no>

innen statsvitenskapen har tradisjonelt stått mellom kvantitative og kvalitative studier, hvor de kvantitative studiene anvender statistiske metoder og tall kombinert med en større utvalgsstørrelse med formål om å generalisere til en større populasjon. Denne oppgaven plasserer seg klart i den kvantitative enden av spekteret. Begrepet «*kvantitativ innholdsanalyse*» er også mye brukt som beskrivelse for slike metoder, eksempelvis i Grønmo (2016, 213-220). Det finnes et bredt spekter av teknikker innen kvantitativ tekstanalyse, og datamaterialets form og problemstillingen man ønsker å besvare må forme valg av metode (Grimmer og Stewart 2013, 268). Men hvordan har jeg kommet frem til at min valgte teknikk er best egnet for mitt datasett?

Siden jeg ikke vet hvilke temaer som kommer til uttrykk på forhånd er mitt datamateriale metodisk å anse som *ustrukturert*. Med en ustrukturert tilnærming anvendes en teknikk som fordeler datamaterialet mitt i velegnede tema som jeg kan analysere videre. Dette gjøres på bakgrunn av korrelasjoner mellom ord. Jeg må så gjøre en avveining om hvorvidt en stortingstale i seg selv består av ett eller flere tema, og om ord som opptrer i én og samme tale skal være eksklusive for det temaet eller ikke; det vil si om jeg skal bruke en *Single Membership Model* eller en *Mixed Membership Model* (Grimmer og Stewart 2013, 269). I en stortingsdebatt kan én og samme stortingstale handle om flere forskjellige tema. Et eksempel fra mitt datasett kan være følgende uttalelse om ungdommers skolehverdag;

«En del elever i videregående skoler plages av medelever og føler derved en uro og usikkerhet. Dette skaper på forskjellige måter en utrygg skolehverdag, noe som ikke er ønskelig. På Hamar katedralskole i Hedmark vurderer man å ansette vektere for at elevene skal føle seg trygge»

En slik uttalelse kan sies å handle om elever generelt, den videregående skolen, trygghet og også rent geografisk omhandle Hamar og Hedmark. På grunn av at ikke *alt* som omhandler elever handler om Hamar, og på grunn av at ikke *alt* som omhandler trygghetsfølelse kan knyttes opp mot elever, er det fornuftig å anta at flere forskjellige tema kan komme til uttrykk i samme tale – og derfor anvendes en *Mixed Membership Model*. Innen *Mixed Membership Models* anvender jeg *Latent Dirichlet Allocation* (LDA) som er en form for *topic model* som måler i hvilken grad ord klynger seg sammen og på bakgrunn av dette deler datasettet inn i forskjellige tema (Grimmer og Stewart 2013, 284, Blei, Ng og Jordan 2003).

En overordnet kritikk mot kvantitative metoder er at man samler mye informasjon og putter det inn i en modell. På bakgrunn av dette reduserer man tilgjengelig informasjon og ofrer dybdekunnskap. En kritikk mot kvantitativ tekstanalyse er at på samme måte som man reduserer den tilgjengelige informasjonen ved å oppgi et gjennomsnitt, så reduserer man også informasjonen ved å anvende tekstanalyse. Tekstanalyse kan ekskludere uteliggere¹⁶, og i modellspesifiseringen kan jeg ekskludere sparsommelig anvendte ord og fraser (Kwartler 2017, 6). Språk er i sin natur vanskelig å konseptualisere i en strengt numerisk eller kategorisk form, som kvantitative analyser vanligvis er kjennetegnet av.

Et annet spørsmål man kan reise er hva som egentlig utgjør et «tema». Som nevnt kan hver stortingstale inneholde flere tema, og hvert tema er konsistent i den forstand at de består av ord som opptrer i sammenheng med hverandre. Dette vil si at ordklyngene som utgjør forskjellige tema i forskjellig grad kan knyttes opp mot teoretiske konsepter. Det er opp til forskeren å bestemme i hvilken grad temaet er logisk og teoretisk anvendbart (Jacobi, van Atteveldt og Welbers 2015, 2). Basert på ordklyngene kan man ha flere tema som er nært beslektet med hverandre, tema som er mer perifere og tema som gir lite semantisk betydning (eksempelvis korrelasjonen mellom preposisjoner og artikler¹⁷).

4.2.1 Topic Models

Jacobi et al. (2015, 2) beskriver topic models for å være «*computer algorithms that identify latent patterns of word occurrence using the distribution of words in a collection of documents. The output is a set of topics consisting of clusters of words that co-occur in these documents according to certain patterns*». Den største fordelene med topic modelling er at den skaper et system i store datamengder og gir forskeren et objektivt statistisk estimat på ulike sammenhenger i datamaterialet. Når modellene er spesifisert kan man ved enkle analyser undersøke hvilke ord som opptrer i sammenheng med hverandre og undersøke de underliggende temaene som algoritmen har delt inn datamaterialet i. Sammenhengene fra en *topic model* kan bringes inn i en *structural topic model* hvor man bruker temaene og for å måle i hvor stor grad underliggende faktorer som eksempelvis kjønn eller alder virker inn på temaene (Mohr og Bogdanov 2013, Jacobi, van Atteveldt og Welbers 2015, Grimmer og Stewart 2013). Nettopp

¹⁶ Uteliggere: Oversatt fra det engelske begrepet «outliers», som i statistisk analyse er et begrep som omfatter ekstreme eller uregelmessige verdier.

¹⁷ Forstått som den grammatiske betydningen av «artikkel» - Ord eller en endelse som føyes til et substantiv for å angi substantivet som ubestemt eller bestemt.

det at man kan teste estimatene opp mot andre variabler er den største forskjellen mellom *topic modelling* og *structural topic modelling*.

I denne oppgaven utgjør én stortingsstale ett dokument i henhold til Jacobi et al sin definisjon. Det samlede tekstmaterialet som skal undersøkes blir ofte kalt for et *corpus* (Grimmer og Stewart 2013, 272). Den overnevnte beskrivelsen er det som i litteraturen er kalt for en *bag of words*-tilnærming, som vil si at det ikke tas hensyn til grammatisk oppbygning. Denne teknikken er relativt enkelt å forstå i den forstand at hvert ord (eller gruppe av ord) antas å ha en unik betydning i hvert tekstdokument. Disse ordene kalles *n-grams*. Når tekstmaterialet er ordnet i et corpus kan dette vises i form av en matrise av observasjoner og attributter som kalles *Document Term Matrix* (DTM), hvor hver rad representerer et dokument og hvert ord representerer en kolonne. For å illustrere en DTM har jeg brukt tre ordtak:

- *Ett barn er som ingen, to er som ti*
- *Smuler er også brød*
- *Det er dyrt å være fattig*

Tabell 5: Eksempel på en datamatrise med Bag of Words-tilnærming

Dokument	barn	brød	Det	dyrt	er	Ett	fattig	ingen	også	...
1	1	0	0	0	2	1	0	1	0	...
2	0	1	0	0	1	0	0	0	1	...
3	0	0	1	1	1	0	1	0	0	...

Tabell 5 viser et eksempel for hvordan et dokument blir endret til en matrise som teller opp hvor ofte et ord opptrer i et tekstdokument. Man skiller mellom de forskjellige ordtakene loddrett, mens man horisontalt har én kolonne for hvert ord som opptrer. Således vil ordklyngene som utgjør de forskjellige temaene skapes på bakgrunn av disse korrelasjonene.

Logikken bak denne tilnærmingen er at vi antar at ord som opptrer i sammenheng med hverandre gjør dette fordi de er del av samme tema. Dersom jeg ønsker å diskutere kriminalitet, kan man anta at jeg vil anvende ord som *vold*, *straff* og *forbryter*. Disse ordene vil i mindre grad bli anvendt dersom jeg ønsker å diskutere et helt annet konsept som eksempelvis kosthold.

Latent Dirichlet Allocation:

Siden jeg på forhånd ikke hvor mange slike ordklynger som ligger latent i mitt datamateriale, må jeg strukturere teksten ved å anvende en ren algoritmebasert tilnærming (Eng: *Unsupervised learning method*) ved å anvende *Latent Dirichlet Allocation* (LDA), som er basert på to underliggende forutsetninger (Blei, Ng og Jordan 2003):

- ***Hvert dokument er sammensatt av forskjellige tema:*** Siden ett dokument er én stortingstale, vil dette si at man i hver stortingstale kan berøre flere forskjellige tema. «Tema» må her forstås i en vid forstand. Så lenge ord korrelerer med hverandre vil dette kunne skape utgangspunkt for ett tema. Eksempelvis vil denne masteravhandlingen både omhandle Stortinget og tekstanalyse på samme tid.
- ***Hvert tema er sammensatt av forskjellige ord:*** Når temaene er identifisert vil temaene bestå av forskjellige ordklynger. Eksempelvis vil vi i ett tema se at ordene «helse», «pleie» og «eldre» er mest vanlig, mens i et annet tema så vil vi se at «skole», «lekser» og «mobbing» er mest vanlig. Det vil si det som i forskningslitteraturen kalles en *Mixed-membership model*.

Matematisk antas det at hvert dokument i ($i = 1, \dots, N$) er gitt i en vektor som teller hvor mange ganger hvert av de M unike ord opptrer; $W_i = (W_{i1}, W_{i2}, \dots, W_{iM})$. Hver W_{im} teller hvor ofte det m -te ordet opptrer i det i -te dokumentet. Samlingen av vektorer utgjør en DTM (Grimmer og Stewart 2013, 273). Når datamaterialet er fordelt i kategorier kan jeg så undersøke min problemstilling nærmere. Når man analyserer på bakgrunn av enkeltord kalles hvert ord for *unigrams*. Dette er den tilnærmingen jeg har valgt i min oppgave. For detaljert informasjon om metoden henvises det til Jacobi et al (2015), Grimmer & Stewart (2013) og Roberts et. al (2014). Man kan bryte ned prosessen for å gjennomføre topic modelling i seks steg.

Steg 1: Innhenting av tekst og datarensing

Det første man må gjøre er å hente inn tekstmaterialet. I denne oppgaven er dette allerede i stor grad gjort på forhånd av *Holder de ord* og *Universitetet i Oslo*. Datamaterialet inneholder totalt 250 373 taler fra plenumsdebatter på Stortingets talerstol i tidsperioden 1998 til 2016. Det var således ikke nødvendig for meg å innhente supplerende tekstmateriale eller samle inn tekstmateriale på egenhånd.

Steg 2: Datarensing

Datarensing innebærer å sørge for at datamaterialet er egnet for analyse og å ekskludere observasjoner som ikke er relevante. I *Tabell 6* har jeg redegjort for bortfallet av enheter. I sin opprinnelige form inneholder datasettet referater fra alle som har tatt ordet på Stortingets talerstol. Dette inkluderer presidenten og statsråder. I henhold til min problemstilling så ønsker jeg å analysere taler gjort av *stortingsrepresentanter*. På bakgrunn av dette har jeg tatt bort alle stortingstaler gjort av statsministeren og hennes statsråder. Dette er gjort fordi jeg ønsker å måle i størst mulig grad hvordan representanter kommuniserer på et så selvstendig grunnlag som mulig. Statsrådene er tilgjengelig for Stortinget for å gi redegjørelser eller svare på spørsmål. Dette fører til at deres taler er mer fremtvunget heller enn frivillig. Videre kan deres bidrag forstyrre analysen, da de i særlig grad vil snakke om det politikkområdet som de selv har ansvar for. Jeg har også valgt å ta bort presidentens uttalelser fordi presidenten fungerer som ordstyrer og ikke fremmer egne argumenter. Uttalelser som er kategorisert som formalia er også tatt bort. Dette kan blant annet være innvilgning av ferier og permisjoner, opplysninger om at vara inntre på vegne av fast møtende representanter og opplysninger om voteringer. Etter datarensing sitter jeg dermed igjen med 125 799 dokumenter.

Tabell 6: Datarensing og bortfall av enheter

	Bortfall	Gjenstående taler
Opprinnelig datamengde	-	250 373
Presidentskapets taler	72 760	177 613
Statsråders taler	48 903	128 710
Formalia og Voteringer	2 911	125 799
Sum	124 572	125 799

Jeg har også undersøkt i hvilken grad datasettet mangler verdier på kritiske og viktige variabler. Det viser seg at datasettet kan sies å være av god kvalitet, men mangler noen verdier på enkelte variabler. Men de variablene jeg ønsker å benytte i min analyse har svært få mangler. Dette er gjerne knyttet til representanter som innen en stortingsperiode velger å melde seg ut av et parti. Her har jeg brukt Stortingets biografier¹⁸ for å rette opp i eventuelle uklarheter. Kandidater som har valgt å melde seg ut i et parti er sammen med svært marginale partier gitt partitilhørigheten «*annet parti*». Jeg har også utviklet nye variabler som skal anvendes i analysen som jeg presenterer nærmere i oppgavens operasjonaliseringsdel.

¹⁸ For de representantene det gjelder har jeg manuelt søkt opp hver representant:

<https://www.stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Representantene/Biografier/>

Steg 3: Forhåndsprosessering

Før vi konverterer tekstmaterialet til en datamatrise må tekstmaterialet renses til et format som gjør at ord av lik betydning oppfattes så likt som mulig. Dette kalles *forhåndsprosessering*. Forhåndsprosesseringen gjennomføres i seks steg og kan enkelt gjøres både med *tm* og *stm*-pakken i R (Feinerer, Hornik og Meyer 2008, Roberts, Stewart og Tingley 2018).

Tabell 7: Forhåndsprosessering

Funksjon	Beskrivelse
<code>tolower</code>	Konvertere tekst til små bokstaver
<code>removePunctuation</code>	Fjerner tegnsetting
<code>removeNumbers</code>	Fjerner tall
<code>stripWhitespace</code>	Fjerner mellomrom
<code>removeWords</code>	Fjerner uønskede ord (stoppord)
<code>stemDocument</code>	Reduserer ord til sin «stamme»

Kilde: Jacobi et al. (2015, 4-5)

Første steg er å konvertere all tekst til små bokstaver for at algoritmen skal oppfatte like ord likt. Steg to og tre er å fjerne tegnsetting og tall siden dette ikke har en verdi i analysen. Å fjerne tegnsetting er ansett som uproblematisk, men å fjerne tall må vurderes fra sak til sak. I denne oppgaven anses tall å ikke formidle noe av substansiell verdi og er derfor fjernet. Fjerde steg er å fjerne avsnitt og mellomrom (Eng: *whitespace*) slik at vi kun sitter igjen med selve ordene som skal analyseres. En kjent utfordring innen tekstanalyse er at ord etterfulgt av et mellomrom vurderes som et annet ord enn selve ordet uten mellomrom, men dersom vi fjerner slike mellomrom vil disse ordene oppfattes som like (Jacobi, van Atteveldt og Welbers 2015, 4-5).

Etter at disse stegene sitter vi igjen med svært mye ustrukturert tekst. Steg 5 er å fjerne utvalgte ord som ikke gir en substansiell verdi, men som har en grammatisk betydning i oppbygningen av en setning. Det utvikles derfor en ordliste med såkalte «*stoppord*» som fjernes i sin helhet fra analysen. Min liste med stoppord kan ses i *Appendix A: Stoppord*. Her må forskeren utvise forsiktighet ved utformingen av ordlisten slik at man ikke fjerner ord av betydning. Det siste steget er å gjennomføre *stemming*. Stemming har som formål å fjerne ordbøyninger. Dette gjøres ved å korte ned ordene i datamaterialet til sin «*stamme*» for å redusere det totale antallet av ord og redusere kompleksiteten i analysen. Dette er en tilnærming til en mer generell målsetning som kalles *lemmatisering*, hvor formålet er å identifisere et grunnleggende begrep og gruppere sammen ord av samme betydning i dette begrepet (Lucas, et al. 2015, 258). Å korte ned ordbøyninger til sin stamme vil for eksempel føre til at ordene *representant*, *representanten*

og *representantene* reduseres til ordet *representan* (Jacobi, van Atteveldt og Welbers 2015, 5). Det vil fremgå ganske tydelig av resultatene i oppgaven at stemming er gjennomført.

Steg 4: Konvertere til DTM og redusere kompleksitet

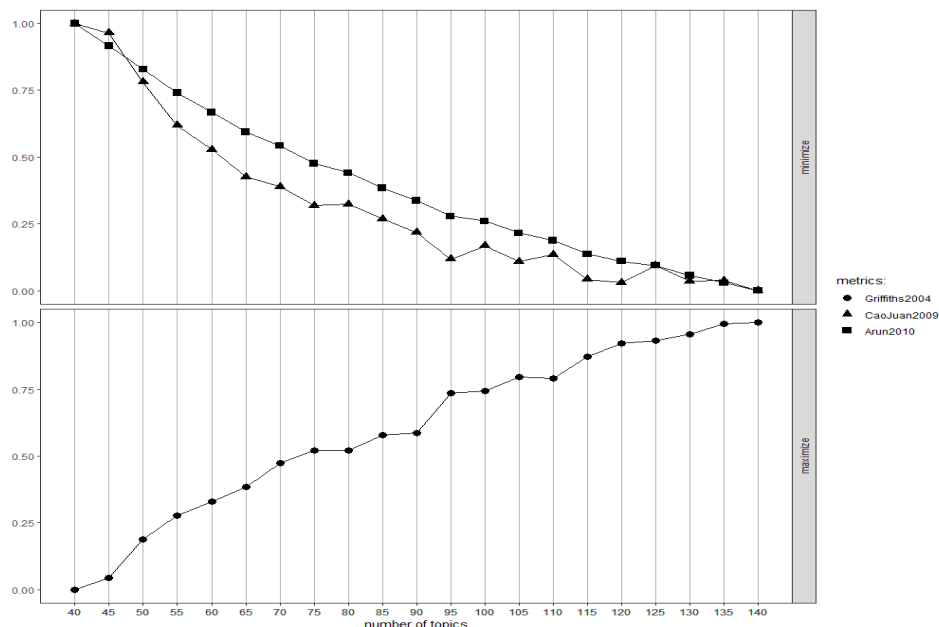
På dette tidspunktet består datamaterialet av vektorer utelukkende av tekst. Hver vektor utgjør en stortingstale. Disse vektorene konverteres til en DTM hvor hver rad representerer en tale og hver kolonne representerer hvert unike ord. Som vist tidligere så angir cellene hvor ofte et ord opptrer i en tale. Et kjennetegn ved en DTM er at datamatriksen består nesten hovedsakelig av nuller, og denne tilstanden er kjent som sparsommelighet (Eng: *sparsity*). Dette følger naturlig av hvordan metoden er definert; på grunn av at det er en kolonne hver for hvert eneste ord i datamaterialets totale vokabular vil denne angi nuller for hver eneste tale som ikke inneholder det spesifikke ordet. Dette gjør utregningene kompliserte og tidkrevende. Det er derfor nødvendig å redusere datamaterialets kompleksitet ytterligere. Det er vanlig å fjerne begrep som opptrer i mindre enn 1% og mer enn 90% av dokumentene – også kalt *trimming*. Det er lett å anta at de begrepene som opptrer oftest også er de begrepene som kanskje er viktigst for analysen, men for et så stort tekstmateriale som denne oppgaven anvender vil dette forekomme svært sjeldent. En stortingstale starter ofte med at representanten henvender seg til presidenten og sier «*President,*» eller «*Ærede president,*». Slike begrep har lite betydning for oppgaven. Det er også naturlig at enkelte begrep bli sagt svært sjeldent på grunn av at datasettet favner en 18 år lang tidsperiode. Disse begrepene har liten forklaringskraft, og fjernes for å gjøre analysen enklere å gjennomføre. Som følge av at jeg nå har fjernet både stoppord, sjeldne ord og hyppige ord vil enkelte kortere dokumenter også forsvinne som følge av at disse dokumentene utelukkende inneholdt slike ord.

Selv om dette og de foregående stegene kan synes å redusere den tilgjengelige informasjonen betydelig, så har forskere vist at en slik enkel representasjon av tekst og tekstklynger er tilstrekkelig for å antyde substansielle sammenhenger og egenskaper i tekstmaterialet (Hopkins og King 2010). Disse stegene har som formål å redusere støy og å gjøre analysen mer fruktbar. Her har jeg valgt å følge anbefalingene fra forskningslitteraturen, kombinert med litt prøving og feiling. Jeg har endt opp med samme *trimming* som redegjort for over. Ved å justere på parameterne så kan man ende opp med å trimme *for lite*, det vil si at datasettet fortsatt i stor grad er preget av sparsommelighet, eller å trimme for mye, som vil si at man ender opp med et svært begrenset vokabular å analysere.

Steg 5: Identifisere antall tema

På dette tidspunktet består datamaterialet fortsatt av en matrise med antall taler på den ene akse og ord som opptrer i datasettet på den andre akse. Verdiene inni matrisen forteller oss hvor mange ganger hvert ord opptrer i en spesifikk stortingstale. Disse verdiene, altså ordfrekvensene, brukes som grunnlag for å identifisere det optimale antall tema datamaterialet skal deles inn i. Dette gjøres ved hjelp av en algoritme som måler i hvilken grad ordene korrelerer med hverandre. Jeg identifiserer det optimale antallet tema ved å bruke R-pakken *ldatuning*. Denne bygger på Latent Dirichlet Allocation-forutsetningene som jeg har redegjort for tidligere, og tester i hvor stor grad ordklyngene korrelerer med hverandre etter hvert som vi deler opp datamaterialet i flere og flere tema.

Figur 4: Identifisering av det optimale antallet tema

Jeg har valgt tre mål for å finne ordklynger; Arun (2010), Cao Juan (2009) og Griffiths (2004). Disse målene tolkes slik at man ønsker å maksimere verdien for Griffiths (2004) og minimere verdien for Arun (2010) og Cao Juan (2009). Likevel må man bruke kritisk sans når man identifiserer tema. Siden vi i bunn og grunn snakker om ordkorrelasjon må man velge en sammensetning som gir mening etter hvert som vi utforsker temaene. Jeg har testet mitt datasett for mellom 40 og 140 tema med et intervall på fem. Vi ser av *Figur 4* at Griffiths øker gradvis for flere tema. Vi kan ser også en klar tendens til avtagende utbytte desto lenger til høyre på x-aksen man kommer. Samme trend er tydelig for Cao Juan og Arun. Desto lenger til høyre man kommer på x-aksen, desto mindre utbytte er det for de ekstra temaene. Jeg har manuelt utforsket

mange forskjellige temasammensetninger på bakgrunn av disse tallene og vurdert 140 tema for å være den beste sammensetningen for denne oppgaven. Siden algoritmen må teste ordkorrelasjoner mellom hvert eneste ord i datasettet for hver temasammensetning er dette en møysommelig prosess. Denne delen av analysen var gjennomført på om lag 20 timer.

Steg 6: Utforskning av tema og diagnostikk

Etter at jeg har funnet ut hvor mange tema min topic model skal bestå av kan jeg starte på første del av oppgavens analyse. Dette innebærer å utforske de forskjellige temaene, velge ut de temaene som er relevante og gjennomføre ulike former for diagnostikk. Diagnostikken går ut på å estimere hvilke temaer som dominerer i datasettet, måle i hvilken grad temaene er egnet og å måle korrelasjoner mellom temaene. Dette utgjør oppgavens topic model og er gjennomført i Kapittel 5.

4.2.2 Structural Topic Models

Structural topic models (stm) er en form for topic model som bygger videre på *Latent Diriclet Allocation*-forutsetningene jeg har gjort rede for, med unntak av at en STM også kan måle sammenhengen mellom temaene og metadata som vi har valgt å inkludere i hver enkelt tale. Med denne informasjonen i modellspesifiseringen kan vi både utforske temaene mer grundig og gjennomføre vanlig hypotesetesting som kvantitative metoder ellers ofte kjennetegnes av (Lucas, et al. 2015, 262). Metadataene, de uavhengige variablene, som bringes inn i analysen kalles i litteraturen for kovariater («*covariates*»), og vi skiller her om vi ønsker at kovariatene skal måles etter *topical prevalence* og / eller *topical content*.

Topical prevalence lar dokumentene dele informasjon om hvilke temaer som kommer til uttrykk innen hvert dokument, og gjør det mulig å lage grafiske fremstillinger av sammenhengen mellom de uavhengige variablene og hvert tema. Dette vil si at vi kan måle i hvilken grad kvinner har større sannsynlighet for å snakke om ett tema enn menn, eller omvendt (Lucas, et al. 2015, 263).

Topical content lar andelen av hvor mye et ord blir brukt for hvert tema variere mellom kovariatens verdier. Dette vil si at vi eksempelvis kan måle i hvilken grad kvinner har større sannsynlighet for å bruke et spesifikt ord når de snakker om et tema enn menn (Lucas, et al. 2015, 263).

Dette vil si at dersom jeg anvender kjønn som en uavhengig variabel innen *topical prevalence* så kan jeg måle hvor utbredt dette temaet er på tvers av kjønnene. Er det slik at kvinner snakker oftere om likestilling enn menn? Er det slik at menn snakker mer om forsvarspolitikken enn kvinner? Ved å anvende kjønn som uavhengig variabel innen *topical content* så måler jeg i hvilken grad kvinner og menn snakker forskjellig når de snakker om samme tema. Kan det hende at når både menn og kvinner snakker om likestilling, så legger de vekt på forskjellige ting? Det er opp til forskeren og forskningsspørsmålet å velge hvorvidt man ønsker en modell uten kovariater, å spesifisere et kovariat på enten *topical prevalence* eller *topical content*, eller begge (Lucas, et al. 2015, 263). I min modell har jeg valgt å bruke kjønn som kovariat i modellspesifiseringen på både *prevalence* og *content*.

Når modellen er ferdig spesifisert kan vi estimere effektene av de uavhengige variablene samlet på de forskjellige temaene. Estimaten er basert på en logistisk generalisert lineær modell. «Logistisk» vil si at regresjonslinjen har en S-form, som er ideelt når man har avhengige variabler som er binære; det vil si at fenomenet som studeres enten er tilstede eller ikke tilstede. Estimeringsmetoden som er brukt er basert på sannsynlighetsmaksimeringsprinsippet («*maximum likelihood-estimation*»), som vil si at parametrene er gitt av at sannsynligheten for de observasjonene vi har blir maksimert. Utledning av sannsynlighetsmaksimeringsestimatorer er komplisert, og det henvises spesielt til Roberts, Stewart og Airolti (2016) for flere detaljer, men også Roberts et al. (2014), Lucas et al. (2015) og Roberts, Stewart og Tingley (2018) for en mer praktisk gjennomgang.

En STM-analyse gir oss også muligheten for å måle *temakorrelasjoner*. En temakorrelasjon kan gjengis grafisk og kan gi oss innsikt i hvordan temaene i datamaterialet klynger seg sammen. Når en modell er ferdig spesifisert kan vi ved hjelp av modellen finne ut hvilke temaer som har *størst* og *minst* sannsynlighet for å være tilstede i samme dokument. Gitt at vi har tre tema; *barnehager*, *fødselspermisjon* og *militæret*, er det sannsynlig at man snakker om både barnehager og militæret i samme stortingstale? Intuisjonen her er at dette ikke vil stemme, og således vil disse temaene grafisk vises langt fra hverandre, mens de to førstnevnte temaene vil være mer beslektet og derfor vises nærmere hverandre i et nettverksdiagram (Lucas, et al. 2015, 263).

4.3 Oppgavens forklarings- og kontrollvariabler

Til nå har jeg redegjort for hvordan oppgavens forskjellige avhengige variabler, *temaene*, har blitt til. Det er også nødvendig å redegjøre for hvordan de forskjellige forklarings- og kontrollvariablene er operasjonalisert. Samtlige av de uavhengige variablene er dikotome variabler som betyr at de kun har to mulige utfall. Oppgavens forklaringsvariabler er gitt i *Tabell 8*.

Tabell 8: Operasjonalisering av oppgavens uavhengige variabler

Variabel	Informasjon	Variabel	Informasjon
<i>Deskriptiv informasjon</i>		<i>Komitétilhørighet</i>	<i>1 = Medlem</i>
Kjønn	1 = Mann	Arbeid & Sosial	
		Energi & Miljø	
<i>Partitilknytning</i>	1 = Medlem	Finans	
Arbeiderpartiet		Kontroll & Konstitusjon	
Fremskrittspartiet		Familie, kultur og administrasjon	
Høyre		Kommunal og forvaltning	
Kristelig Folkeparti		Næring	
Kystpartiet		Kirke, utdanning og forskning	
Miljøpartiet de Grønne		Utenriks	
Senterpartiet		Forsvar	
Sosialistisk Venstreparti		Justis	
Venstre		Transport & Kommunikasjon	
Uavhengig		Helse & Omsorg	

De dikotome variablene er kodet som dummyvariabler, som vil si at de har utfall «0» og «1». Komitétilhørigheten til taleren var relativt ustrukturert i sin opprinnelige form, og ved hjelp av grunnleggende datamanipulering har jeg erstattet de eksisterende metavariablene med nye dikotome variabler for komitétilhørighet. Disse dikotome variablene har verdien «1» dersom taleren har sete i den respektive fagkomitéen på tidspunktet talen ble lagt frem for Stortinget. Siden enkelte komitéer over tid har endret navn har også enkelte fagkomitéer blitt slått sammen. Et eksempel på dette er at Arbeid & Sosialkomitéen er slått sammen med den tidligere Sosialkomiteen. Jeg har således endt opp med 13 fagkomitéer. Oppgavens mest sentrale forklaringsvariabel er kjønn, og er naturligvis gitt av om taleren er en mann eller kvinne. Alle variabler som omhandler partitilknytning har verdien «1» hvis taleren har tilknytning til partiet, og «0» ellers.

4.4 Oppsummering

I denne delen av oppgaven har jeg lagt frem oppgavens datamateriale, operasjonalisering og valg av metode. I analysen skal jeg analysere stortingstaler hvor hver tale metodisk er å forstå som ett «dokument». Oppgavens totale datamengde er 250 373 taler av varierende lengde. Dette

antallet er redusert til 125 799 etter datarensing for å passe overens med oppgavens problemstilling. Jeg har lagt frem i detalj hvordan oppgavens metode skal forstås, og herunder de underliggende forutsetningene som både *topic modelling* og *structural topic modelling* bygger på. Neste kapittel, som utgjør første del av oppgavens analyse, vil starte med at datasettet er delt inn i 140 tema og redegjøre detaljert for hver av temaene som er funnet interessante.

5.0 Hvilke temaer snakker representantene om?

I denne delen av oppgaven skal jeg analysere hva stortingsrepresentantene faktisk snakker om i sine stortingstaler. Hvilke tema er det de tar opp og hva består oppgavens tema av? Det er helt essensielt å forstå hva temaene kan fortelle oss før man anvender dem i en *structural topic model*. Dersom man ikke kjenner hvert tema inngående kan man risikere å trekke uheldige slutninger. I henhold til oppgavens problemstilling ønsker jeg å undersøke i hvilken grad kvinner kan sies å snakke forskjellig om enkelte tema enn menn, og de slutningene jeg trekker må være så godt forankret som mulig.

Kapittelet starter med at jeg kartlegger de forskjellige temaene som er utgangspunktet for analysen (del 5.1). De temaene som er mest sentrale for oppgavens problemstilling er navngitt og kategorisert for videre utforskning. Jeg illustrerer grafisk hvor hyppig de forskjellige temaene opptrer i datasettet relativt til hverandre. Etter dette følger del 5.2 hvor jeg har utforsket hvilke ord temaene er satt sammen av og i hvilken sammenheng de opptrer. I del 5.3 har jeg gjennomført grunnleggende diagnostikk over temaene og undersøkt i hvilken grad min kategorisering er fornuftig. Selve kategoriseringen følger av at jeg skal analysere svært mange spissede og konkrete tema, og mange av disse temaene kan sies å gjelde et mer overordnet konsept, eksempelvis *økonomisk politikk*, som analyseres samlet. Jeg har dermed valgt en fremgangsmåte hvor jeg grupperer politisk nært beslektede tema sammen i en felles kategori med utgangspunkt i temaene som presenteres i del 5.1.

5.1 Kartlegging av tema

I utgangspunktet består min topic model av 140 tema. En komplett oversikt over alle tema finnes i *Appendix B*. Samtlige av disse er grundig utforsket, og jeg har valgt å bringe 46 av disse temaene videre i analysen. Disse temaene er gitt et logisk navn basert på hvilke ord som er fremtredende innen dette temaet. Samlet favner de ulike temaene et bredt spekter av politikkområder. Jeg har valgt å dele disse inn i kategoriene (1) *Arbeid- og sosialpolitikk*, (2) *Forsvar og utenriks*, (3) *Handel, næring og industri*, (4) *Helse og omsorg*, (5) *Justis*, (6) *Skole og utdanning* og (7) *Økonomi*. Mine tema er gjengitt i *Tabell 9*. De kategoriene med flest tema er *arbeid- og sosialpolitikk*, *forsvar & utenriks* og *økonomi* med henholdsvis åtte, åtte og ni tema hver. Så følger *handel, næring og industri* med sju tema, *helse & omsorg* med seks tema, *justis* med fem og *skole & utdanning* med tre tema.

Tabell 9: Utvalg av tema og kategorisering

Tema	Navn	Kategori	Tema	Navn	Kategori
Tema 1	<i>Barnevern</i>	Arbeid- og sosialpolitikk	Tema 26	<i>Vold</i>	Justis
Tema 2	<i>NATO</i>	Forsvar og utenriks	Tema 27	<i>Høyere utdanning</i>	Skole og utdanning
Tema 3	<i>Lærere</i>	Skole og utdanning	Tema 28	<i>Norskegrensen</i>	Forsvar og utenriks
Tema 4	<i>Olje og energi</i>	Handel, næring og industri	Tema 29	<i>Skatter og avgifter</i>	Økonomi
Tema 5	<i>Forsvar</i>	Forsvar og utenriks	Tema 30	<i>Statlig eierskap 2</i>	Økonomi
Tema 6	<i>Likestilling</i>	Arbeid- og sosialpolitikk	Tema 31	<i>Statsbudsjettet 2</i>	Økonomi
Tema 7	<i>Barnehage</i>	Arbeid- og sosialpolitikk	Tema 32	<i>Bistand</i>	Forsvar og utenriks
Tema 8	<i>Riksrevisjonen</i>	Økonomi	Tema 33	<i>Helsetjenester</i>	Helse og omsorg
Tema 9	<i>Menneskerettigheter</i>	Forsvar og utenriks	Tema 34	<i>Offentlig & privat sektor</i>	Handel, næring og industri
Tema 10	<i>Arbeidsliv 1</i>	Arbeids- og sosialpolitikk	Tema 35	<i>Folkehelse</i>	Helse og omsorg
Tema 11	<i>Barn</i>	Arbeid- og sosialpolitikk	Tema 36	<i>Finans 2</i>	Økonomi
Tema 12	<i>Politi</i>	Justis	Tema 37	<i>Internasjonal klimapolitikk</i>	Forsvar og utenriks
Tema 13	<i>Sykehus & pasient</i>	Helse og omsorg	Tema 38	<i>Industri</i>	Handel, næring og industri
Tema 14	<i>Norge i krig</i>	Forsvar og utenriks	Tema 39	<i>Matvareproduksjon</i>	Handel, næring og industri
Tema 15	<i>Finans 1</i>	Økonomi	Tema 40	<i>Kriminalitet</i>	Justis
Tema 16	<i>Statsbudsjettet 1</i>	Økonomi	Tema 41	<i>Framtidsrettet næringsliv</i>	Handel, næring og industri
Tema 17	<i>Landbruk</i>	Handel, næring og industri	Tema 42	<i>Lover og regler</i>	Justis
Tema 18	<i>Psykisk helse</i>	Helse og omsorg	Tema 43	<i>Trygt familieliv</i>	Arbeids og sosialpolitikk
Tema 19	<i>Skole og elever</i>	Skole og utdanning	Tema 44	<i>Eldreomsorg</i>	Helse og omsorg
Tema 20	<i>Næringsliv</i>	Handel, næring og industri	Tema 45	<i>Kostnader til prosjekter</i>	Økonomi
Tema 21	<i>EØS- avtalen</i>	Forsvar og utenriks	Tema 46	<i>Sårbare mindreårige</i>	Justis
Tema 22	<i>Statlig eierskap 1</i>	Økonomi			
Tema 23	<i>Helseforetak</i>	Helse og omsorg			
Tema 24	<i>Arbeidsliv 2</i>	Arbeids- og sosialpolitikk			
Tema 25	<i>Boligpolitikk</i>	Arbeids- og sosialpolitikk			

Jeg har så undersøkt hvor hyppig representantene snakker om de forskjellige temaene som er underlagt analyse. Dette er gjengitt i *Figur 5* som angir temaprevalens. Temaprevalensen for samtlige av oppgavens tema er gitt i *Appendix C*. Av figuren fremgår det at representantene vier mest tid til å drøfte økonomisk politikk og arbeidslivspolitik. Dette er ikke overraskende fordi dette er en helt sentral del av jobben til de folkevalgte. Hver høst legger regjeringen frem sitt statsbudsjett, og opp mot dette legger hvert parti frem sitt *alternative statsbudsjett*, som gjerne brukes som påskudd i retorikken til opposisjonen for å illustrere hvordan de ville prioritert dersom de hadde makten. I tillegg til dette legger regjeringen frem sitt *reviderte statsbudsjett* før sommeren, og det blir brukt mye tid på å drøfte de forskjellige utfallene av prioriteringene.

Hvis vi ser temaene i lys av teorien som er fremlagt tidligere i oppgaven kan vi også se et grovt skille mellom det personorienterte og det objektorienterte. De mer objektorienterte temaene har en tendens til å bli diskutert mer enn de personorienterte temaene. *Likestilling, folkehelse, barnehage, psykisk helse* og *sårbare mindreårige* havner alle i nedre del av skalaen. Dette er isolert sett heller ikke overraskende fordi temaene er ganske konkrete og avgrensede, mens de temaene som opptrer hyppigere er mer omfattende og del av den daglige politiske diskusjonen.

Interessant nok så havner tema som kan knyttes opp mot befolkningens trygghetsfølelse, herunder *Vold* og *Trygt familieliv*, relativt høyt opp på denne listen. Også Norges ansvar og rolle innen bistandspolitikk havner relativt høyt. Olje og energi havner lavere enn man kanskje skulle trodd, sammen med en del andre tema som kan knyttes opp mot forsvaret, handel, næring og industri.

Figur 5: Temaprevalens

5.2 Utforskning av tema

Jeg bruker tre forskjellige metoder for å utforske oppgavens tema; Ordskyer, stolpediagram og typiske utdrag fra stortingstalene som temaet er satt sammen av. Ordskyer brukes fordi det er en effektiv og enkel måte å skaffe oversikt i tekstmaterialet. Ordskyene er basert på en sannsynlighetsmodell som forteller oss hvilket ord som har størst sannsynlighet for å bli brukt dersom en stortingstale handler om et gitt tema. Desto større skriftstørrelse, desto hyppigere opptrer ordet relativt til de andre ordene innen samme tema. Fordelen med ordskyer er de rommer flere ord enn stolpediagrammer. Den matematiske utregningen som ligger bak stolpediagrammene er identisk som for ordskyene, men gir oss et matematisk estimat for hvor dominerende enkeltbegreper er for temaet relativt til andre begreper. Jeg har valgt en pragmatisk fremgangsmåte for hvilke tema jeg viser med ordskyer og hvilke tema jeg viser med stolpediagram. Det er helt sentralt å få god innsikt i temaene, men stolpediagram kan ofte gi like god innsikt og er noe mer plassbesparende. Jeg har også valgt å inkludere typiske utdrag fra stortingstaler for å illustrere konteksten til temaet der det er nødvendig. Det må likevel påpekes at slike sitater må anses som politiske argumenter, og dermed ikke må vurderes ut fra deres sannhetsverdi. Jeg bruker disse virkemidlene for å gi så god innsikt i temaene som mulig. Dersom utdragene fra stortingstalene støtter opp under den forelagte tolkningen kan man i større grad gå god for resultatene i neste del av analysen.

Arbeid- og sosialpolitikk

Kategorien arbeids- og sosialpolitikk er satt sammen av åtte temaer; *arbeidsliv 1*, *arbeidsliv 2*, *boligpolitikk*, *trygt familieliv*, *likestilling*, *barn*, *barnehage* og *barnevern*. De to første temaene er nært knyttet til hverandre. *Arbeidsliv 1* er gjengitt med en ordsky (*Figur 6*). Av ordene som opptrer kan temaet tolkes å være ganske individorientert. Fra figuren ser vi at ordene *arbeid*, *folk* og *jobb* er mest fremtredende, som vil si at dersom en stortingspolitiker anvender ord fra vokabularet som vises i figuren, så er det størst sannsynlighet for at de bruker nettopp disse mest fremtredende ordene. Som jeg har lagt frem i oppgavens metodedel vil ikke dette si at disse ordene er *eksklusive* for dette temaet, men dette vil si at den underliggende modellen har observert at disse ordene ofte opptrer sammen og danner et tema.

Blant annet kan vi se at ordet *nav* opptrer i denne ordskyen, som kan tyde på at dette temaet handler om personer som opplever utfordringer knyttet til å oppnå lønnet arbeid. Innen dette temaet ser vi også enkelte begreper knyttet til en utfordrende situasjon; *vanskelig*, *problem*,

problemen, sammensatt, avhengig, bedr, risiker og behov er gjerne ord man bruker når man skal beskrive disse utfordringene. Et eksempel på sitat fra en stortingsstale som dette temaet er satt sammen av er «Det å være i arbeid [...] er viktig for mennesket, det å få lov å ha nettverket, det å komme seg opp om morgenen, det å få lov å komme seg ut av fattigdom – fattigdom som ofte er konsekvensen når du ikke er i arbeid [...]».

Figur 6: Arbeidsliv 1

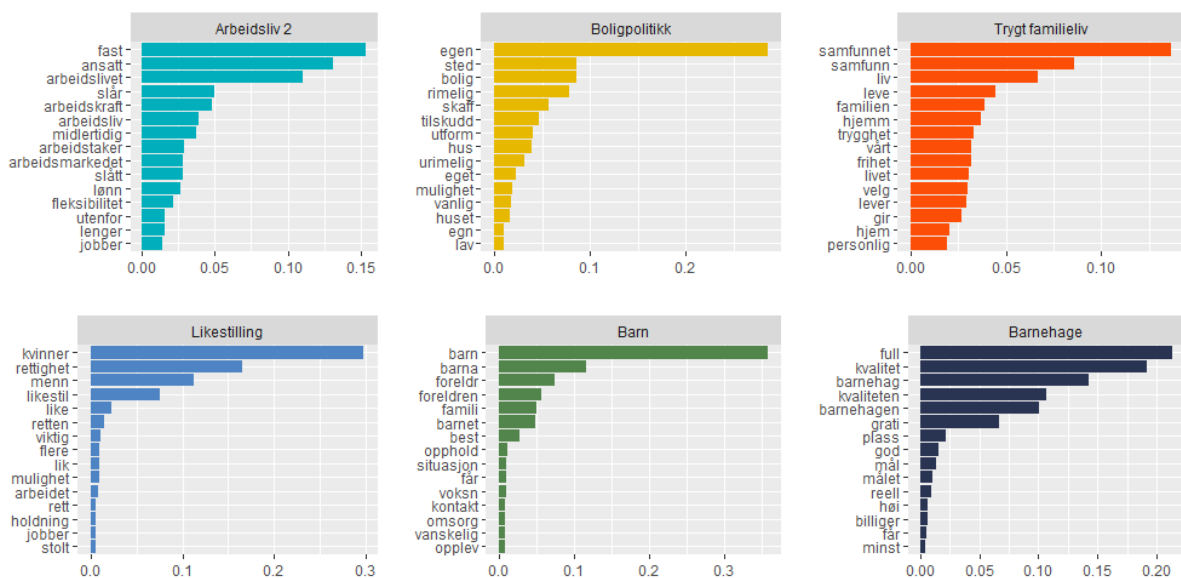

Temaene *Arbeidsliv 2, Boligpolitikk, Trygt familieliv, Likestilling, Barn og Barnehage* er gjengitt ved bruk av stolpediagram i Figur 7. Ordene *Arbeidsliv 2* er satt sammen av kan tyde på at temaet er knyttet til faste og midlertidige ansettelser og forholdet mellom bedrift og ansatt. Sitatet; «*En kan alltid mene at fast ansettelse i et ordinært ansettelsesforhold er det beste, men hver eneste dag er det tusenvis av ansatte som jobber i bemanningsbyrå, som stepper inn på veldig kort varsel [...] som tar de jobbene som det dessverre ikke er noen andre til å ta*» viser et eksempel på hvordan faste og midlertidige ansettelser drøftes på Stortinget.

Boligpolitikk er knyttet til utfordringene med å entre boligmarkedet og opparbeide seg egen bolig. Både *hus, egen, sted* og *bolig* illustrerer dette. I figuren ser vi også noen økonomiske ord (*tilskudd*) og ord som gjerne knyttes opp mot normativ argumentasjon, som *urimelig, mulighet* og *rimelig*. Man kan også se begrepet *utform*, som både kan knyttes opp mot å tilrettelegge bolig for bevegelseshemmede, eventuelt hvordan man skal utforme egnede boliger som møter etterspørselen. Av figuren ser vi også at ordet *egen* er mye mer fremtredende innen dette temaet enn neste ord på listen.

I temaet *Trygt familieliv* er ulike formuleringer av ordet «samfunn» mest sentralt, men de resterende ordene kan knyttes opp mot familielivet. Ord i figuren brukes gjerne for å bygge opp et argument knyttet til å leve et liv i forutsigbarhet med trygge og gode rammer (*trygghet, vårt, frihet, lever, familien*). Temaet er fokusert rundt individets forbindelse til samfunnet han er en del av. Følgende sitat fra viser hvordan dette temaet kommer i spill på Stortingets talerstol; «Under siste valgkamp drev Senterpartiet en aktiv profilering av sitt eget partiprogram. Der står det noe om kontantstøtte. Der står det at kontantstøtteordningen må være målrettet mot familier der foreldrene er hjemme med barn under to år. Det står også at far og mor skal ha en reell frihet til å velge mellom jobb og å være hjemme etter barnas fødsler [...]». Her illustreres også noe av det politiske spillet og den strategiske manøvreringen som kommer i spill under en stortingsdebatt.

Figur 7: Stolpediagram av tema innen Arbeids- og sosialpolitikk

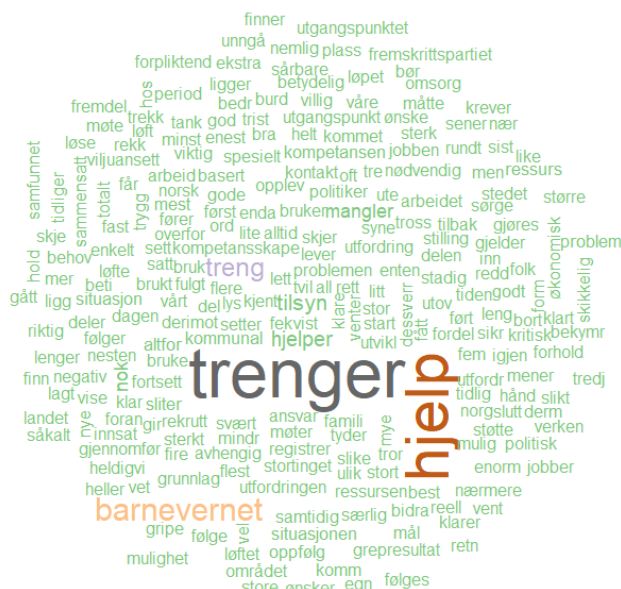

Likestilling viser en ganske tydelig dimensjon mellom menn og kvinner, og herunder de utfordringer som kan reises knyttet til kvinnens stilling i samfunnet. Følgende sitat illustrerer denne tydelige kjønnsdimensjonen i drøftingene; «I 2008 viste Likelønnskommisjonen at kvinners lønnsinntekt utgjør om lag 65 prosent av menns lønnsinntekt. Når det kontrolleres for arbeidstid, utgjør kvinners lønn om lag 85 prosent av menns lønn. Om man tar utgangspunkt i denne definisjonen av likelønn, hva er status i dag, og hva gjør statsråden for å redusere lønnsgapet?». Men likestilling er ikke bare en kvinnekamp. Sitatet «Jeg deler statsrådets engasjement og ønsker jo også at fedrene skal ta større del av omsorgen. Jeg tror faktisk vi er enige om at vi må utvide fødselspermisjonen, først og fremst prioritert til menn [...]» viser et argument om at også menn må få ta del i de samfunnsgoder som kvinner har opparbeidet seg.

Temaet *barn* består av ord som man kanskje kunne forventet på forhånd. Å få barn kan man anta at er i de fleste familiers ønske, og en sentral utfordring for enhver regjering er å legge forholdene best til rette for at dette kan skje. Enkelte av begrepene kan også knyttes opp mot barnefordeling og samlivsbrudd. Sitatet; «*Mange barn er berørt av foreldrenes samlivsbrudd, med påfølgende samværsspørsmål i deres første leveår. Far mister alle rettigheter til fedrekvote i fødselspermisjon etter et samlivsbrudd, da mor i barnets første leveår grunnet amming gis forrang som omsorgsperson [...]*» underbygger dette.

Det påfølgende temaet *barnehage* er nært knyttet til det forestående temaet, men er mer rettet mot barnehagedekningen og å sikre barnehageplass for alle. I dette temaet er det relativt mange begrep som er ansett som sentrale, gjengitt ved ganske brede stolper i figuren. Dette kan knyttes opp mot både den langvarige debatten om barnehagedekning og gjerne også debatten om hvorvidt og i hvor stor grad man skal åpne opp for private aktører i markedet. Følgende sitat eksemplifiserer skillet mellom disse temaene; «*[...] det viktigste for oss nå er å få på plass full barnehagedekning, både ut fra barnas behov, for at alle barn skal få en plass, og for at vi skal få på plass det vi har lovet i 30 år. Når det gjelder kompetanse i barnehagen, er vi kjempeopptatt av at vi skal ha høy kvalitet og god kompetanse [...]*».

Figur 8: Barnevern

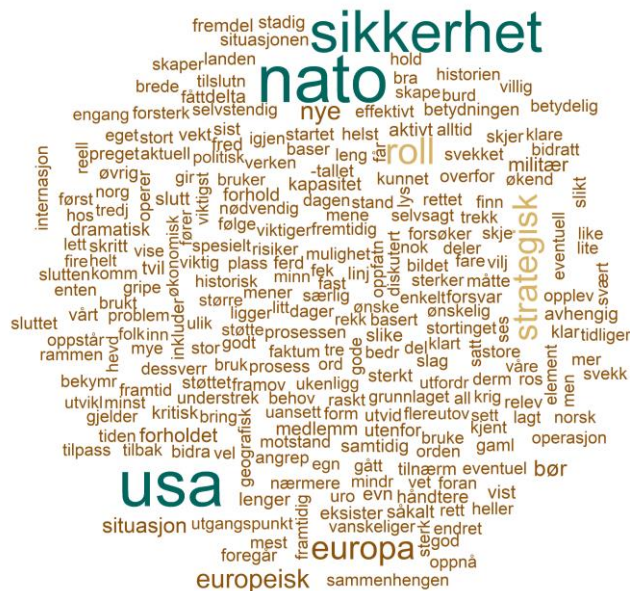

Temaet *Barnevern* (Figur 8) har en tydelig emosjonell komponent (*trenger, hjelp, problem, sliter*) kombinert med ord som viser en barnevernsinstitusjon sine behov fra et mer overordnet perspektiv. Enhver barneverns-institusjon har behov for kompetanse og ressurser.

Forsvar og Utenriks

Innen kategorien Forsvar og Utenriks har jeg funnet åtte temaer. Disse temaene er *NATO*, *menneskerettigheter*, *norskegrensen*, *bistand*, *internasjonal klimapolitikk*, *EØS-avtalen*, *forsvar og Norge i krig*. Temaet *NATO* (Figur 9) har et tydelig fokus på internasjonal sikkerhetspolitikk. Av de tydeligste ordene er USA kombinert med ulike formuleringer av *Europa*, *NATO* og *sikkerhet*. Denne påstanden styrkes gjennom at også ord som *militær*, *forsvar* og *operasjon*. Vi kan se at det her drøftes ganske omstridt og komplisert politikk gjennom et bredt spekter av ord som *selvstendig*, *delta*, *tilslutning*, *situasjonen*, *avhengig*, *håndtere* og *kritisk*. bruken av ord som *vanskelig*, *operasjon*, *militær*, *forsvar*

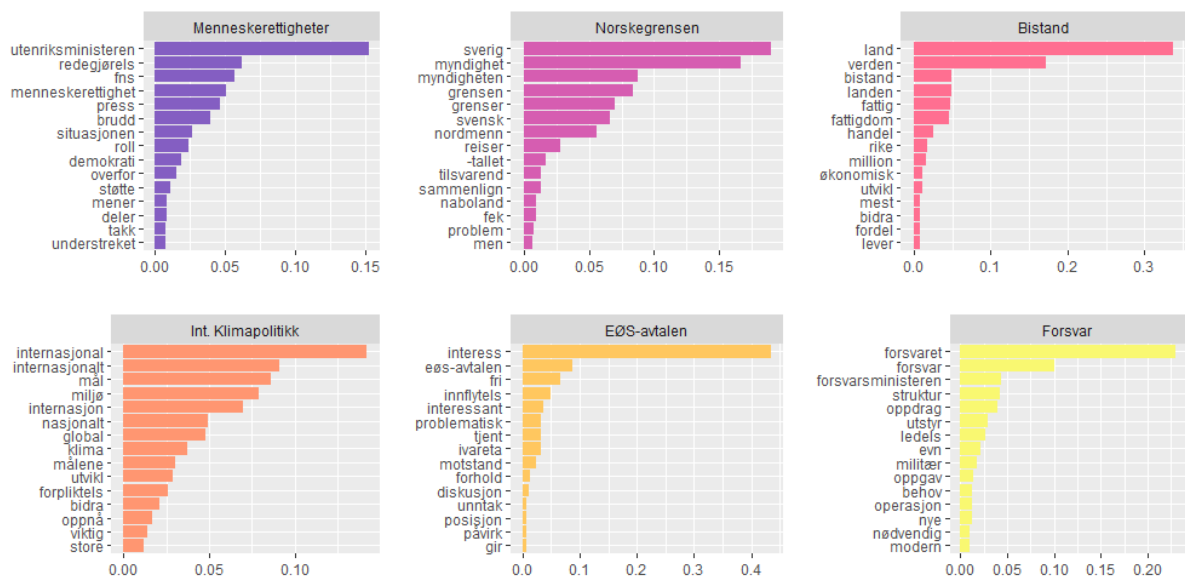
Figur 9: NATO

De seks neste temaene er listet i *Figur 10*. *Menneskerettigheter* er knyttet til politikk som er underlagt utenriksministerens ansvarsområde. Det er derfor naturlig at spesielt den tittelen sammen med ordet *redegjørelse* er mest fremtredende innen dette temaet. Vi ser også at *brudd*, *press* og *FN* er sentrale ord. Dette temaet kan også knyttes opp mot diktaturstater og terrorisme; «*Libya er en diktaturstat som i mange år har vært kjent for å støtte internasjonal terrorisme. En representant for denne terrorstaten er nå valgt som leder for FNs kommisjon for menneskerettigheter [...]*». Dette temaet kan derfor knyttes opp mot Norges rolle i verden, diplomati og hvordan regjeringen skal reagere på eventuelle menneskerettighetsbrudd utenlands.

Temaet *norskegrensen* handler i hovedsak om problemstillinger knyttet til landegrensen mellom Norge og Sverige. Nasjonale identifikatorer som *nordmann* og *svensk* viser denne dimensjonen. Å dele landegrenser er naturligvis helt vanlig, men det fører til mange utfordringer for enhver stat; «*For å få lønnet foreldrepermisjon i Norge må mor ha jobbet i Norge før fødselen, mens i Sverige må foreldrene bo i Sverige for å opparbeide slike rettigheter. Et nybakt foreldrepar bosatt i Halden, hvor mor jobber i Sverige, står derfor nå uten rettigheter til foreldrepermisjon*». Dette sitatet kan knyttes opp mot familiepolitikken, men det er selve landegrensen som her gjør situasjonen utfordrende. Sitatet; «*Det har lenge vært kjent at den svenske FRA-loven åpner for at norske borgere overvåkes av svenske myndigheter*» viser en helt annen utfordring med landegrensene, og kan knyttes opp mot overvåkning og personvern. Men også her er det en geografisk dimensjon hvor norske interesser blir satt opp mot svenske.

Figur 10: Stolpediagram av tema innen Forsvar & Utenriks

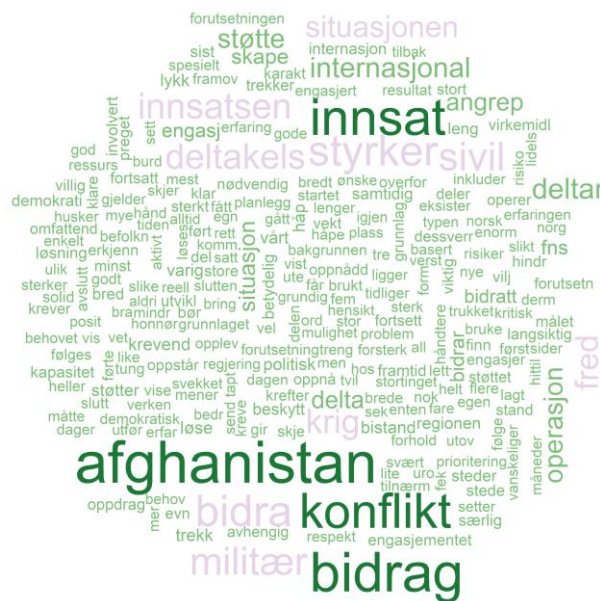

Bistand er gitt ved ord knyttet til geografi og økonomi. Innen temaet finner man også antonymene *fattig* og *rik*, som like gjerne kunne omhandlet norske forhold. Men samlet sett ser vi fra stolpediagrammet at dette knyttes opp mot forhold utenlands. Disse to tydelige dimensjonene kommer blant annet til uttrykk i følgende sitat: «*Det er opplagt at når en retter blikket langt nok fram, er visjonen en rettferdig verden, en verden som har et handelssystem som i større grad tar hensyn til de interessene som den fattige del av verden har, en verden som har brakt ekstrem fattigdom ut av historien. I en slik verden vil bistand i den forstand som vi kjenner til i dag, forhåpentligvis være overflødig*».

Temaet *internasjonal klimapolitikk* består av ord som kan knyttes opp mot den globale målsetningen om å redusere landenes klimaavtrykk. Å redusere klimautslippene har vært på dagsorden lenge, men har kanskje blitt ekstra aktuelt etter at Paris-avtalen ble undertegnet. På grunn av den globale oppvarmingen er det en forutsetning at landene gjennomfører ganske drastiske klimakutt. Av figuren ser vi at det er mange ord som har tilnærmet lik sannsynlighet for å opptre dersom temaet blir omtalt, som viser at ordene har et jevnt styrkeforhold mellom hverandre. Dette kan tyde på at begrepene ofte blir brukt samtidig og omtrent like hyppig.

EØS-avtalen er dominert av ordet *interess*. Når man snakker om handelsavtaler argumenterer man gjerne for hva som er i landets *interesse*. De andre ordene i figuren kan tyde på at man her drøfter fordeler og konsekvenser ved å følge diverse EU-direktiver, og således at man drøfter strategisk manøvrering innen landets handlingsrom med hensyn på slike avtaler.

Figur 11: Norge i krig

Forsvaret er det temaet i datasettet som nærmest omhandler ren forsvarspolitik. Med dette menes hvordan Forsvaret skal organiseres, økonomiske bevilgninger, drøfting av potensielle investeringer, opprustning og hvordan Forsvaret fungerer rent operativt. Følgende to sitater er eksempler på taler hvor temaet inngår; «*Forsvarets Orion-fly har vært omtalt gjennom flere år i forbindelse med nødvendig oppgradering. Det har også vært tilfellet for Forsvarets Hercules C-130 [...]»* og «*Det er blitt utarbeidet en rapport av Forsvarets sanitet som viser hvor mange som døde i Forsvarets tjeneste i perioden 1990–2004. Tallet er høyt. Hvordan vil Forsvaret arbeide for at man unngår disse tragiske hendelsene?»*. På den ene siden drøfter man Forsvarets

utstyrspark, men på den andre siden rettes det kritikk mot forsvarsministeren hvor man reiser spørsmål ved hvor godt sikkerheten til forsvarets personell er ivaretatt.

Norge i krig (Figur 11) er et tema som naturligvis er nært beslektet til forrige tema, men dette temaet er mer rettet mot Forsvarets operative drift i andre land. En av de mer sentrale problemstillingene knyttet til norsk utenrikspolitikk de siste 15 årene har vært den norske tilstedeværelsen i Afghanistan. Sitat; «Norge er i krig i Afghanistan og har vært det i mesteparten av dette året. Vår krigsinnsats er betydelig [...]» og «[...] Hovedbegrunnelsen for vår tilstedeværelse i Afghanistan har hele tiden vært å hindre at landet skal være et arnested og en frihavn for internasjonale terrorister [...]» er to av svært mange eksempler på hvordan krigen i Afghanistan blir drøftet. Vi kan også se av figuren under at også dette er et tema hvor ordene har et noenlunde jevnt styrkeforhold mellom hverandre, som er et tegn på at disse ordene ofte blir brukt i sammenheng med hverandre.

Handel, næring og industri

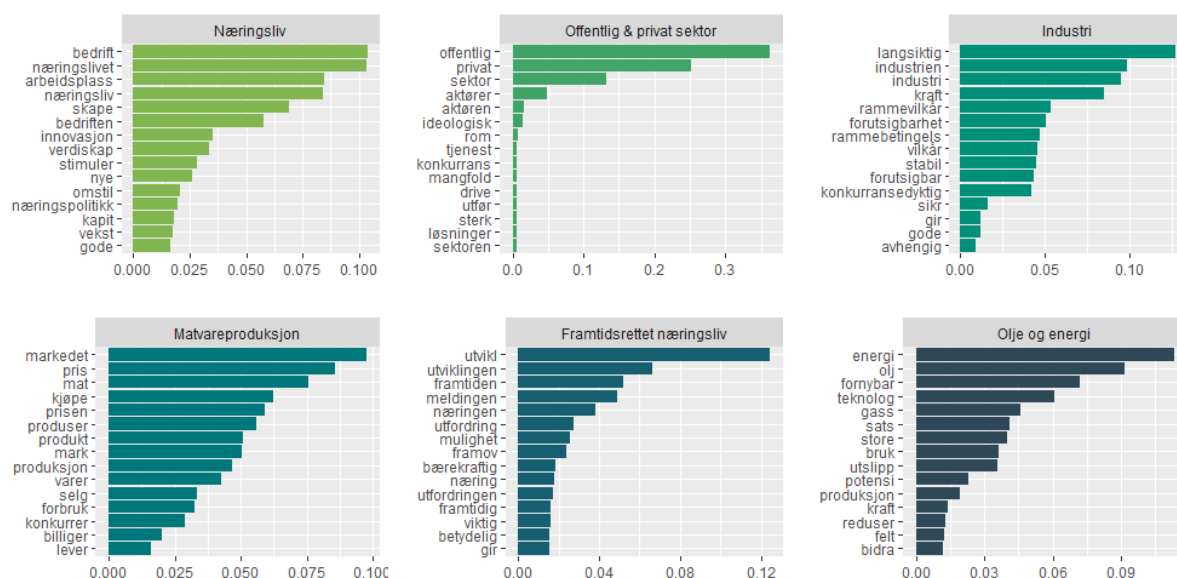
Handel, næring og industri er satt sammen av sju temaer; *landbruk, næringsliv, offentlig & privat sektor, industri, matvareproduksjon, framtidsrettet næringsliv og olje og energi*. Temaet *landbruk* er gjengitt i *Figur 12*. De mest fremtredende ordene kan knyttes opp mot et bedriftsøkonomisk eller makroorientert perspektiv på landbruk. Hvilke *virkemidler* må gjennomføres for å bidra til et best mulig landbruk? Vi kan også identifisere en distriktdimensjon i figuren. Landbruk er ofte en viktig inntektskilde for folk som bor i rurale deler av landet, og landbrukspolitikken kan således ses opp mot distriktpolitikken.

Figur 12: Landbruk

Næringsliv er et tema som tar for seg hvordan vi kan stimulere til økt verdiskapning. Begrepene er klart makroøkonomisk og markedsorientert, også i mye større grad enn temaet *arbeidsliv 2* under kategorien Arbeid- og sosialpolitikk. Følgende sitat viser denne makroøkonomiske tilnærmingen til arbeidsplasser og skattelettelse; «Målet med skattelettelse er ikke å skape forskjeller. Målet med lettelse i formuesbeskatningen er å skape arbeidsplasser, sørge for at det investeres i arbeidsplasser i Norge med norsk kapital». Men man kan også se hvordan representantene argumenterer fra et individperspektiv når enkelte skatter gjør det vanskelig for enkelte bedrifter å vokse; «Arveavgift ved generasjonsskifte i familieeide bedrifter tapper bedriftene for egenkapital. Dette gjør bedriftene mindre økonomisk robuste, og gjør at bedriftene i mindre grad kan foreta investeringer for å sikre arbeidsplasser og fremtidig inntektsgrunnlag». Man kan også se av stolpene at det er flere ord som påvirker innen dette temaet, forstått som at det ikke er ett eller to ord som dominerer de andre.

Figur 13: Stolpediagram av tema fra Handel, næring og industri

Temaet *offentlig & privat sektor* går rett inn i kjernen av skillelinjen på den politiske venstre-høyre-aksen. De begrepene som opptrer hyppigst er nettopp *offentlig*, *privat* og *sektor*. Slike debatter er gjerne knyttet opp mot landets blandingsøkonomi og de private aktørers rolle i det systemet. De mer høyreorienterte partiene er tilhenger av å skape mer rom for private selskaper og gjerne redusere offentlig sektors rolle, mens de venstreorienterte partiene gjerne ønsker å opprettholde den offentlige sektoren. Følgende sitat er et eksempel på hvordan denne skillelinjen kan komme i spill; «All økonomisk teori og praksis tilsier imidlertid at et av målene med vekst i privat sektor er at denne kan redusere behovet for vekst i offentlig sektor. Dette fordi flere gjøres uavhengige av offentlige velferdstjenester eller overføringer».

Temaet *Industri* er rettet mot norsk industri og på det norske kraftmarkedet. For bedriftene i industrien kan det på bakgrunn av figuren se ut som at forutsigbarhet er svært viktig. Kraftindustrien kan bli diskutert når Stortinget drøfter leieavtaler; «[...] Her snakker vi om en industri som er langsiktig. Hvis industrien får leid kraftselskapet, kan de jo produsere kraften mye billigere enn det disse selskapene gjør. Det gir en forutsigbarhet for at den industrien skal kunne bestå [...]».

Matvareproduksjon er et svært markedsorientert tema som består av ord som kan knyttes opp mot varehandel og produksjon av matvarer. Figuren kan tyde på at når representantene anvender ord fra dette temaet, så snakker de om forskjellige former for reguleringer og hvordan markedet skal utformes. Av stolpene ser vi at temaet er preget av en rekke ord med brede stolper – som vil si at det er få ord som dominerer. Dette temaet er dermed svært bredt og drøfter ulike problemstillinger, underbygget med dette sitatet; «Kyllingprodusentene har uttalt at de er veldig fornøyd nå fordi de har fått opp klekkeprosenten. Klekkeprosenten er viktig for at de skal ha inntjening – for at de skal ha en inntekt som de kan leve av [...]».

Framtidsrettet næringsliv har et fokus på hvordan man skal legge til rette for fremtidig vekst; «Landet vårt har et vareproduserende næringsliv som er sterkt eksportrettet. I årene som kommer forventer vi en sterk økning, ja, noen snakker faktisk om tidobling i produksjon og eksport av fisk og havbruksprodukter for øvrig [...]». Ofte er disse argumentene også fremmet på bakgrunn av miljøutfordringene som landet står overfor; «Mener statsråden at produksjonen av mais med de genmodifiserte maislinjene T25 og NK603 har positiv samfunnsnytte og bidrar til bærekraftig utvikling, slik genteknologiloven krever for at de skal kunne omsettes i Norge?».

Norsk olje er mye av årsaken til den kraftige velstandsøkningen vi har sett i landet de siste tretti årene. Temaet *olje og energi* er derfor et særlig viktig politikkområde. De senere år kan det også til dels argumenteres for at temaet har blitt litt omstridt. Dette med tanke på at olje utgjør en stor global miljøutfordring. Av figuren ser vi at temaet består av begrep som både kan knyttes opp mot oljeutvinning på norsk sokkel, men også av begreper knyttet til omstillingsfasen for å gjøre norsk energiutvinning mer miljøvennlig.

Helse og omsorg

Min fjerde kategori er Helse og omsorg. Denne kategorien er satt sammen av temaene *sykehus & pasient, psykisk helse, folkehelse, helseforetak, helsetjenester og eldreomsorg*. Kategorien er

satt sammen av tema hvor vi i stor grad kan forvente at kvinner snakker mer enn menn, både på grunn av at kvinner i større grad enn menn er tilknyttet omsorgsyrker og fordi personlighetstrekk som vi forbinder med kvinner forventer at kommer i spill.

Figur 14: Sykehus & pasient

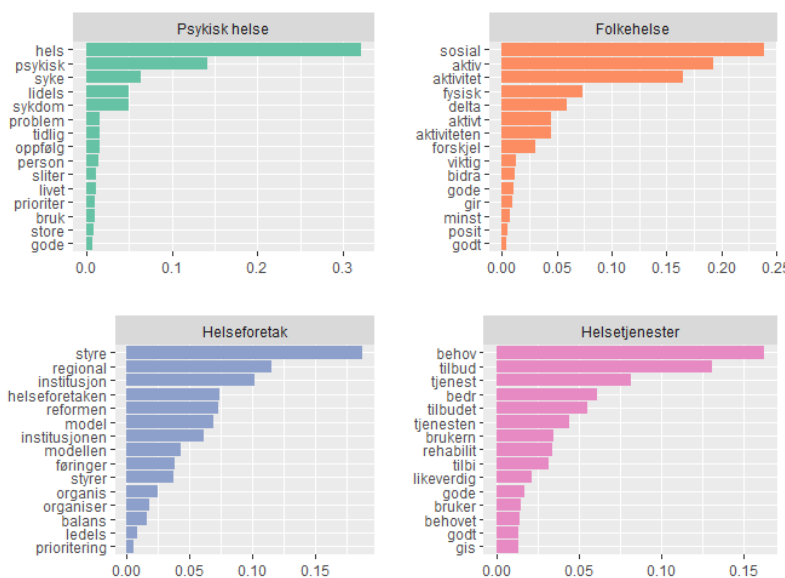

Kategoriens første tema, *Sykehus & pasient* (Figur 14), kan knyttes opp mot pasienters opplevelse av det norske helsevesenet. Disse ordene er fornuftige med tanke på det offentlige rolle som tilbyder av offentlige helsetjenester, hvor disse tilbudene rommer flere og mer omfattende tjenester enn i andre land. Som tilbyder må staten vurdere tilbud og kapasitet i lys av etterspørselen slike helsetjenester. Dette kan føre til både en debatt om hvor grensene skal gå og hvilke konsekvenser endringer vil få for pasientene. Til slutt drøftes også pasienters samlede opplevelse av helsetjenestene som staten tilbyr.

De neste fire temaene er listet i Figur 15. *Psykisk helse* handler generelt om en opplevelse av å ha det bra, men når psykisk helse drøftes i stortingsdebattene er fokuset rettet mot den delen av populasjonen som trenger oppfølging og hjelp. Psykisk helsehjelp er statens ansvarsområde, og staten må dermed sørge for at de som er plaget får god hjelp og at hjelpen er av høy kvalitet; «Hver femte unge har nedsatt funksjon på grunn av psykiske plager som angst/depresjon eller atferdsproblematikk. De mestrer ikke livet sitt, rett og slett. Psykiske vansker i barne- og ungdomsårene gir økt risiko for psykiske lidelser i voksen alder [...]».

Folkehelse er et tema som omhandler fysisk aktivitet, sosialt samvær og kosthold, med et fokus på sunn livsstil og barnas fysiske aktivitet; «*Legeforeningen har igjen understreket betydningen av fysisk aktivitet i skolen for å motvirke fedme og andre helseproblemer som følge av inaktivitet [...]*». Kostholdet kan komme i spill på følgende måte; «*Barn må ha minst én time fysisk aktivitet kvar dag og minst tre gonger i veka med høg intensitet. Viktigheita av auka inntak av grønnsaker, frukt og bær blir òg presisert*».

Figur 15: Stolpediagram for tema innen Helse & Omsorg

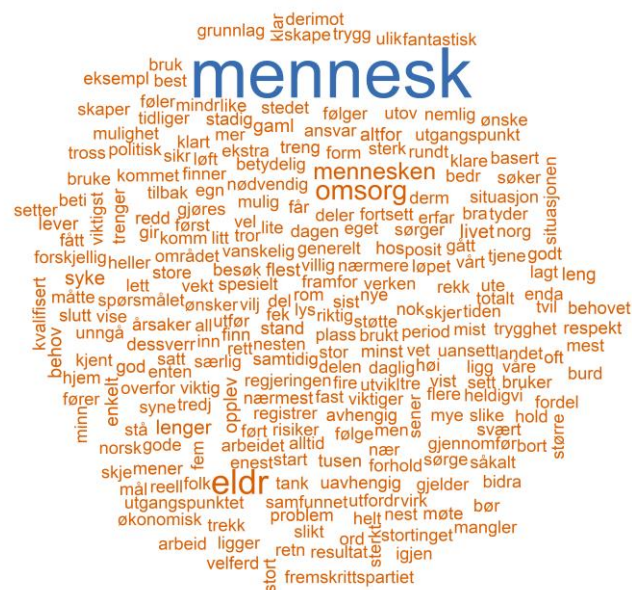

Innen temaet *helseforetak* ser vi hyppig bruk av byråkratisk språkbruk. Dette temaet kan delvis forklares på bakgrunn av helseforetaksreformen i 2002 som hyppig ble diskutert på Stortinget. Skillet mellom helseforetak og helsetjenester kan grovt sies å være at det er helseforetakene som tilbyr helsetjenester, men helseforetakene er de administrative enhetene.

Temaet *Helsetjenester* har ifølge figuren et større fokus på individet og brukeren av tjenestene enn det foregående. Man kan anta at det som her belyses på talerstolen er brukernes opplevelse av de norske helsetjenestene. Representantene bruker gjerne ferske eksempler for å vise hvordan en omprioritering kan få uheldige konsekvenser for enkelte; «*Mange hundre pasienter har i år mistet sin terapitrening i basseng. Tilbudet er ikke erstattet av noe annet tilbud. De mistet dette tilbudet*». Men dette temaet blir også drøftet fra et mer overordnet perspektiv; «*Regjeringens reform vil gi tjenester som er mer tilpasset den enkeltes behov. Det er ikke klasseskille. Det er å sette brukeren i sentrum og skreddersy en tjeneste som passer for den enkelte. Behovet for offentlige tjenester varierer jo fra person til person. Slik sett vil det bli forskjeller, for det er ingen av oss som er like. Alle er forskjellige og har forskjellige behov*».

Figur 16 viser en ordsky av temaet *eldreomsorg*. Eldreomsorg handler om hvordan vi skal gi best mulig tjenester og legge mest mulig til rette for landets eldre innbyggere. Ordene som vises i figuren tyder på et følelsesmessig eller emosjonelt aspekt når representantene drøfter eldreomsorg. Disse begrepene kan ses i kontekst med følgende sitat; «Noe av det viktigste vi som politikere kan gjøre, er å gi befolkningen en grunnleggende trygghet – trygghet for å få hjemmehjelp hvis man har behov for det, og trygghet for sykehjemsplass hvis man har behov for pleie».

Figur 16: Eldreomsorg

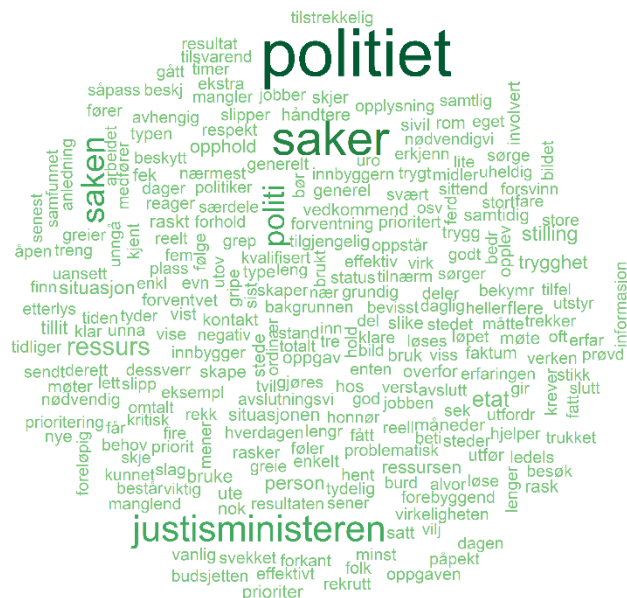

Justis

Justis er satt sammen av temaene *politi*, *vold*, *kriminalitet*, *lover* og *regler* og *sårbare mindreårige*. Første tema er illustrert med ordsky i Figur 17. Dette temaet omhandler den myndighet som skal opprettholde lov og orden og bekjempe kriminalitet. Politiet er underlagt justisministeren, og herunder justis- og beredskapsdepartementet. En god del av talene kan knyttes opp mot Stortingets spørretime hvor representantene starter sitt spørsmål ved å rette seg mot justisministeren. Ordet *ressurs* kan knyttes opp mot politiets budsjetter og hvordan dette kan få konsekvenser for deres operative drift; «I Flekkefjord ble en kvinne for en tid tilbake drapstruet og holdt som gissel i sitt eget hjem i et døgn. Politiet rykket ikke ut. De argumenterer med mangel på ressurser [...]». Forebyggend og trygt er knyttet til politiets primær oppgaver; å sikre individets trygghetsfølelse og iverksette de eventuelle forebyggende tiltakene man kan for å unngå kriminalitet.

Vold, kriminalitet, lover og regler og overgrep mot barn (Figur 18) er også tema som er nært knyttet til politiet og juridiske problemstillinger. Vold omhandler en særlig alvorlig form for kriminalitet, og i figuren er dette illustrert med ord av særlig negativ betydning som viser alvoret i en voldshandling. Det som ikke er så tydelig av figuren er at dette ofte kan knyttes opp mot vold i nære relasjoner, og kanskje også spesifikt vold mot kvinner; «Vold mot kvinner er et samfunnsproblem og et offentlig problem, det er ikke et privat problem. Vold er ødeleggende, og den fratar oss frihet. Å bekjempe vold mot kvinner er nødvendig for å oppnå reell likestilling for kvinner [...]». Videre; «Det å bli utsatt for en forbrytelse er alvorlig. Spesielt alvorlig er det hvis en blir utsatt for vold eller andre fysiske overgrep. Men noe av råeste og mest krenkende vi kan tenke oss, er voldtekt og annen form for seksualisert vold [...]». Dette temaet omhandler altså en spesifikk alvorlig kriminell handling.

Figur 17: *Politi*

I motsetning til temaet *vold* er temaet *kriminalitet* som omhandler lovbrudd på en mer generell måte. Av figuren ser vi bruk av relativt aggressive ord (*kampen, bekjempe, organisert*). Skillet mellom disse to temaene kan illustreres med følgende sitat; «*Er det en utvetydig sammenheng mellom tigging og organisert kriminalitet i Norge? Er det en sammenheng også mellom f.eks. norske narkomane som tigger, og organisert kriminalitet [...]?*».

Neste tema innen denne kategorien er *lover og regler*. På grunn av at Stortingets hovedoppgave nettopp er å vedta, endre og oppheve lover må dette temaet ses litt uavhengig av de andre.

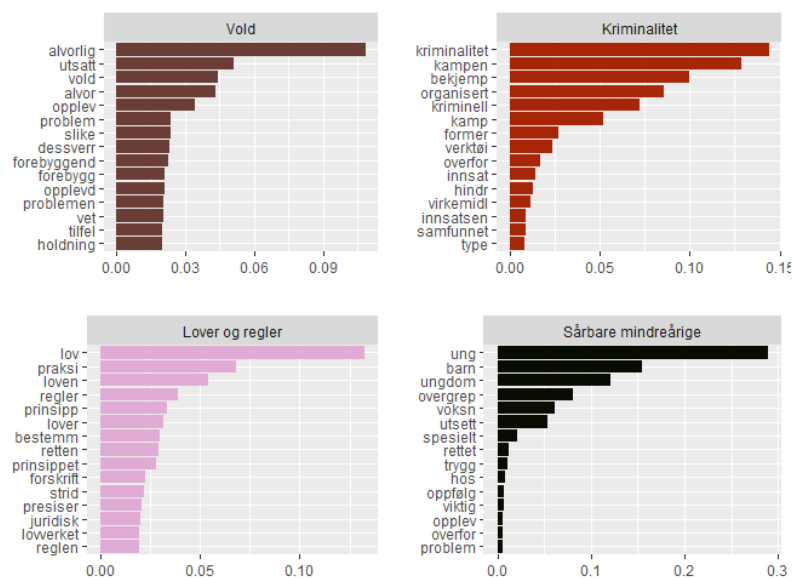
temaene som faller inn under justis. Dette temaet omhandler fremleggelse av nye lover, endringer av lover og debatter hvor retorikken er rettet mot formelt juridisk arbeid.

Sårbare mindreårige er kategoriens siste tema. Forskjellige synonymer til ordet barn er de ordene som er mest fremtredende innen temaet. Ordene *overgrep*, *trygg*, *oppfølg*, *viktig*, *problem*, *spesielt* kan hentyde til at det er snakk om individer i en særlig sårbar situasjon; «*Barn og unge som kommer til Norge som asylsøkere, enten alene eller sammen med voksne, er en særlig sårbar gruppe. De kan ha levd med en mangeårig uavklart situasjon*».

Dette temaet rommer også unge med psykiske utfordringer, unge som har blitt mishandlet og utsatt for seksuelle overgrep; «*Seksuelle overgrep mot barn er eit veldig vanskeleg tema å snakke om. Det rører ved noko av det mest sårbare vi har, barna, som vi er så redde for skal skje noko vondt. Då er det ganske tøft å tenkje på at det er mange barn i Noreg – og også internasjonalt – som opplever å bli krenkte på det djupaste [...]*».

Samlet sett favner dette siste temaet i kategorien svært bredt, men er mer knyttet mot mindreårige som enten har et generelt behov for støtte eller som er blitt utsatt for alvorlige krenkelser. Samlet sett består alle unntatt ett tema innen denne kategorien for kriminell atferd eller bekjempelsen av det – mens temaet *lover og regler* er mer deskriptivt juridisk anliggende.

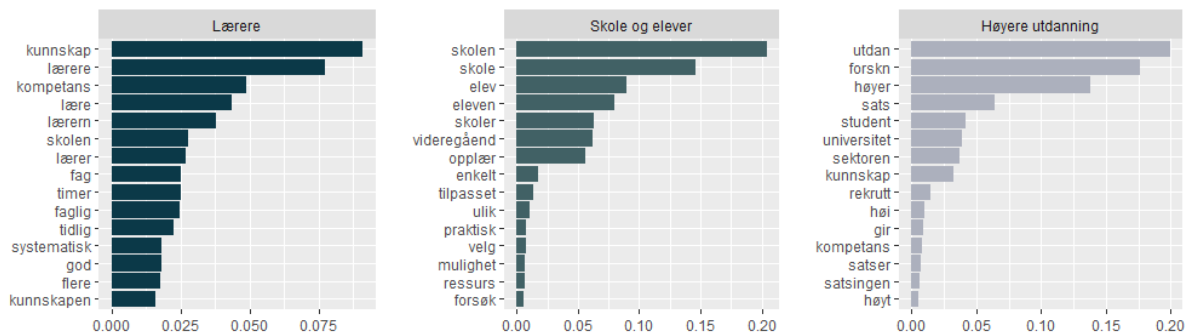
Figur 18: Stolpediagram for Justis

Skole og utdanning

Innen kategorien skole og utdanning har jeg plukket ut tre temaer; *lærere*, *skole og elever* og *høyere utdanning* (Figur 19). Kategorien er svært spesifikk og temaene er ansett å være veldig spisset. Dersom vi ser på temaet lærere først, så kan vi knytte begrepene i figuren opp mot den vedvarende diskusjonen om å øke læreryrkets status, styrke lærernes kompetanse og bedre deres forutsetninger for å gjøre en god jobb; «Et utdanningssystem blir aldri bedre enn kvaliteten på dets lærere. Derfor er kompetente, engasjerte og motiverte lærere en forutsetning for at elevene skal lære mer [...]» «Alle partier mener at lærernes faglige kompetanse er helt avgjørende for elevenes læringsutbytte [...]». Det i henhold til figuren være fornuftig å anta at temaet lærere er rettet mer mot de faglige ansatte og skolepolitikk, mens temaet skole og elever er mer rettet mot elevenes perspektiv.

Figur 19: Lærere, Skole og elever og Høyere utdanning

Temaet høyere utdanning beveger seg bort fra grunnskole- og videregående nivå og består av begreper knyttet til høgskole- og universitetssektoren. Av ordene som er listet opp i figuren ser vi både ord knyttet til personene som er under utdanning, det faglige innholdet og også ord knyttet til den vitenskapelige forskningen som er en stor del av det høgskole- og universitetssektoren driver med. Kategorien skole og utdanning favner altså problemstillinger knyttet til arbeidstagere og hele spekteret fra barneskole til høyere utdanning.

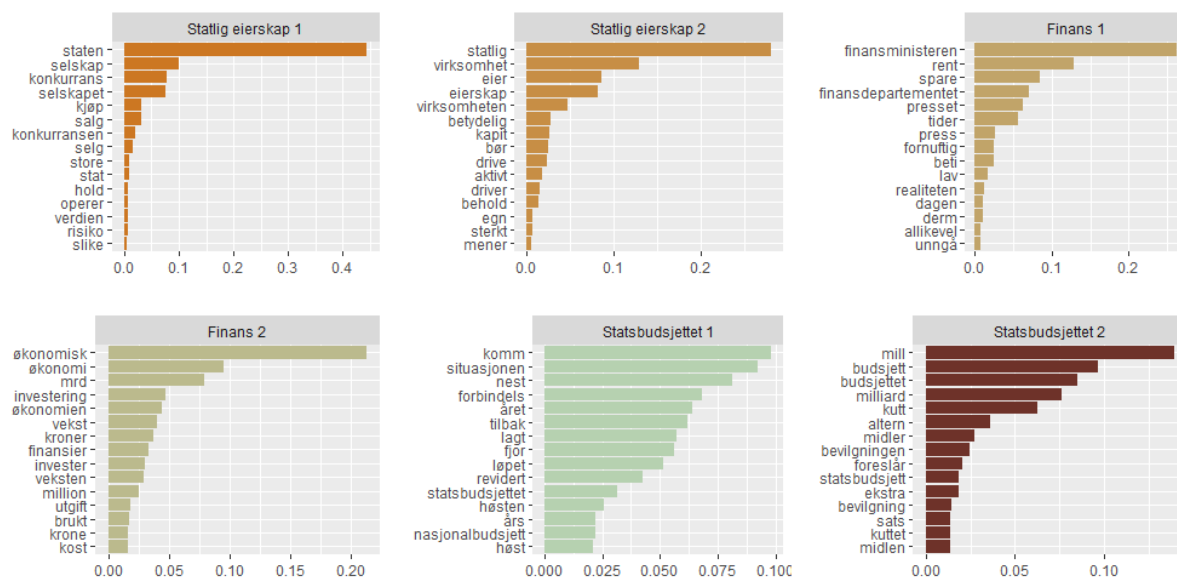
Økonomi

Kategorien økonomi består av temaet *riksrevisjonen*, *statlig eierskap 1*, *statlig eierskap 2*, *finans 1*, *finans 2*, *statsbudsjettet 1*, *statsbudsjettet 2*, *skatter og avgifter* og *kostnader til prosjekter*. Det førstnevnte temaet er gjengitt i Figur 20. Riksrevisjonens hovedoppgave er å sjekke hvordan regjeringen og myndighetene gjør jobben sin. De gjennomfører kontroller og undersøkelser av departementene, statlige virksomheter og statens eierinteresser i selskaper. Selv om deres oppgaver ikke utelukkende er økonomisk rettet er de plassert i denne kategorien.

statlige eiendomsselskapet Entra Eiendom utmerket seg ved at de selger eiendommer uten konkurranse og annonsering eller budrunder. I tillegg bruker selskapet årlig millioner av kroner bl.a. på å sponse fotballklubber. Et privat selskap kan tillate seg slike handlinger, men etter Venstres mening kan ikke selskap som forvalter fellesskapets interesser, gjøre det [...]». Disse temaene er rettet mot virksomheters praksis, til statens eierandel i selskaper og hvorvidt man bør øke denne eierandelen eller selge seg ut.

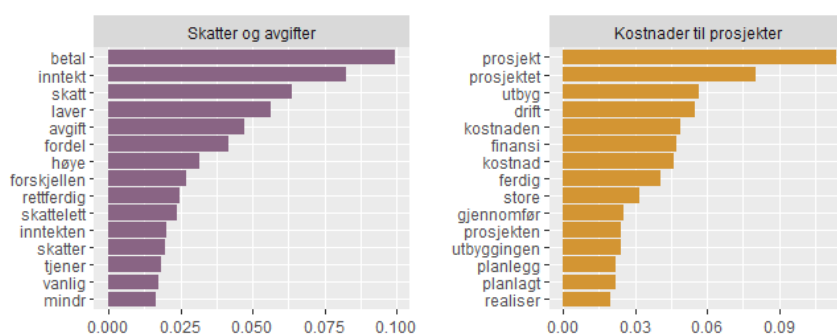
Finans 1 og Finans 2 er to temaer knyttet til finanspolitikken. Av figuren ser vi at i Finans 1 så er finansministeren det ordet som utgjør en disproporsjonal andel av temaet. Dette kan tyde på at dette temaet i stor grad inneholder spørsmål fra Stortinget spørretime hvor finansministeren blir konfrontert med en aktuell problemstilling; «[...] Synes finansministeren det er et rettferdig prinsipp at den som er nøktern og sparer, må betale formuesskatt fordi vedkommende ikke har brukt opp lønnen sin?». Finans 2 inneholder i større grad økonomiske begreper, som kan være en indikator på at innen dette temaet så drøftes mer generell økonomisk politikk, og er ikke i like stor grad knyttet opp mot statsråden; «Statsbudsjettet baserer seg på kontantprinsippet. Det betyr at samtlige utgifter antas å ha samme virkning på økonomien. Alle vet at det ikke er rett. Én krone brukt i Norge vil ha en annen virkning enn én krone brukt i utlandet. Med andre ord: Konsekvensene for norsk rente, kronkurs og inflasjon vil være helt ulik uavhengig av om pengene brukes innenlands eller utenlands. Dette tar ikke statsbudsjettet hensyn til [...]».

Figur 21: Stolpediagram for Økonomi

De to neste temaene er spesifikt knyttet til statsbudsjettet. Statsbudsjettet (og økonomisk politikk generelt) diskuteres svært hyppig på Stortinget fordi budsjettering og bevilgninger er en sentral del av stortingsrepresentantenes arbeidsoppgaver og virkemidler. Samtidig som regjeringen legger frem sitt statsbudsjett hvert år, legger opposisjonen frem sitt alternative statsbudsjett. Ett partis alternative statsbudsjett er et budsjett som gjerne vil bli brukt for å rette kritikk mot regjeringen og fremheve hvordan statsbudsjettet kunne sett ut dersom gitt parti var i posisjon. Dette er altså en del av den strategiske manøvreringen og et av de retoriske virkemidlene som opposisjonen kan benytte seg av når det dukker opp aktuelle saker i mediene. I tillegg til statsbudsjettet legger også regjeringen fram nasjonalbudsjett, og i mai hvert år legger regjeringen frem revidert nasjonalbudsjett. De to temaene om statsbudsjettet skiller seg fra hverandre ved at *Statsbudsjett 1* i stor grad handler om formelle drøftelser av stats- og nasjonalbudsjettet, mens sistnevnte i større grad omhandler generell økonomisk politikk *med henvisninger til statsbudsjettet* og de prioriteringer som foreligger; «Jeg antar det var ved en inkurie hun glemte å nevne at Kristelig Folkeparti har foreslått 15 mill. kr i økte bevilgninger til familievernnet i sitt alternative budsjett».

Figur 22: Stolpediagram for Økonomi

Skatter og avgifter er også et tema som går rett inn i de mest sentrale politiske og økonomiske skillelinjene. For at staten skal kunne dekke inn sine utgifter må de ha inntekter. Dette temaet kan både ses å skjære tvers gjennom den politiske venstre-høyre akse, hvor venstresiden noe forenklet ønsker mer skattlegging for å kunne tilby mer statsfinansierte tjenester, mens høyresiden i større grad ønsker en liten stat – som igjen vil føre til lavere skatter. Dette kan blant annet gi seg utslag i spørsmål til finansministeren knyttet til formuesskatt, og gjerne eksemplifisert med uheldige utslag av dagens lovverk; «Skattebegrensningsregelen i skatteloven vedrører svært mange pensjonister med lav inntekt. Mange har også noe formue. Reglene gjør at disse skattyterne får en tilleggsskatt når formuen overstiger 200 000 kr. Dette gjør at de med lavest inntekt her i landet, men kanskje med en liten oppspart formue, kan komme

til å betale en vesentlig høyere marginalsatt på formue enn andre skattytere. Mener statsråden at en slik formuesbeskatning av pensjonister med lav inntekt er rettferdig?».

Kategoriens siste tema er *kostnader til prosjekter*. Dette temaet omhandler iverksetting og oppfølging av regjeringens konkrete planer, gjerne knyttet til infrastruktur eller samferdsel. Dette kan gi seg utslag i veiutbygging; «*Utbyggingen av ny E39 mellom Os og Rådalen i Hordaland er et høyt prioritert prosjekt i Hordaland, så også i Nasjonal transportplan. De tekniske løsninger og planavklaringer for prosjektet er for lengst på plass. Bompengesøknaden er også ferdigbehandlet lokalt og innsendt til departementet for lang tid siden. Hva er grunnen til at arbeidet med stortingsproposisjonen om dette svært viktige prosjektet ser ut til å ha stoppet opp?»*, eller utbygging av skinnegående transport; «*Stortinget har tidligere mot Fremskrittspartiets stemmer vedtatt Bergensprogrammet der et hovedtiltak er bygging av bybane. I innstillingen pekes det på at verken finansiering av bybanens drift eller finansiering av oppgradert busstilbud for nødvendig mating av passasjerer til en bybane er avklart [...]»*. Av figuren ser vi at økonomiske ord som *kostnaden* og *finansiering* er hyppig anvendte ord innen dette temaet. *Drift*, *gjennomfør*, *utbygging*, *planlagt*, *realiser*, *ferdig* og *utbyg* er også ord som brukes i utviklingen av store kostnadskrevende prosjekter.

5.3 Diagnostikk

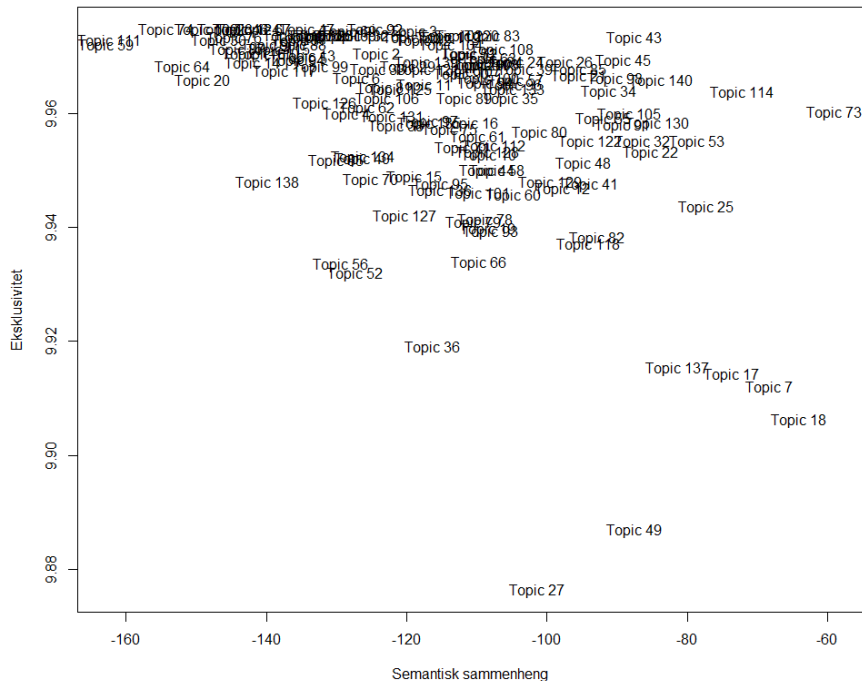
Jeg har nå redegjort for temaenes sammensetning og oppbygning, og analysen vil nå ha et mer overordnet fokus med sikte på å undersøke i hvilken grad modellen er egnet og å måle temaenes sammenheng. Et mål på modellens kvalitet er å undersøke temaenes semantiske sammenheng og eksklusivitet. Jeg vil så måle emnekorrelasjon, som viser i hvilken grad temaene er beslektet.

5.3.1 Semantisk sammenheng og eksklusivitet

Semantisk sammenheng måler hvor stor sannsynlighet det er for at ordene innen et tema ofte opptrer i sammenheng med hverandre. Desto større sannsynlighet for at ordene opptrer sammen, desto større er den semantiske sammenhengen. *Eksklusivitet* måler i hvilken grad ordene innen ett tema også opptrer i andre tema. Desto større eksklusivitet, desto mindre sannsynlig er det at ordene også opptrer i andre tema (Roberts, Stewart og Tingley 2018). Det mest gunstige er at både semantisk sammenheng og eksklusivitet er maksimert. Dette vil føre til at det etableres en klynge i øvre høyre hjørne (første kvadrant) i en grafisk fremstilling av resultatene. En modell vil være svak dersom temaene klynger seg i nedre del til venstre hjørne (tredje kvadrant). Av *Figur 23* ser vi en tydelig tendens til at temaene scorer høyt på

eksklusivitet. Temaene klynger seg sammen i øvre del, og brorparten av temaene er i andre og første kvadrant. De temaene som er i første kvadrant er noe mer spredt utover enn temaene i andre kvadrant. Noe forenklet kan vi si at desto lavere temaet scorer på eksklusivitet, desto større blir den semantiske sammenhengen.

Figur 23: Eksklusivitet og semantisk sammenheng

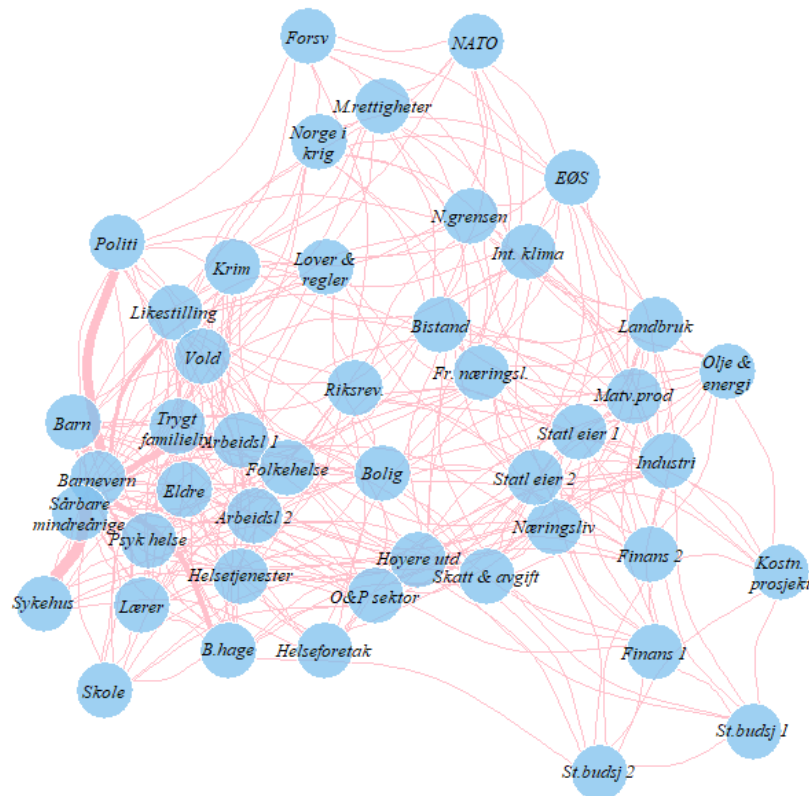
Figuren er riktignok preget av en del overlappende tekst så det er utfordrende å si noe om spesifikke tema. Hensikten med figuren er ikke å identifisere i hvilken grad et gitt tema scorer høyt på enten semantisk sammenheng eller eksklusivitet, men å tolke modellen som helhet. At det er noen tema som ikke måler bra på semantisk sammenheng vurderes ikke som noe problem fordi jeg ikke skal analysere samtlige tema i oppgaven, men et utvalg av de tema som gir mest logisk og semantisk mening ut fra min teori. Jevnt over er det ingen tema som er preget av *både* lav eksklusivitet og lite semantisk sammenheng, og de fleste tema som har en lav verdi på den ene aksene har dermed en relativt høy score på den andre aksene.

5.3.2 Temakorrelasjon

Jeg gjennomfører en temakorrelasjon for å undersøke i hvilken grad temaene er fornuftige og godt teoretisk forankret. Selv om jeg nå vet hvilke ord temaene består av kan en temakorrelasjon fortelle meg noe om sammenhengen på tvers av temaer. Det er for eksempel fornuftig å tro at ordene som inngår i kategorien *Skole og utdanning* samvarierer; ordene blir brukt litt om hverandre og opptrer gjerne i samme tale. Temakorrelasjonen er basert på en formel hvor tema

som korrelerer med hverandre klynger seg sammen i en grafisk fremstilling. Desto mer de klynger seg sammen, desto mer har temaene til felles, og desto mindre de har til felles desto lenger fra hverandre vil de være. Dersom temakorrelasjonen ikke viser logiske samvariasjoner kan dette være et tegn på at noe har gått galt i analysen. Oppgavens temakorrelasjon er vist i *Figur 24*. Desto tykkere linje, desto sterkere er også forbindelsen mellom temaene.

Figur 24: Temakorrelasjon gjengitt ved navn på tema

Ut fra figuren kan vi se at enkelte tema klynger seg sammen som forventet. I øvre del ser vi mange tema som faller inn under kategorien *Forsvar- og Utdanningspolitikk*. Det er også et teoretisk samsvar mellom disse; man kan forvente at temaene *Forsvar*, *NATO*, *Menneskerettigheter* og *Norge i krig* til en viss grad diskuteres om hverandre. I høyre del av figuren samles tema knyttet til produksjon, handel og næringsliv. Desto lenger ned man går i figuren mot høyre, desto mer knyttet til økonomisk politikk blir temaene (*Statsbudsjettet 1 & 2*, *Finans 1 & 2*, *Kostnader til prosjekter*). I venstre del ser vi en større klynge av sosiale tema. De aller fleste av temaene i denne klyngen har til felles at de handler om politikk som kan knyttes opp mot personer. Desto lenger opp man beveger seg på venstre side, desto mer dreier temaene seg om makt. Overordnet kan vi se en horisontal dimensjon fra individorientert (venstre) til objektorientert (høyre) og en litt skjev vertikal dimensjon med økonomi (nedre del mot høyre) og makt (øvre del mot midten).

5.4 Diskusjon av funnene

Totalt har jeg gjort rede for innholdet i og oppbygningen til 46 av 140 temaer i oppgaven. De fleste tema er direkte relevant for oppgavens problemstilling, og i særdeleshet vil jeg her nevne temaene tilknyttet *Arbeids- og sosialpolitikk*, *Skole og Utdanning* og *Helse og Omsorg*. I henhold til teorien vil jeg her forvente at kvinner kommuniserer og prioriterer annerledes enn menn. Jeg har også gjort rede for temaer hvor man kan forvente motsatt effekt; at kvinner vier mindre interesse og engasjement for enkelte tema, herunder *Forsvar og Utenriks*, *Handel, næring og Industri* og *Økonomi*. Det har også vært et bevisst valg å finne noen tema der sammenhengen mellom den presenterte teorien og temaet er litt mindre klar. Det er for eksempel ikke forventet at det skal være en *sterk* kjønnsdimensjon i stortingsdebattene om boligmarkedet. Det kan således reises spørsmål om hvor grensen skal gå, men her har jeg valgt en inkluderende tilnærming. Det er vurdert som viktig at temaene har en viss bredde i seg. Jeg kunne valgt å redusere antallet temaer, men det vil eventuelt gå på bekostning av innsikt fra analysen.

Temaene i seg selv viser at de er bredt forankret ved hjelp av ordskyer og stolpediagrammer. Det er imidlertid noe vanskelig å få god innsikt i stortingsdebattene utelukkende ved hjelp av enkeltord, og dette er supplert med relevante utdrag fra tekstmaterialet for å vise at temaene er fornuftig operasjonalisert.

Jeg har gjort noen valg i min topic model som kan tenkes å ha innvirkning på analysen; først og fremst har jeg valgt hvor mange temaer datamaterialet skal deles opp i. Dette er et valg som får direkte innvirkning på hvilke temaer som blir synlige. Som vist i *Figur 4* i oppgavens metodedel så er det et avtagende utbytte desto flere tema man velger. I henhold til testen som ble gjennomført kan det være mer matematisk korrekt å øke antallet tema ytterligere. Det er imidlertid vurdert at dette ikke ville økt innsikten fra min analyse i særlig grad. Etter å ha gjennomført samme analyse både ved 90, 100, 110, 120, 130, 150 og 160 tema etableres det ikke særlig mange nye interessante tema etter hvert som antall tema økes. I stor grad er de ekstra temaene enten vanskelige å tolke (ordkorrelasjoner uten et logisk system) eller knyttet til ting som ikke er relevant for problemstillingen. Det er dermed ikke noe særlig substansielt utbytte knyttet til å øke antall tema. Det er dermed helt bevisst at jeg har valgt å gå videre med en analyse med 140 tema.

Jeg har dermed utforsket de 46 temaene selvstendig og sett de i sammenheng med hverandre ved å vise temaprevalens, undersøke deres semantiske sammenheng, eksklusivitet og temakorrelasjon. Samlet sett består temaene av ord som kan knyttes opp mot navnet jeg har gitt dem og det er også en logisk forbindelse mellom temaene, vist med temakorrelasjonen.

Den fullstendige oversikten over alle 140 tema finnes i oppgavens Appendix. Det vil på bakgrunn av det som er vist i Appendix være mulig å finne tema som jeg har valgt å ikke inkludere i analysen fordi de er vurdert å ikke ha tilstrekkelig relevans eller teoretisk forankring. Jeg har eksempelvis valgt å ikke inkludere noen tema som spesifikt dreier seg om politiske partier. Hvor denne linjen skal trekkes er opp til forskeren, og jeg er svært fornøyd med temaenes sammensetning.

5.5 Oppsummering

I all hovedsak så har dette kapittelet handlet om å få så godt innblikk i de forskjellige temaene som mulig. Dette er gjort for å gi større troverdighet over eventuelle funn i neste kapittel hvor jeg skal presentere en STM-analyse. I en slik analyse vil leserens eneste referanse til temaet være gitt ved navn, og dette er et navn som forskeren selv har gitt dem etter å ha gjort seg kjent med dem. Det har derfor vært viktig å gi en så god redegjørelse for temaene før jeg analyserer i hvilken grad det eksisterer kjønnsforskjeller i den parlamentariske debatten.

Samlet sett har jeg funnet 46 tema som er relevant for oppgaven og utforsket i hvilken grad disse temaene er relevant. Disse er igjen inndelt i sju kategorier ut fra hvilket politikkområde de handler om. Jeg har også utforsket temaenes relasjon til hverandre og vurdert i hvilken grad dette er teoretisk forankret. Disse temaene vil så i neste kapittel analyseres med utgangspunkt i hvilket kjønn som har størst sannsynlighet for å snakke om temaene.

6.0 Snakker kvinner annerledes enn menn?

I dette kapittelet skal jeg bruke innsikten fra kapittel 5 og gjennomføre en *structural topic modelling*. Jeg ønsker å få svar på hvordan kvinners kommunikasjon er forskjellig fra menns kommunikasjon på Stortingets talerstol. Jeg analyserer dette ved å bruke to ulike fremgangsmåter; først (del 6.1) analyserer jeg effekten av kjønn på tema. Det vil si at jeg undersøker i hvilken grad kvinner snakker mindre enn eller mer enn menn om de 46 temaene jeg har funnet. Etter dette (del 6.2) velger jeg noen av temaene og undersøker hvordan menn og kvinner snakker ulikt når de snakker om *samme* tema. I den delen viser jeg hvilke ord som det er større og mindre sannsynlighet for at kvinner bruker sammenliknet med menn.

6.1 Effekt av kjønn på tema på Stortingets talerstol

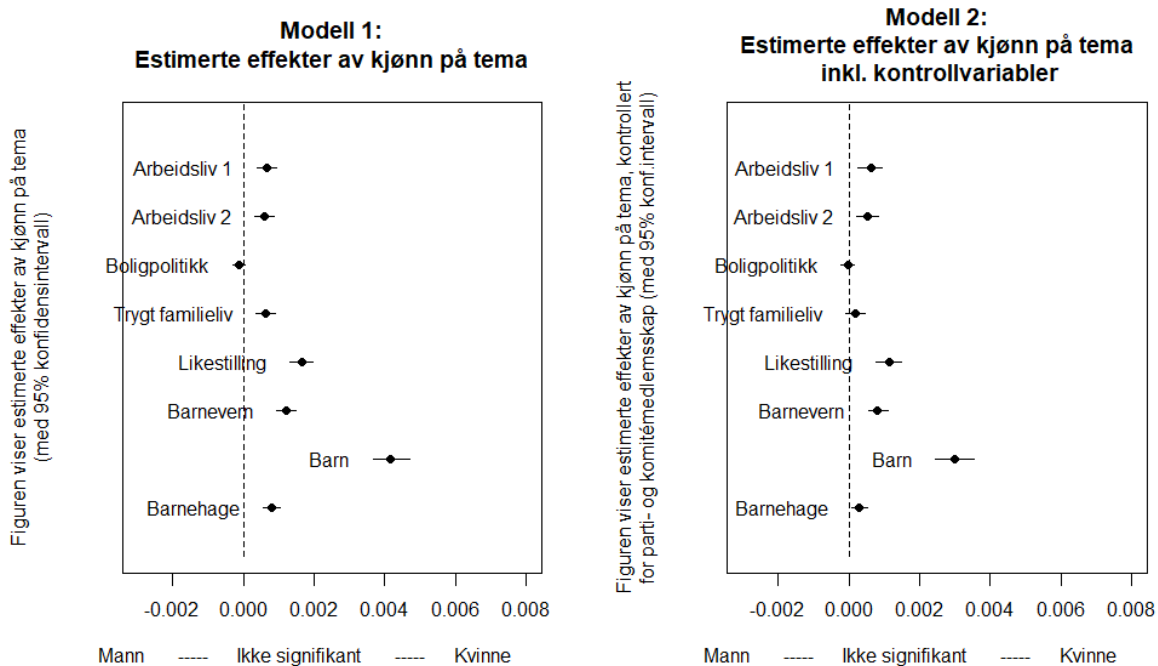
I denne delen vil jeg fremlegge estimerte effekter av kjønn på tema fra hver kategori kronologisk. For hver kategori presenterer jeg to modeller. Den første modellen viser en ren kjønnseffekt. Med det mener jeg at den eneste forklaringsvariabelen i modellen er kjønn til representanten. Den andre modellen viser effekten av kjønn kontrollert for partitilhørighet og fagkomité. Dette gjør jeg for å se hvorvidt kjønnseffektene fortsatt er signifikant når man tar i betraktning at disse to faktorene kan påvirke det som blir sagt på talerstolen.

Arbeid og sosialpolitikk

Estimerte effekter for temaene som inngår i denne kategorien er vist i *Figur 25*. Modell 1 viser at kvinner i større grad enn menn snakker om følgende tema; *Arbeidsliv 1*, *Arbeidsliv 2*, *Trygt familieliv*, *Likestilling*, *Barnevern*, *Barn* og *Barnehage*. Funnene er signifikant på 5%-nivå. Effekten er klart størst for temaet *Barn*. Temaet *Boligpolitikk* er ikke signifikant ($P=0.12$). Når man kontrollerer for partitilhørighet og fagkomité får vi samme resultater med unntak av *Trygt familieliv* som ikke lenger er signifikant. Effekten av kjønn på *Likestilling*, *Barnevern*, *Barn* og *Barnehage* har blitt svekket. Dette kan tyde på at skjevdelingen i komité og partimedlemskap kan forklare en del av variasjonen, men at kvinner fortsatt snakker mer om disse temaene enn menn. I begge modellene er effekten størst for temaet *Barn*, deretter *Likestilling* og *Barnevern*. De tre temaene kan ses i sammenheng med at kvinnelige representanter føler et særlig ansvar for å fremme kvinners interesser i tråd med representasjonsteorien. Politikk som handler om barn er også nært knyttet til kvinners interesser som følge av at det er kvinner som tar ut brorparten av foreldrepermisjonen og følger barnas utvikling tettest i starten. Av den grunn er det fornuftig å tro at kvinner ønsker å bruke politisk kapital for å diskutere barnepolitikk. Det

kan også tenkes at kvinners emosjonelle personlighetstrekk kommer i spill når man diskuterer barnevern. Samlet sett finner jeg støtte for en påstand om at kvinner i større grad enn menn er opptatt av og lar seg engasjere av arbeids- og sosialpolitikk, og spesielt når debattene omhandler kvinner og barn.

Figur 25: Estimerte effekter for Arbeids- og sosialpolitikk

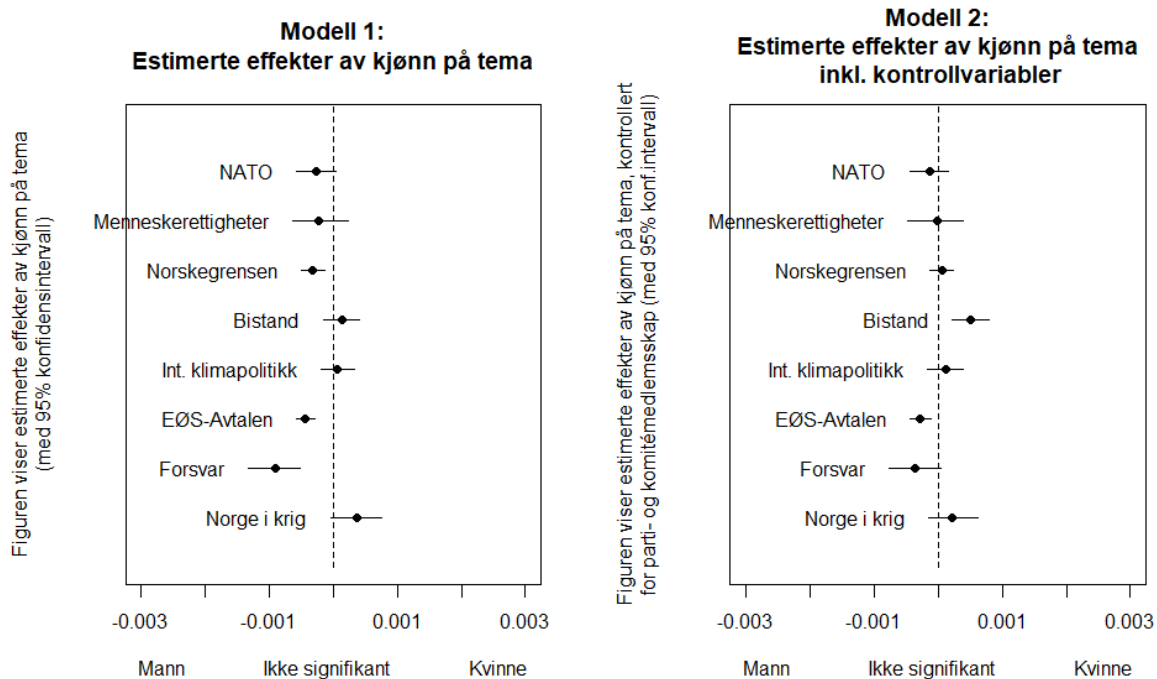
Forsvar og utenriks

Estimerte effekter for temaene som inngår i kategorien denne kategorien er vist i Figur 26. Den første modellen viser at menn i større grad enn kvinner snakker om temaene *NATO*, *Menneskerettigheter*, *Norskegrensen*, *EØS-avtalen* og *Forsvar*. Funnene er statistisk signifikant på 5% nivå for alle nevnte tema med unntak av *NATO* ($P= 0.11$) og *Menneskerettigheter* ($P= 0.31$). Det er ingen sammenheng mellom kjønn og temaene *Bistand* og *Internasjonal klimapolitikk*. Modellen viser at kvinner i større grad enn menn snakker om temaet *Norge i krig*, men funnet er ikke signifikant ($P= 0.06$).

Kontrollert for partimedlemskap og fagkomité viser at det er ingen sammenheng mellom kjønn og *NATO*, *Menneskerettigheter*, *Norskegrensen*, *Internasjonal klimapolitikk*, *Forsvar* og *Norge i krig*. Menn snakker i større grad enn kvinner om *EØS-avtalen* mens kvinner snakker mer enn menn om *bistand*. Disse funnene er statistisk signifikant.

Samlet kan man se tegn til at menn i utgangspunktet snakker mer om *NATO* enn kvinner, men dette utlignes når man kontrollerer for politisk parti og fagkomité. Her kan det tenkes at menns overrepresentasjon i fagkomitéer som drøfter sikkerhetspolitikk gjør at forklaringskraften til kjønn forsvinner. Det er tegn til at menn snakker litt mer enn kvinner om *Menneskerettigheter*, men denne svake effekten forsvinner helt i modell 2.

Figur 26: Estimerte effekter for Forsvar og Utenriks

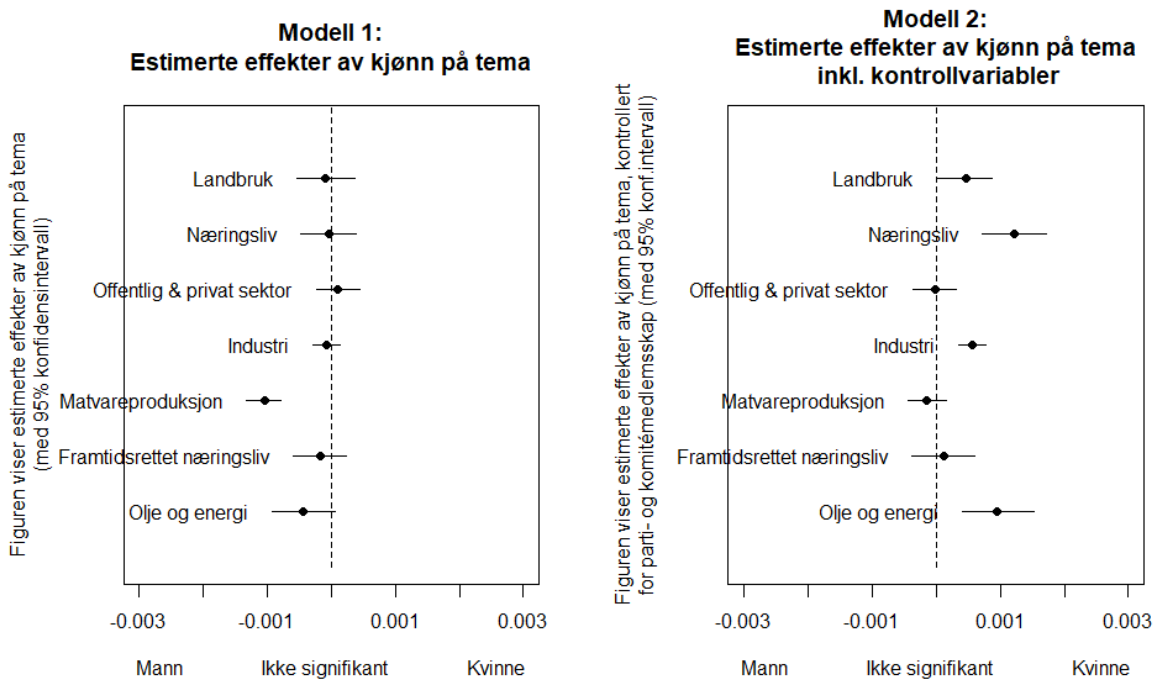

Dette kan muligens forklares av at sikkerhetspolitikk historisk har vært en mannsdominert arena, men det kan tenkes at et sterkt personorientert og empatisk perspektiv som kommer i spill når man drøfter menneskerettigheter som appellerer sterkt til kvinner. *Bistand* viser i utgangspunktet ikke en kjønnseffekt, men blir signifikant i modell 2. *EØS-avtalen* og *Forsvar* er tema som dyrker de maskuline personlighetstrekkene. Det er derfor ikke overraskende at menn snakker mer om disse temaene enn kvinner. Samlet sett finner jeg ikke støtte for en påstand om at menn snakker mer om forsvar- og utenrikspolitikk enn kvinner generelt sett. Vi ser imidlertid at når temaet dreies mot sårbare mennesker så drøfter kvinner temaet i noe større grad enn menn. I lys av teorien hadde jeg forventet at menn skulle snakket mer om *Forsvar*, *EØS-avtalen*, *Norskegrensen* og kanskje *Norge i Krig* som er enten svært maskulint eller objektorientert, men her er det enten ingen forskjell eller svært usikre sammenhenger. Kvinner snakker således vel så mye om disse temaene som det menn gjør.

Handel, næring og industri

Estimerte effekter for tema som inngår i denne kategorien er vist i Figur 27. Den første modellen viser at det ikke er noen sammenheng mellom kjønn og temaene *Landbruk*, *Næringsliv*, *Offentlig & privat sektor*, *Industri*, *Framtidsrettet næringsliv* og *Olje og energi*. Kun *Matvareproduksjon* er her signifikant i menns favør, mens det er tegn for at menn snakker mer enn kvinner om *Framtidsrettet næringsliv* og *Olje og energi*. De funnene er imidlertid ikke signifikant. Kontrollert for partitilhørighet og fagkomité snakker kvinner mer enn menn om *Landbruk* ($P= 0.03$), *Næringsliv*, *Industri* og *Olje og energi*. Disse funnene er statistisk signifikant på 5%-nivå. Det er ingen sammenheng mellom kjønn og *Offentlig & privat sektor*, *Matvareproduksjon* og *Framtidsrettet næringsliv*.

Figur 27: Estimerte effekter for Handel, næring og industri

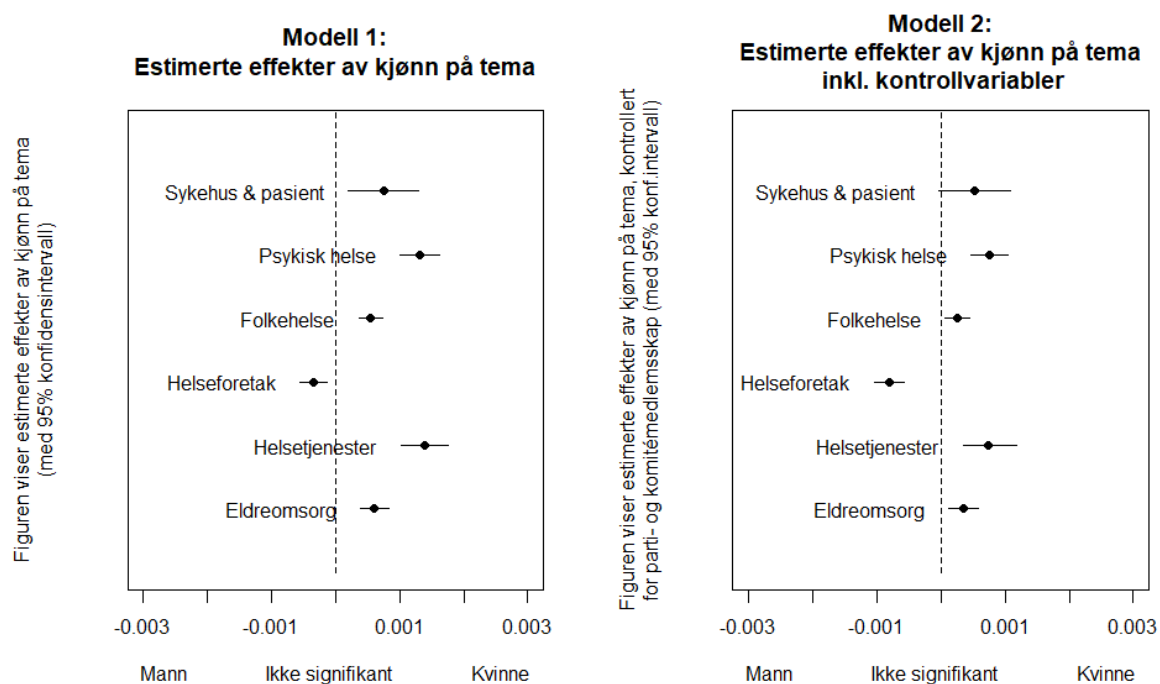
Disse funnene er samlet sett svært interessant fordi de viser at menn og kvinner i utgangspunktet snakker omtrent i lik grad om disse temaene, men koeffisientene endres i favør av kvinner i andre modell i så stor grad at effektene i enkelte av temaene blir signifikant. Det vil si at det er kjønnseffekter tilstede når man tar parti- og komitetilhørighet i betraktning. Det kan tenkes at tema som faller inn under denne kategorien er politikk som angår de fleste partier. Hvorfor kvinner snakker mer enn menn om olje og energi, næringsliv og industri i Modell 2 er et mer åpent spørsmål. I henhold til Tabell 2 i kapittel 3 har kvinner som regel vært godt representert i fagkomitéene hvor denne typen politikk drøftes. Disse funnene tyder på at det er signifikant

flere kvinner enn menn utover de relevante komitémedlemmene som tiltrekkes å snakke om disse temaene.

Helse og omsorg

Estimerte effekter for temaene som inngår i denne kategorien er vist i *Figur 28*. Kvinner snakker mer enn menn om temaene *Sykehus & pasient*, *Psykisk helse*, *Folkehelse*, *Helsetjenester* og *Eldreomsorg*. Samtlige funn er statistisk signifikant på 5%-nivå. Menn snakker mer enn kvinner om *Helseforetak*. Dette funnet er også statistisk signifikant på 5%-nivå. Kontrollert for parti- og komitétilhørighet viser samme resultat for utenom *Sykehus & pasient* som ikke lenger er statistisk signifikant ($P= 0.07$). Funnet om at menn snakker mer om *Helseforetak* og kvinner snakker mer om *Helsetjenester* har styrket seg siden forrige modell, mens effekten for kjønn på *Psykisk helse* har svekket seg noe.

Figur 28: Estimerte effekter for Helse og omsorg

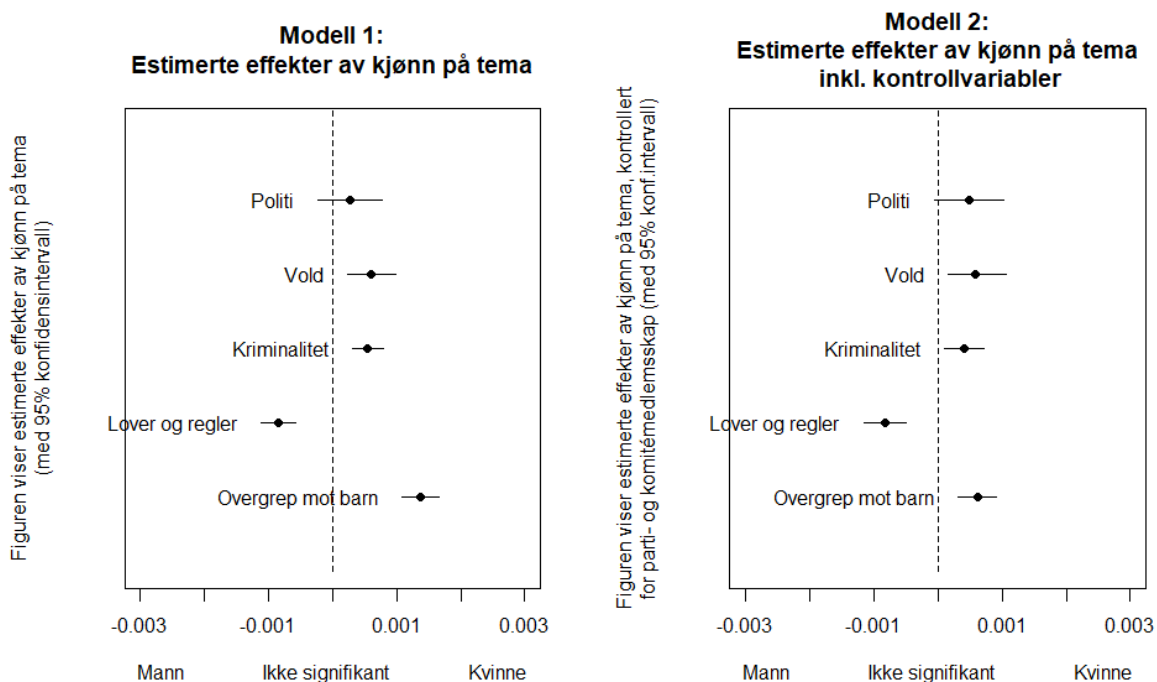

Samlet sett gir modellene støtte for at kvinner snakker mer enn menn om helse og omsorgspolitik, mens menn snakker mer enn kvinner om den strukturelle oppbygningen av helseforetakene. Dette er i tråd med presentert teori om at kvinner tiltrekkes å snakke om tema knyttet til mennesker i større grad enn menn. I tråd med teorien skulle man kanskje forventet at kvinner snakket i enda større grad enn menn om *Eldreomsorg*. At funnene er såpass konsistent for kategorien som helhet styrker påstanden om at helse og omsorg appellerer til kvinnelige folkevalgte.

Justis

Estimerte effekter for tema som inngår i denne kategorien er vist i *Figur 29*. Kvinner snakker mer enn menn om *Vold*, *Kriminalitet* og *Overgrep mot Barn*. Det er tegn til at kvinner snakker mer om temaet *Politi*, men dette funnet er ikke signifikant ($P=0.29$). Menn snakker mer enn kvinner om temaet *Lover og regler*. Kontrollert for parti- og fagkomitétilhørighet er det fortsatt ingen sammenheng mellom kjønn og temaet *Politi* ($P=0.08$), men viser fortsatt en svak tendens til at kvinner snakker mer om dette temaet enn menn. Temaene *Vold*, *Kriminalitet* og *Overgrep mot barn* er fortsatt statistisk signifikant, men har en svekket effekt. Også i denne modellen snakker menn mer om *Lover og regler* enn kvinner.

Figur 29: Estimerte effekter for Justis

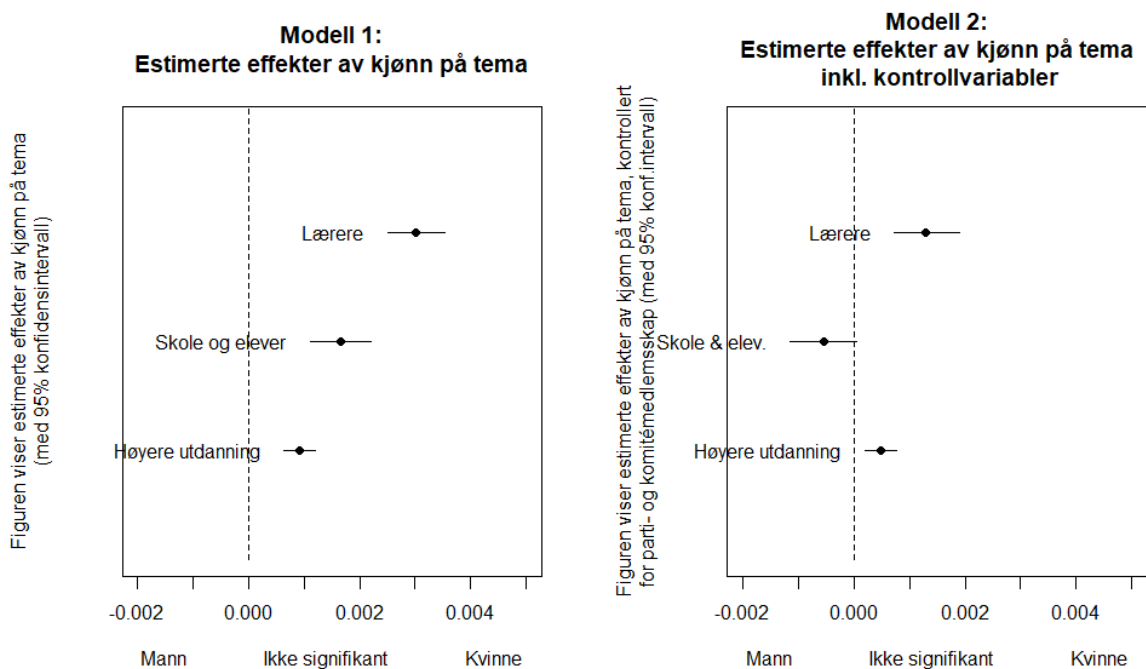

Samlet er det som forventet at menn snakker mer enn kvinner om *Lover og regler*. Det er også som forventet at kvinner snakker mer enn menn om *Overgrep mot barn*. Dette temaet er kanskje det temaet i oppgaven som kan vekke mest følelser hos representantene, men resultatene viser tegn til at kvinner i større grad enn menn trekker dette inn i den parlamentariske debatten. Det kan tenkes å vekke enda mer engasjement hos kvinner som følge av deres rolle som barneoppdrager. Samlet handler temaene *Vold*, *Kriminalitet* og *Overgrep mot barn* om handlinger hvor noen har gjort andre urett. Således er det ikke overraskende at kvinner diskuterer disse sakene mer enn menn, men man skulle kanskje også forventet at dette er politikk som i stor grad appellerer til menn. I alvorlige og kompliserte saker som involverer urett skulle man tro at de antatte mannlige personlighetstrekkene som lederskap var viktig.

Skole og Utdanning

Estimerte effekter for tema som inngår i denne kategorien er vist i *Figur 30*. Kvinner snakker i større grad enn menn snakker om alle tre temaer som inngår i den første modellen. Funnene er statistisk signifikant på 5%-nivå. Effekten er sterkest for temaet *Lærere*, deretter *Skole og elever* og sist *Høyere utdanning*. Kontrollert for parti og fagkomité svekkes alle tre effekter. Kvinner snakker fortsatt i større grad enn menn om temaet *Lærere* og *Høyere utdanning*. Effekten for temaet *Skole og elever* har snudd og viser nå en slak, negativ men ikke statistisk signifikant sammenheng ($P = 0.07$).

Figur 30: Estimerte effekter for Skole og utdanning

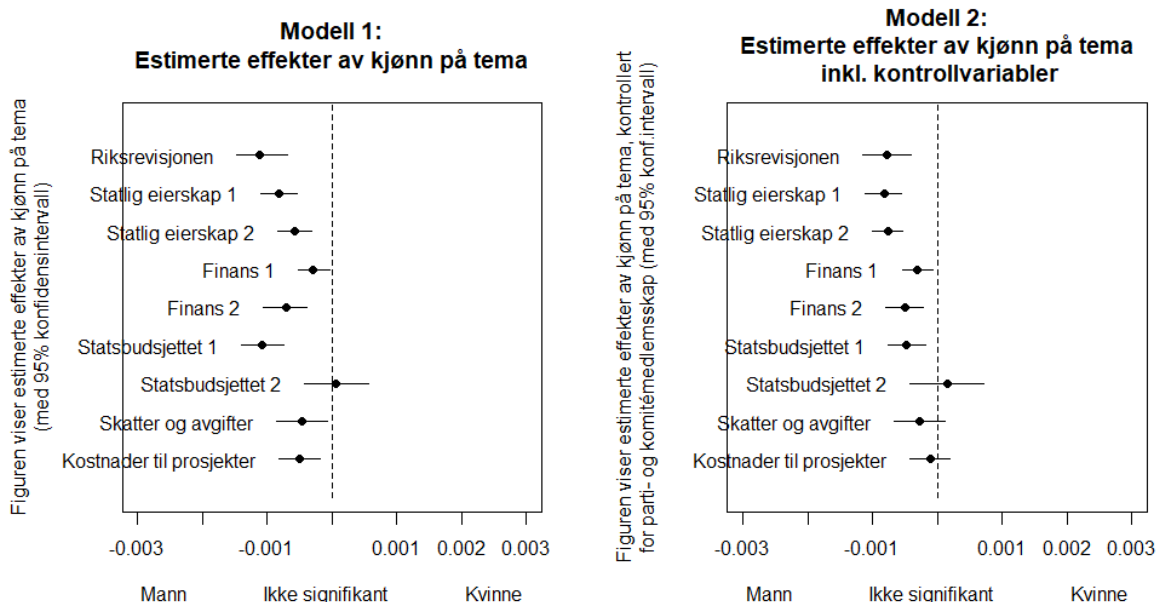

Det er dermed som forventet at kvinner snakker mer om *Lærere* og *Skole og elever*, men noe overraskende at effekten skifter fortegn i modell 2. Dette som følge av at læreryrket har vært et yrke som har vært særlig viktig for kvinners yrkesdeltagelse, og er nært knyttet opp mot å legge forholdene til rette for arbeidstagerne i skolen og for å sikre så gode læringsvilkår for barna som mulig. Kvinner snakker mer om *Høyere utdanning* enn menn og dette funnet holder seg robust når man kontrollerer for parti- og komitémedlemskap. Samlet sett gir modellene støtte for en påstand om at kvinner snakker mer enn menn om skole og utdanningspolitikk, med et forbehold om politikk som gjelder for grunnskolen hvor funnet ikke er signifikant i modell 2.

Økonomi

Estimerte effekter for tema som inngår i kategorien er vist i *Figur 31*. Menn snakker mer enn kvinner om *Riksrevisjonen*, *Statlig eierskap 1*, *Statlig eierskap 2*, *Finans 1*, *Finans 2*, *Statsbudsjettet 1*, *Skatter og avgifter* og *Kostnader til prosjekter*. Funnene er statistisk signifikant på 5%-nivå. Det er ingen sammenheng mellom kjønn og temaet *Statsbudsjettet 2*. Menn snakker således mer enn kvinner om de nevnte temaene, hvilket er i tråd med forventningene om at dette appellerer mer til menn enn kvinner. Alle disse temaene er svært objektorientert, og selv om dette er tema som er avgjørende for god politisk styring så kan det virke som at selve debattene appellerer mer til menn enn kvinner. Det kan muligens argumenteres for at skatter og avgifter kan knyttes opp mot personer og dermed appellere mer til kvinner, men resultatene gir ikke støtte for en slik påstand.

Figur 31: Estimerte effekter for Økonomi

Man ser at effektene holder seg ganske robust i andre modell. Effektene modereres noe for temaene *Finans 2* og *Statsbudsjettet 1*, som vil si at det ligger en del forklaringskraft i ideologi og fagkomitétilhørighet. I andre modell er det ingen sammenheng mellom kjønn og *Statsbudsjettet 2*, som er konsistent med forrige modell. I tillegg skifter temaene *Skatter og avgifter* og *Kostnader til prosjekter* fra å være signifikante funn til å ikke lenger være signifikant. Samlet gir modellene støtte for en overordnet påstand om at menn snakker mer enn kvinner om økonomi. Enkelte effekter svekkes når man kontrollerer for parti- og komitémedlemskap, men funnene er likevel i tråd med de teoretiske forventningene. Det er imidlertid ikke observerbare kjønnsforskjeller når menn og kvinner snakker om skatter og

prosjektstyring. Dette virker å være noe representantene snakker om i lik grad, hvilket også er fornuftig.

6.1.1 Oppsummering av STM-analyse

Kvinner snakker mer enn menn om *Likestilling, Barn, Barnevern, Bistand, Næringsliv, Industri, Olje og energi, Psykisk helse, Helsetjenester, Eldreomsorg, Vold, Kriminalitet, Overgrep mot barn, Lærere, Høyere utdanning, Finans og Skatter og avgifter*, kontrollert for partitilhørighet og fagkomité. Av disse er funnene *Næringsliv, Industri og Olje og energi* mest overraskende. Dette viser at de snakker mer om disse temaene enn hva deres andel skulle tilsi. Funnene er spesielt overraskende fordi kvinnelig yrkesdeltagelse historisk har gått gjennom offentlig sektor. Det kjønnsdelte arbeidsmarkedet består fremdeles og kvinner er underrepresentert i privat sektor.

De fleste temaene hvor kvinner snakker mer enn menn kan likevel klart knyttes opp mot politikk knyttet til enkeltpersoner og skjebner. Noen av temaene ligger kvinner nært, som tema som kan knyttes opp mot barn, likestilling, eldreomsorg og helsetjenester. Det er ikke overraskende at slike tema appellerer ekstra til kvinner som følge av de kvinnelige kjønnsrollene hvor kvinner i større grad enn menn er sett på som omsorgsperson.

Menn snakker mer enn kvinner om *EØS-avtalen, Helseforetak, Lover og regler, Riksrevisjonen, Statlig eierskap 1 & 2, Finans 1 & 2 og Statsbudsjettet 1*. Ingen av de funnene er særlig overraskende. Det virker å være en ganske tydelig trend i datasettet som er forenlig med presentert teori. Politikk som kan knyttes opp mot mennesker appellerer mer til kvinner enn menn, mens den eneste kategorien hvor menn klart snakker mer enn kvinner er økonomi.

Det er imidlertid svært interessant at menn ikke snakker mer enn kvinner om forsvars- og utenrikspolitikk, og herunder spesielt temaene *NATO og Forsvar* som ikke er signifikant. Det er dermed ikke grunnlag for å påstå at menn snakker mer enn kvinner forsvarspolitikk. Om noe peker spesielt temaet *Bistand* i motsatt retning. Dette temaet snakker kvinner mer om enn menn. På neste side har jeg laget et sammendrag av funnene i form av en tabell (*Tabell 10*). Her har jeg også presentert oppgavens P-verdier som kan være noe vanskelig å tolke ut fra figurene.

Tabell 10: Effekt av tema på kjønn for begge modeller

Variabel	Modell 1			Modell 2		
	Forventning	Retning	Signifikant	Forventning	Retning	Signifikant
Arbeidsliv 1	-	-	Ja	-	-	Ja
Arbeidsliv 2	-	-	Ja	-	-	Ja
Boligpolitikk	/	+	Nei	/	+	Nei
Trygt Familieliv	/	-	Ja	/	-	Nei
Likestilling	-	-	Ja	-	-	Ja
Barnevern	-	-	Ja	-	-	Ja
Barn	-	-	Ja	-	-	Ja
Barnehage	-	-	Ja	-	-	Ja
NATO	+	+	Nei	+	+	Nei
Menneskerettigheter	+	+	Nei	+	+	Nei
Norskegrensen	+	+	Ja	+	-	Nei
Bistand	+	-	Nei	+	-	Ja
Int. klimapolitikk	+	-	Nei	+	-	Nei
EØS-Avtalen	+	+	Ja	+	+	Ja
Forsvar	+	+	Ja	+	+	Nei
Norge i Krig	+	-	Nei	+	-	Nei
Landbruk	+	+	Nei	+	-	Ja
Næringsliv	+	+	Nei	+	-	Ja
Offentlig & Privat sektor	+	-	Nei	+	+	Nei
Industri	+	+	Nei	+	-	Ja
Matvareproduksjon	+	+	Ja	+	+	Nei
Fremtidsrettet næringsliv	+	+	Nei	+	-	Nei
Olje og energi	+	+	Nei	+	-	Ja
Sykehus og pasient	-	-	Ja	-	-	Nei
Psykisk helse	-	-	Ja	-	-	Ja
Folkehelse	-	-	Ja	-	-	Ja
Helseforetak	+	+	Ja	+	+	Ja
Helsetjenester	-	-	Ja	-	-	Ja
Eldreomsorg	-	-	Ja	-	-	Ja
Politi	+	-	Nei	+	-	Nei
Vold	+	-	Ja	+	-	Ja
Kriminalitet	+	-	Ja	+	-	Ja
Lover og regler	+	+	Ja	+	+	Ja
Overgrep mot barn	-	-	Ja	-	-	Ja
Lærere	-	-	Ja	-	-	Ja
Skole og elever	-	-	Ja	-	+	Nei
Høyere utdanning	-	-	Ja	-	-	Ja
Riksrevisjonen	+	+	Ja	+	+	Ja
Statlig eierskap 1	+	+	Ja	+	+	Ja
Statlig eierskap 2	+	+	Ja	+	+	Ja
Finans 1	+	+	Ja	+	+	Ja
Finans 2	+	+	Ja	+	+	Ja
Statsbudsjettet 1	+	+	Ja	+	+	Ja
Statsbudsjettet 2	+	-	Nei	+	-	Nei
Skatter og avgifter	+	+	Ja	+	+	Nei
Kostnader til prosjekter	+	+	Ja	+	+	Nei

Forventning angir forventet retning på sammenhengen. Retning angir faktisk retning på sammenhengen.

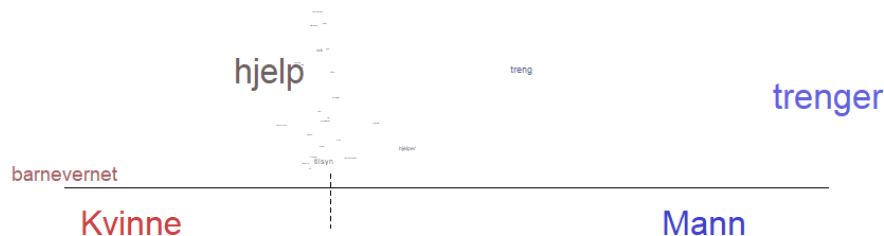
Kvinne = «-», kjønnsnøytral = «/», mann = «+».

Signifikans er gitt ved hvorvidt effekten er signifikant på konvensjonelt nivå (5% tohalet test).

6.2 Kjønnforskjeller innen samme tema

Jeg har til nå analysert i hvilken grad menn og kvinner snakker om ulike tema, men for å svare på problemstillingen må jeg også avdekke i hvorvidt menn og kvinner snakker forskjellig når de snakker om samme tema. Her har jeg valgt ut enkelte tema fra datamaterialet. Disse temaene er *Barnevern*, *Bistand*, *Boligpolitikk*, *Skole og elever*, *Likestilling*, *Lærere*, *Menneskerettigheter*, *Sykehus og pasient*, *Trygt familieliv* og *Vold*. Figuren har to dimensjoner; fra venstre mot høyre ser man i hvor stor grad kvinner nevner ordet relativt til menn, med en vertikal stiplet linje som viser ingen kjønnforskjeller. Skriftstørrelsen viser hvor sentralt ordet er innen temaet, ikke ulikt ordskyene i kapittel 5. Jeg analyserer først temaet *Barnevern* i *Figur 32*, de resterende temaene som er plassert på neste side vil bli analysert samlet.

Figur 32: Barnevern

Innen temaet *Barnevern* bruker kvinner ordet *barnevernet* mer enn menn. Dette ser man fordi dette ordet er langt til venstre for det stiplede nullpunktet. Kvinner legger noe mer vekt på ordet *hjelp* enn menn. Dette ordet er også litt mer sentralt enn ordet *barnevernet* på grunn av at skriftstørrelsen er større. Menn bruker i mye større grad ordet *trenger*. Dette samsvarer med ordskyen fra oppgavens *topic model* i kapittel 5.

Det kan tenkes at ordet *hjelp* brukes for å skape et argument rundt brukerens behov, samtidig som at ordet *trenger* brukes rundt behovene til den offentlige etaten. *Hjelp* kan imidlertid sies å være et mer dramatisk ord å bruke enn *trenger*. Det er imidlertid høyst usikkert om disse to ordene signaliserer noe forskjellig, for disse ordene kan også brukes i sammenheng med hverandre, i form av at *barna trenger hjelp*. Det er derfor vanskelig å konkludere i hvilken grad menn og kvinner kommuniserer ulikt når de snakker om temaet *Barnevern*.

Figur 33: Bistand

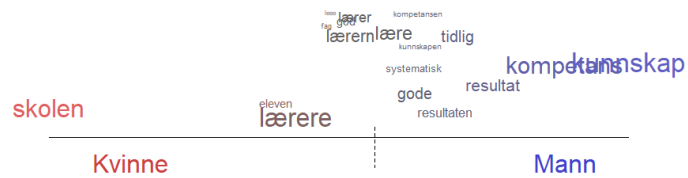
Figur 35: Skole og elever

Figur 37: Likestilling

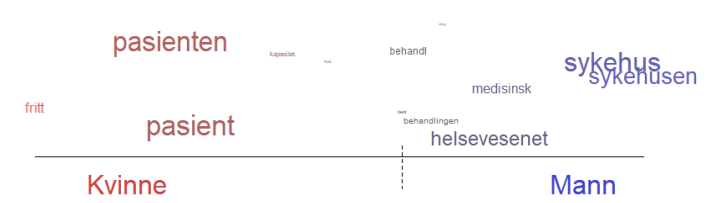
Figur 39: Lærere

Figur 34: Menneskerettigheter

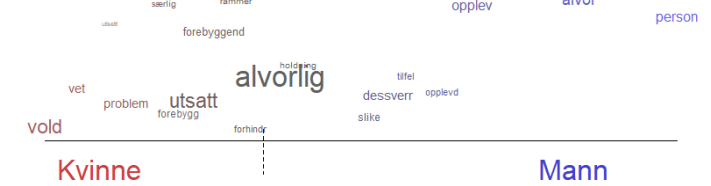
Figur 36: Sykehus og pasient

Figur 38: Trygt familieliv

Figur 40: Vold

Som man kan se fra figurene på forrige side så er det ikke veldig klare dimensjoner når man analyserer hvorvidt mannlige og kvinnelige representanter kommuniserer på stortingets talerstol. Innen de utenrikspolitiske temaene kan vi se tegn til at kvinner argumenterer med bakgrunn i individet, mens menn argumenterer fra et mer overordnet perspektiv. Innen *Bistand* bruker de kvinnelige representantene ordene *fattigdom*, *fattig* og *bistand* mer enn menn, mens menn bruker ordene *land*, *verden* og *handel* mer enn kvinner. Innen *Menneskerettigheter* bruker kvinner ordene *rettighet* og *menneskerettighet* mer enn menn som igjen vektlegger hva individet har rett på. Menn bruker i litt større grad ordene *press*, *FNs*, *påvirk[e]*, *roll[e]* og *situasjonen*. Man kan her se to forskjellige måter å angripe de samme diskusjonene på, og hvilken ramme man vil bygge opp sitt argument med. Innen temaene *Skole og elever* og *Lærere*, som begge er knyttet opp mot utdanningssektoren, kan vi også se at kvinner i større grad diskuterer *elev*, *opplær[ing]* og *lærere*, mens menn i større grad bruker ord som *kunnskap*, *kompetanse*, *resultat*, *systematisk*. Innen akkurat temaet *Skole og elever* er det imidlertid få ord som menn i større grad enn kvinner bruker i sin kommunikasjon.

Den samme dimensjonen kan sies å være tilstede i temaet *Sykehus og pasient*, hvor kvinner i større grad bruker ordene *pasient* og *pasienten* mens menn i større grad enn kvinner bruker ord knyttet til institusjonen; *helsevesenet*, *behandlingen*, *sykehus*. Innen *Likestilling* bruker kvinner ordene *kvinner*, *menn* og *likestill[ing]* i større grad enn menn, mens mennene bruker ord som *lik*, *kamp* og *linje*. Innen *Trygt familieliv* ser vi at det er flere ord som kvinner bruker i større grad enn menn, og disse kan knyttes opp mot en families rammevilkår for å leve et godt liv. Dette temaet tolkes å handle i større grad om familier med en eller annen form for utfordring; det være enten sosialt eller økonomisk eller på andre måter. En familie som ikke har behov for at forholdene legges ekstra til rette i nasjonale myndigheter vil ikke konkret bli drøftet innen et slikt tema. Overordnet ser vi igjen at kvinner bruker individet som utgangspunkt for å fremme ønsket politikk, mens menn i mindre grad gjør dette. For det siste temaet, *Vold*, så er det ingen dimensjoner å spore i figuren. Om noe, så er det menn her som bruker ord som *person* og *opplev[else]*, mens kvinner i større grad bruker ord som problematiserer selve problemet *vold*.

6.3 Diskusjon av funnene

Jeg finner støtte for en påstand om at kvinner har andre prioriteringer enn menn i den parlamentariske debatten og at de trekker inn andre perspektiver enn menn i lovarbeidet. Jeg finner også noe støtte for at kvinner argumenterer på en annen måte. Men disse tolkningene

gjøres med et forbehold; at kvinner som gruppe snakker mer om et tema relativt til menn må ikke tolkes dithen at menn ikke snakker om eller bryr seg om et gitt tema, og omvendt. Å debattere er en sentral del av jobben som folkevalgt. At en gruppe trekkes mer mot et politikkområde betyr ikke at en annen gruppe ikke er tilstedeværende. Effektene er imidlertid klare. Menn og kvinner engasjerer seg ulikt i den parlamentariske debatten, og de holdningene vi ser på velgernivå er også tilstedeværende i lovarbeidet. Denne påstanden styrkes av at funnene er så konsistente. Med konsistent mener jeg her at de tema som er politisk eller teoretisk beslektet i all hovedsak viser samme trend. Dette er spesielt tydelig innen kategorien *Helse & omsorg*, hvor alle koeffisientene med unntak av én viser at kvinner snakker mer om helse og omsorgspolitikken enn menn.

I min analyse har jeg vist at til tross for at kvinner etter hvert er godt representert i de fleste partier, i nasjonalforsamlingen og i fagkomitéene, så har vi observerbare kjønnsforskjeller i representantenes engasjement på talerstolen. Enkelte politikkområder vekker mer engasjement hos kvinner, og enkelte politikkområder vekker mer engasjement hos mennene. Disse effektene er robust når man tar i betraktning hvilket parti og hvilken fagkomité representantene tilhører. Eventuelle svekkelser av effektene lar seg også i all hovedsak forklare på bakgrunn av presentert teori og er knyttet opp mot de forventninger som er presentert på forhånd.

I oppgave 6.2 har jeg gjort rede for hvordan menn og kvinner kommuniserer ulikt på Stortingets talerstol når de snakker om samme tema. Her har jeg valgt ut de temaene som i størst grad ga innsikt. Her må jeg ta noen forbehold om tolkningene. Det virker å være en dimensjon hvor kvinner i større grad enn menn bygger opp sine argumenter med bakgrunn i individet, mens menn i større grad bygger opp sine argumenter fra et mer overordnet perspektiv. Det er likevel vanskelig å finne veldig sterke effekter for noe som er så kontrollert og rigid som en parlamentarisk debatt i Norge, og i et land som i stor grad er basert på konsensus. Dette kan ha sammenheng med datamaterialets omfang og bredde. Jeg har analysert over 125 000 stortingstaler hvor stortingstalene i seg selv varierer i størrelse fra korte replikker til lengre redegjørelser og spørsmål. Politikken på Stortinget favner også svært bredt. Det er derfor ikke grunnlag for å tro at kommunikasjonen på tvers av kjønn vil være svært forskjellig fra hverandre, i den forstand at det vil være noen ord og begrep som menn i mye større grad enn kvinner vil benytte og omvendt. Dersom dette er et mål kunne det vært en idé å analysere mindre deler av storningsdebattene, enten år for år eller eksempelvis analysert stortingets spørretime. Det kan være at slike analyser kan fjerne en del støy og bringe ny innsikt.

Denne oppgaven har imidlertid hatt som formål å trekke de lengre linjene og å analysere den parlamentariske debatten som helhet. Jeg har funn som kan tyde på at kvinner i større grad enn menn blir tiltrukket av konkret politikk som kan knyttes opp mot personer. Jeg finner ikke de samme effektene som jeg kunne forventet fra menn sin side. Jeg finner ikke støtte for at menn snakker mer om økonomisk politikk eller handel, næring og industri. Dette kan delvis ses i sammenheng med at det er en stund siden kvinner i Norge reelt sett var marginalisert og svakt representert. Gjennom analysens tidsperspektiv – fra 1998 til 2016 – har kvinneandelen på Stortinget alltid vært over 36 prosent. Kvinner har også hatt god representasjon i relevante komitéer. Det er ingen grunn til å tro at kvinner i denne analysens tidsperiode skulle ha svakere forutsetninger for å diskutere politikk som *historisk* har vært forbundet med menn, selv om enkelte politikkområder likevel appellerer mer til kvinner enn til menn.

6.4 Oppsummering

Jeg har i dette kapittelet brukt en *structural topic model* for å analysere i hvilken grad kvinner snakker annerledes enn menn på Stortingets talerstol. I denne delen av analysen har jeg brukt to forskjellige fremgangsmåter; først har jeg undersøkt i hvilken grad menn og kvinner snakker om forskjellige ting, og så har jeg undersøkt i hvilken grad menn og kvinner kommuniserer forskjellig når de snakker om samme tema. Analysen viser interessante sammenhenger i tråd med de presenterte forventningene. Menn og kvinner kan sies å snakke noe forskjellig på stortingets talerstol, og funnene kan tyde på at kvinner i større grad enn menn trekkes mot å snakke om personlige og emosjonelle tema. Kvinner trekkes også mot å snakke om politikk som angår barn, som kan ses i sammenheng med kvinners morsrolle.

Jeg finner også støtte for at kvinner kommuniserer noe ulikt menn når representantene snakker om samme tema, men funnene her bør tas med visse forbehold. Det er ingen grunn for å tro at det skal være et skarpt skille mellom menn og kvinner i parlamentarisk retorikk. Parlamentarisk debatt er en svært rigid debattform som er underlagt strenge regler. Det er grunn for å tro at representantene her tilpasser seg formatet og at eventuelle forskjeller her muligens kan forklares på bakgrunn av ideologi. Dette faller imidlertid utenfor denne oppgavens avgrensning. Jeg har imidlertid funnet noe støtte for at kvinner argumenterer med utgangspunkt i individet, og at menn argumenterer med et mer overordnet institusjonelt perspektiv.

7.0 Konklusjon

Ved bruk av kvantitativ tekstanalyse har denne oppgaven forsøkt å besvare problemstillingen «*Snakker kvinnelige folkevalgte annerledes enn menn om fundamentale spørsmål knyttet til den norske velferdsstaten, og opprettholdes kommunikasjonsforskjellene ved å kontrollere for parti- og komitémedlemskap?*» I dette avsluttende kapitlet av oppgaven vil jeg oppsummere oppgavens funn (del 7.1), og se funnene i lys av forskningslitteraturen som allerede eksisterer på feltet (del 7.2). Oppgaven rundes av med noen avsluttende kommentarer (del 7.3).

7.1 Oppsummering av funn

Jeg har i denne oppgaven avdekket noen spennende funn relatert til kjønnsforskjeller innen norsk parlamentarisk debatt. Jeg gjentar hypotesene og kommenterer dem kronologisk.

H₁: Kvinner er mer opptatt av omfordeling og offentlige velferdsgoder, og snakker i større grad enn menn om fundamentale tilbud og tjenester knyttet til den norske velferdsstaten.

Jeg finner støtte for at kvinner i større grad enn menn snakker om tema som angår fundamentale tilbud og tjenester knyttet til den norske velferdsstaten. Effekten er sterkest i de temaene med en sterk sosial profil. Politikk som i særlig grad påvirker mennesker, og gjerne sårbare mennesker, virker å appellere mye sterkere til kvinner enn til menn. Dette gjelder i særlig grad arbeids- og sosialpolitikk og helse- og omsorgspolitikk, men overraskende nok snakker kvinner mer enn menn også om justispolitikk og bistand innenfor forsvars- og utenrikspolitikk.

Jeg finner også noe støtte for at menn og kvinner kommuniserer noe forskjellig når de snakker om samme tema. Dette funnet må imidlertid tas med noen forbehold. For de fleste av oppgavens tema var det ingen kjønnsforskjeller i kommunikasjonen, men de kjønnsforskjellene som er har jeg illustrert med figurer i del 6.2. Funnene som er presentert viser at kvinner i større grad tar utgangspunkt i individet og det som er personlig når de fremmer sine argumenter. Menn argumenterer i større grad fra et institusjonelt perspektiv. Det har ikke vært grunnlag for å tro at menn og kvinners kommunikasjon på stortinget skiller seg sterkt fra hverandre med tanke på at parlamentarisk debatt følger en veldig rigid form. I så måte er det fornuftig å tro at representantene tilpasser seg den parlamentariske retorikken, og at det er andre skillelinjer som former hvordan man snakker om tema. Således er dette funnet noe overraskende. På bakgrunn

av oppgavens analyse forkastes nullhypotesen og H_1 beholdes, men hvorvidt menn og kvinner snakker forskjellig når de kommuniserer om samme tema er noe som bør studeres nærmere i andre studier, for her er resultatene noe mer usikre.

H₂: Kvinner er mer opptatt av omfordeling og offentlige velferdsgoder, og snakker i større grad enn menn om fundamentale tilbud og tjenester knyttet til den norske velferdsstaten, men kjønnseffekten forsvinner når man kontrollerer for representantenes parti- og komitétilhørighet.

Jeg finner ikke støtte for at effektene svekkes betydelig når vi kontrollerer for partitilhørighet og fagkomitétilhørighet for de tema som allerede er signifikant i første modell. De effektene som var tilstede under første modell er robust og fortsatt signifikant når jeg tar dette i betraktning. Jevnt over kan vi se en viss svekkelse eller endring av effektene på en del temaer, spesielt temaene knyttet til forsvar- og utdanningspolitikk, men effektene for spesielt arbeids- og sosialpolitikk og helse og omsorgspolitikk viser i stor grad samme resultater på tvers av oppgavens to presenterte modeller. Nullhypotesen beholdes.

7.2 Funnene i lys av relevant litteratur

På bakgrunn av de presenterte funnene kan vi slå fast at kvinner drives mot sosialt forankret politikk når de har blitt valgt inn som politikere på Stortinget. Vi kan også slå fast at de holdninger som kvinner har på velgernivå også vises i form av at kvinner både snakker mer om sosialt rettet politikk og snakker annerledes enn menn om disse temaene i sitt virke som folkevalgt. Dette til tross for at modellen tar hensyn til at kvinner både fatter interesse for litt andre partier enn menn og at de i utgangspunktet kan tenkes å søke seg mot å jobbe konkret med slik politikk.

I oppgavens teoridel skapte jeg først et rammeverk av hvordan rettighetsutviklingen for kvinner må forstås i lys av sosiologen Thomas Marshall. Han delte opp rettighetsutviklingen for kvinner i *sivile*, *politiske* og *sosiale* rettigheter. Med dette rammeverket kan resultatene tyde på at den nåværende rettighetsutviklingen for kvinner forstås i lys av de sosiale rettighetene (Raaum 1995, 51-84). De sivile og de politiske rettighetene er for lengst etablert. At kvinner snakker mer om politiske saker som angår andre mennesker kan være et mulig tegn på at kvinner enda ikke føler at de har like muligheter som menn. Spesielt politikk tilknyttet kjernefamilien og

politikk som rammer barn ville her vært viktige politiske saker som kan bli trukket i feministisk retning som følge av at kvinner engasjerer seg mer i disse sakene enn menn. Imidlertid må vi her skille mellom politikk som er i kvinners interesse, og politikk som kvinner i større grad enn menn interesserer seg for. Politikk som er i *kvinnens interesse* forstås som politikk som fremmer kvinners stilling, mens politikk som kvinner i større grad interesserer seg for *ikke nødvendigvis* trenger å knyttes opp mot kvinnesaken. Dette vil være saker som generelt sett appellerer mer til kvinner enn menn.

Lippa (2010) viser at menn og kvinners personlighet er noe ulik hverandre, og Weisberg et al. (2011, 2) viser at disse ulikhetene kan knyttes opp mot at menn og kvinner utvikler noe ulike interesser. Dette, sammen med teorien om sosiale roller hvor det knyttes ulike forventninger til menn og kvinner (Eagly og Wood 1991, 309), passer godt overens med oppgavens funn. Analysen viser konsistent og sammenhengende at kvinner engasjerer seg mest i politiske saker som kan knyttes opp mot fundamentale tilbud og tjenester som velferdsstaten er ansvarlig for.

Da Osborn og Morehouse Mendez (2010, 15) analyserte parlamentarisk debatt i det amerikanske senatet fant de støtte for at kvinnelige folkevalgte bruker parlamentarisk debatt for å snakke som kvinnevennlig politikk, som kvinners helse og familiepolitikk. Deres analyse viser imidlertid ikke noen kjønnsforskjeller innen utdanning, helsepolitikk eller landbrukspolitikk. Atkinson og Windett (2018, 3) mener det at kvinner føler et ekstra ansvar for å løfte kvinnesaken, men at de kvinnelige parlamentarikerne gjør dette ved at de introduserer flere lovforslag («*bills*») samlet sett. De finner at kvinner bruker mer ressurser i lovarbeidet enn deres mannlige kolleger, uten at kvinner nødvendigvis spesialiserer seg innenfor et konkret politikkområde, og at deres engasjement innenfor kvinnesaken går på bekostning av annen politikk. Ved å forstå effektivitet i en litt vid forstand så finner også Pearson og Dancey (2010, 920) støtte for at kvinner er mer effektive, i den forstand at de i større grad tar ordet i såkalte «*one minute speeches*» enn menn i USA, men de knytter kvinners høye taleandel her opp mot deres underrepresentasjon i kongressen.

Sett i lys av denne amerikanske litteraturen gir denne analysen interessante funn som underbygges av tidligere studier. Det er få funn i oppgaven som isolert sett kan sies å være veldig overraskende. Det som imidlertid er svært overraskende er hvor tydelig og konsistent resultatene er innen sine kategorier. Kvinner snakker mer om saker som angår kvinner, kvinner snakker mer om familiepolitikk og kvinner snakker mer om sosialt rettet politikk og

helsepolitikk. Dette kan forklares på bakgrunn av at kvinner ønsker å være solidarisk overfor sitt kjønn og at de i større grad enn menn trekkes mot å jobbe med politikk som direkte har innvirkning på andre mennesker. På den andre siden så snakker menn konsistent mer enn kvinner om økonomi, som i tidligere studier har vært ansett som et mannlige kompetanseområde. Dette står kanskje noe i kontrast til Atkinson og Windett (2018) som hevder at fokuset på kvinners interesser ikke går ut over annen politikk. Jeg mener at dette vil være en noe streng tolkning. Finanspolitikk er noe kvinner, i Røkkansk terminologi, enda ikke har blitt tilstrekkelig inkorporert i. Kvinneandelen i finanskomitéen er fortsatt noe lavere enn deres andel i Stortinget som helhet. Å jobbe med økonomisk politikk er ansett å ha høy status og være svært ettertraktet. På grunn av at svært mange ønsker seg dit kan det være mer utfordrende å oppnå kjønnsbalanse innen disse komitéene. Kvinner snakker altså mer enn menn innenfor sosiale tema og tilnærmet likt sin andel som menn innen de fleste andre tema bortsett fra finans.

På grunn av at metoden er basert på en teknikk som først er etablert og tilgjengeliggjort i senere tid er det få internasjonale studier som er direkte sammenliknbare. De aller fleste studiene har brukt andre teknikker og fremgangsmåter for å finne sine svar. De studiene som faktisk anvender en *structural topic model* har et annet fokus enn kjønn. Funnene i denne oppgaven støtter et argument om at kvinner i større grad enn menn trekkes mot å jobbe med sosiale tema, men reiser nye spørsmål om en inndeling i «kvinneorientert» politikk og «mannsorientert» politikk er relevant i dag. Til tross for at kvinneandelen fortsatt er noe lav, har kvinners deltagelse i såkalte «mannsorienterte» politikkområder økt betydelig, hvilket også har ført til at kvinner generelt sett har en bedre fagkompetanse her enn tidligere.

7.3 Avslutning

I denne oppgaven har jeg forsøkt å skape en forbindelse mellom politisk representasjon og hva representantene gir uttrykk for i Stortingssalen. Jeg har vist hvordan kvinners kommunikasjon skiller seg fra mennene sin kommunikasjon ved å analysere hvordan politikerne har snakket i stortingsdebattene i tidsperioden fra 1998 til 2016. Vi vet allerede at kvinner er mer venstreorientert enn menn og har større tilbøyelighet for å bli politisk aktive i partier på den politiske venstresiden. Jeg har vist at kvinner snakker mer om fundamentale spørsmål knyttet til den norske velferdsstaten enn menn, og at denne effekten i stor grad opprettholdes selv når vi kontrollerer for hvilket parti de er medlem av og hvilken fagkomité de tar sete i når de blir valgt inn på Stortinget.

Dette vil si at de kjønnsforskjellene som vi ser i velgermassen også gjenspeiler seg blant parlamentarikere i Norge. Disse kjønnsforskjellene opprettholdes selv om vi tar hensyn til at noe av denne kjønnsforskjellen kommer til uttrykk i parti- og fagkomitetilhørighet. Kvinner har over et lengre perspektiv i større grad blitt integrert i et større spekter av det politiske arbeidet, og engasjerer seg i lik grad eller mer enn menn om politikk knyttet til handel, næring, industri og også justispolitikk. Kvinner snakker imidlertid ikke like mye som menn om økonomisk politikk. Dette er fornuftig på grunn av at representasjonen deres i finanskomitéen lenge har vært noe lavere enn deres andel i nasjonalforsamlingen og at finanspolitikk er et politikkområde som det har vært knyttet særlig høy status og prestisje til.

I denne analysen har jeg bevisst analysert hele datamaterialet uten å dele det inn i mindre grupper, for eksempel basert på parlamentarisk periode eller debatt-type. Det kan tenkes at den parlamentariske diskursen har endret seg over tid. Det vil si at dersom jeg hadde delt datamaterialet inn i tidsperioder, så kunne man kanskje sett et mer dynamisk bilde hvor representantene bryr seg mer om enkelte tema i visse tidsperioder enn andre, og således at kjønnsforskjellene over tid vil variere. Denne analysen har aggregert forskjellene over et bredt tidsperspektiv. Av den grunn vil politiske konflikter, som varierer over tid, være mindre synlige. Det vil derfor kanskje gi ny innsikt å se diskursen over stortingsperioder separat. Det kunne også vært nyttig å sett på hvordan diskursen endrer seg mellom spørretime og saksfremleggelser. Dette er tema som kunne vært interessant å studere nærmere i en fremtidig analyse.

Bibliografi

- Alexander, Deborah, og Kristi Andersen. 1993. «Gender as a Factor in the Attribution of Leadership Traits.» *Political Research Quarterly* 46, (3): 527-545.
- Allern, Elin Haugsgjerd, Rune Karlsen, og Hanne Marthe Narud. 2014A. «Kvinnerepresentasjon og parlamentariske posisjoner.» I *Stortingets historie 1964-2014*, redigert av Hanne Marthe Narud, Knut Heidar og Tore Grønlie, 337-356. Bergen: Fagbokforlaget.
- Allern, Elin Haugsgjerd, Rune Karlsen, og Hanne Marthe Narud. 2014B. «Stortingets sosiale sammensetning.» I *Stortingets historie 1964-2014*, redigert av Hanne Marthe Narud, Knut Heidar og Tore Grønlie, 298-316.
- Arnesen, Sveinung, Dominik Duell, og Mikael Poul Johannesson. 2019. «Do citizens make inferences from political candidate characteristics when aiming for substantive representation?» *Electoral Studies* 57: 46-60.
- Arun, Rajkumar, C. E. Veni Madhavan Suresh, og M. N. Narasimha Murthy. 2010. «On finding the natural number of topics with latent diriclet allocation: Some observations.» I *Advances in knowledge discovery and data mining*, av Mohammed J. Zaki, Jeffrey Xu Yu, Ravindran Balaraman og Vikram Pudi, 391-402. Berlin: Springer Berlin Heidelberg.
- Atkinson, Mary Layton, og Jason Harold Windett. 2018. «Gender Stereotypes and the Policy Priorities of Women in Congress.» *Political Behaviour*, 1-21.
- Blei, David M., Andrew Y. Ng, og Michael I. Jordan. 2003. «Latent Dirichlet Allocation.» *Journal of Machine Learning Research*. 993-1022.
- Castles, Francis G og Peter Mair. 1984. «Left-right political scales: Some expert judgments.» *European Journal of Political Research* 12, (1): 73-88.
- Cao, Juan, Tian Xia, Jintao Li, Yongdong Zhang, og Sheng Tang. 2009. «A density-based method for adaptive LDA model selection.» *Neurocomputing* 72, (7-9): 1775-1781.
- Celis, Karen. 2009. «Substantive Representation of Women: What it is and Should be about.» *Comparative European Politics* 7, (1): 95-113.
- . 2008. «Studying Women's Substantive Representation in Legislatures: When Representative Acts, Contexts and Women's Interests Become Important.» *Representation* 44, (2): 111-123.
- Childs, Sarah, og Mona L. Krook. 2008. «Critical Mass Theory and Women's Political Representation.» *Political Studies* 56, (3): 725-736.

- Dahl, Robert. 1971. *Polyarchy*. New Haven: Yale University Press.
- Dahlerup, Drude. 1988. «From a Small to a Large Minority: Women in Scandinavian Politics.» *Scandinavian Political Studies* 11, (4): 275-298.
- Dahlerup, Drude, og Monique Leyenaar. 2013. *Breaking Male Dominance in Old Democracies*. Oxford: Oxford University Press.
- Dietrich, Bryce J., Jeffrey T. Mondak, Megan L. Rempel, og Joel Turner. 2012. «Personality and Legislative Politics: The Big Five Trait Dimensions Among U.S. State Legislators.» *Political Psychology* 33, (2): 195-210.
- Dolan, Kathleen. 2010. «The impact of gender stereotyped evaluations on support for women candidates.» *Political Behavior* 32, (1): 69-88.
- Dolan, Kathleen, og Kira Sanbonmatsu. 2009. «Do Gender Stereotypes Transcend Party?» *Political Research Quarterly* 62, (3): 485-494.
- Eagly, Alice H., og Wendy Wood. 1999. «The Origins of Sex Differences in Human Behavior.» *American Psychologist* 54, (6): 408-423.
- . 1991. «Explaining Sex Differences in Social Behavior: A Meta-analytic Perspective.» *Personality and Social Psychology Bulletin* 17, (3): 306-315.
- Feinerer, Ingo, Kurt Hornik, og David Meyer. 2008. «Text Mining Infrastructure in R.» *Journal of Statistical Software* 25, (5): 1-54.
- Fox, Richard L., og Jennifer L. Lawless. 2004. «Entering the Arena? Gender and the Decision to Run for Office.» *American Journal of Political Science* 48, (2): 264-280.
- George, Alexander L., og Andrew Bennett. 2005. *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. Cambridge: MIT Press.
- Gerber, Alan S., Gregory A. Huber, David Doherty, og Conor M. Dowling. 2011. «The Big Five Personality Traits in the Political Arena.» *Annual Review of Political Science* 25: 265-287.
- Gerrity, JC, T Osborn, og J Morehouse Mendez. 2007. «Women and Representation: a different view of the district?» *Politics Gender* 3, (2): 179-200.
- Griffiths, Thomas L., og Mark Steyvers. «Finding Scientific Topics.» *Proceedings of the National Academy of Sciences* 101: 5228-5235.
- Grimmer, Justin, og Brandon M. Stewart. 2013. «Text as Data: The Promise and Pitfalls of Automatic Content Analysis Methods for Political Texts.» *Political Analysis* 21, (3): 267-297.
- Grindheim, Jan Erik. 2013. «Kvinnene og valget.» *Stat & Styring*, (3): 53-54.
- Grønmo, Sigmund. 2016. *Samfunnsvitenskaplige Metoder*. Bergen: Fagbokforlaget, 2016.

- Hallberg, Nina Charlotte. 2003. *Kvinner i norsk topp-politikk 1945-2002*. Hovedfagsoppgave, Bergen: Universitetet i Bergen.
- Heath, Roseanna Michelle, Leslie A. Schwindt-Bayer, og Michelle Taylor-Robinson. 2005. «Women on the Sidelines: Women's Representation on Committees in Latin American Legislatures.» *American Journal of Political Science* 49, (2): 420-436.
- Heidar, Knut. 2014. «Partigruppene: Samordnings- og maktarena.» I *Stortingets historie 1964-2014*, redigert av Hanne Marthe Narud, Knut Heidar og Tore Grønlie, 399-416. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hopkins, Daniel, og Gary King. 2010. «Extracting systematic social science meaning from text.» *American Journal of Political Science*. 229-247.
- Huddy, Leonie, og Nadya Terkildsen. 1993. «The Consequences of Gender Stereotypes for Women Candidates at Different Levels and Types of Office.» *Political Research Quarterly* 46, (3): 503-525.
- Inglehart, Ronald, og Pippa Norris. 2000. «The Developmental Theory of the Gender Gap: Women's and Men's Voting Behavior in Global Perspective.» *International Political Science Review* 21, (4): 441-463.
- Inter Parliamentary Union. 2019. «*Women in national parliaments*». Lest 24. Mars 2019. <http://archive.ipu.org/wmn-e/ClaSSif.htm>.
- Jacobi, Carina, Wouter van Atteveldt, og Kasper Welbers. 2015. «Quantitative analysis of large amounts of journalistic texts using topic modelling.» *Digital Journalism* 4, (1): 89-106.
- Kahn, Kim Fridkin. 1992. «Does Being Male Help? An Investigation of the Effects of Candidate Gender and Campaign Coverage on Evaluations of U.S. Senate Candidates.» *The Journal of Politics* 54, (2): 497-517.
- Kwartler, Ted. 2017. *Text Mining in Practice with R*. Chichester, UK: John Wiley & Sons Ltd.
- Langvasbråten, Trude. 2009. *Kjønn Og Makt i Norsk Politikk*. Landsrapport, København: Nordiska Ministerrådet, 183-217.
- Lapponi, Emanuele, Martin G. Søyland, Erik Velldal, og Stephan Oepen. 2018. «The Talk of Norway: a richly annotated corpus of the Norwegian parliament, 1998-2016.» *Language Resources & Evaluation* 52, (3): 873-893.
- Lapponi, Emanuele, og Martin G. Søyland. 2016. *Talk of Norway*. Funnet 15. Oktober 2018. <https://github.com/ltgoslo/talk-of-norway>.

- Lawless, Jennifer. 2015. «Female Candidates and Legislators.» *Annual Review of Political Science* 18, 349-366.
- Lippa, Richard A. 2010. «Sex Differences in Personality Traits and Gender-Related Occupational Preferences across 53 Nations: Testing Evolutionary and Social-Environmental Theories.» *Archives of sexual behavior* 39, (3): 619-636.
- . 2010. «Gender Differences in Personality and Interests: When, Where, and Why?» *Social and Personality Psychology Compass* 4, (11): 1098-1110.
- Listhaug, Ola, Arthur Miller, og Henry Valen. 1985. «The Gender Gap in Norwegian Voting Behaviour.» *Scandinavian Political Studies* 8, (3): 187-205.
- Lucas, Christopher, Richard A. Nielsen, Margaret E. Roberts, Brandon M. Stewart, Alex Storer, og Dustin Tingley. 2015. «Computer-Assisted Text Analysis for Comparative Politics.» *Political Analysis* 23, (2): 254-277.
- Mansbridge, Jane. 1999. «Should Blacks Represent Blacks and Women Represent Women? A Contingent "Yes".» *The Journal of Politics* 61, (3): 628-657.
- Mohr, John W., og Petko Bogdanov. 2013. «Topic models: What they are and why they matter.» *Poetics* 31: 545-569.
- Mondak, Jeffery J., og Damarys Canache. 2014. «Personality and Political Culture in the American States.» *Political Research Quarterly* 67, (1): 26-41.
- NOU 2012: 15. 2012. *Politikk for likestilling*. Oslo: Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Osborn, Tracy, og Jeanette Morehouse Mendez. 2010. «Speaking as Women: Women and Floor Speeches in the Senate.» *Journal of Women, Politics & Policy* 31, (1): 1-21.
- Paarlberg, K.M, J.J.M Vingerhoets, J. Passchier, A.G.J.J Heinen, G.A. Dekker, og H.P. Van Geijn. 1996. «Psychosocial factors as predictors of maternal well-being and pregnancy-related complaints.» *Journal of Psychosomatic Obstetrics & Gynecology* 17, (2): 93-102.
- Pearson, Kathryn, og Logan Dancey. 2010. «Elevating Women's Voices in Congress: Speech Participation in the House of Representatives.» *Political Research Quarterly* 64, (4): 910-923.
- Pitkin, Hanna Fenichel. 1972. *The Concept of Representation*. Los Angeles: University of California Press.
- Proksch, Sven-Oliver, og Jonathan B. Slapin. 2015. *The Politics of Parliamentary Debate: Parties, Rebels and Representation*. Cambridge University Press.
- Raaum, Nina Cecilie. 1995. *Kjønn og politikk*. Oslo: TANO.

- Rasch, Bjørn Erik. «Fagkomiteene - politiske verksteder?» 2014. I *Stortingets historie 1964-2014*, redigert av Hanne Marthe Narud, Knut Heidar og Tore Grønlie, 384-398. Bergen: Fagbokforlaget.
- . 2000. «Parliamentary Floor Voting Procedures and Agenda Setting in Europe.» *Legislative Studies Quarterly*: 3-23.
- . 2003. «Det politiske landskap.» *Tidsskrift for samfunnsforskning* 44, (1): 37-66.
- Ray, Leonard, og Hanne Marthe Narud. 2000. «Mapping the Norwegian political space: Some findings from an expert survey.» *Party Politics* 6, (2): 225-239.
- Reymert, Ingvild. 2011. «Høyrepopulistiske Partier Uten Dametekke.» *Samtiden* 120, (3): 78-87.
- Reynolds, Andrew. 1999. «Women in the Legislatures and Executives of the World: Knocking at the Highest Glass Ceiling.» *World Politics* 51, (4): 547-572.
- Roberts, Margaret E., Brandon M. Stewart, og Dustin Tingley. 2018. «stm: R Package for Structural Topic Models». Funnet 9. April 2019. <http://www.structuraltopicmodels.com>.
- Roberts, Margaret E., Brandon M. Stewart, og Edoardo M. Airoidi. 2016. «A Model of Text for Experimentation in the Social Sciences.» *Journal of the American Statistical Association* 111, (515): 988-1003.
- Roberts, Margaret E., et al. 2014. "Structural Topic Models for Open-Ended Survey Responses." *American Journal of Political Science* 58, (4): 1064-1082.
- Rokkan, Stein. 1987. *Stat, nasjon, klasse: Essays i politisk sosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rommetvedt, Hilmar. 2002. *Politikkens almenngjøring og den ny-pluralistiske parlamentarismen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Schmitt, David, Anu Realo, Martin Voracek, og Jüri Allik. 2008. «Why Can't a Man Be More Like a Woman? Sex Differences in Big Five Personality Traits Across 55 Cultures.» *Journal of Personality and Social Psychology* 94, (1): 168-182.
- Statistisk Sentralbyrå. 2010. *Stemmeberettigede ere de norske Borgere - Historisk utvikling i stemmerett, valgdeltakelse og valgte 1814-2009*. Rapport, Oslo: SSB.
- Stortinget. 2019. «Komiteene». Lest 9. Mai 2019. <https://www.stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Komiteene/>.
- . 2018. «Kvinner på Stortinget». Lest 9. Mai 2019. <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Historikk/Kvinner-paa-Stortinget/>.

- . 2017. «Spørreinstuttene». Lest 8. Mai 2019. <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Arbeidet/Sporreinstuttene/>.
- . *Stortingets forretningsorden av 15. Juni 2012*.
<https://lovdata.no/dokument/STV/forskrift/2012-06-07-518>.
- Strøm, Kaare. 1998. «Parliamentary committees in european democracies.» *The Journal of Legislative Studies* 4, (1): 21-59.
- Thomsen, Danielle. 2018. «Ideology and Gender in U.S. House Elections.» *Political Behaviour*: 1-28.
- Weisberg, Yanna J., Colin G. DeYoung, og Jacob B. Hirsh. 2011. «Gender Differences in personality across the ten aspects of the Big Five.» *Frontiers of Psychology* 2: 1-11.
- Weischenk, Aaron C., og Christopher T. Dawes. 2017. «The Relationship between Genes, Personality Traits, and Political Interest.» *Political Research Quarterly* 70, (3): 467-479.
- Weisgram, Erica S., Rebecca S. Bigler, og Lynn S. Liben. 2010. «Gender, Values, and Occupational Interests Among Children, Adolescents, and Adults.» *Child Development* 81, (3): 778-796.
- Winter, Nicholas. 2010. «Masculine Republicans and Feminine Democrats.» *Political Behaviour* 33, (1): 587-618.

Appendix

- *Appendix A:* Viser analysens stoppord
- *Appendix B:* Viser analysens 140 tema ut fra hvilke ord som har høyest sannsynlighet for å opptre når en representant snakker om et gitt tema (FREX).
- *Appendix C:* Figurene viser hvor fremtredende de forskjellige temaene er i datasettet med en inndeling på 140 tema. Figuren til venstre har merkelappen «Topic» etterfulgt av et nummer. Nummereringen her følger kronologien i Appendix B. I Figuren til høyre har jeg fjernet merkelappene fra de tema som jeg ikke har inkludert i analysen og gitt dem navnet som fremgår i kapittel 5.

Appendix A: Stoppord

Annen, Annet, Avgjørende, Avtale, Bakgrunn, Begynne, Ber, Betyr, Betydning, August, September, Oktober, November, Desember, Enstemmig, Dissens, Årene, År, Bla, Blant, Dag, Dagen, Dreier, Diskutere, Diskuterer, Eksempel, Legge, Bli, Ble, Blei, Blitt, Kunne, Inn, Når, Være, Mellom, Blir, Inni, Vors, Begge, Eitt, Inkje, Mykje, Um, Ville, Eller, Hva, Skal, Selv, Sjøl, Her, Alle, Vil, Samme, Elles, Honom, Hjø, Ho, Hoe, Henne, Hennar, Hennes, Hoss, Ett, Har, Om, Vi, Min, Mitt, Ha, Hadde, Si, Forrige, Første, Sist, Allered, Allerede, Andre, Veldig, Kommer, Kanskje, Fram, Debatten, Gang, Gitt, Gjennom, Hele, Derfor, Innenfor, Langt, Frem, Fremover, Fremm, Fremmet, Fremst, Ganske, Gikk, Gjennom, Ganske, Annen, Innlegg, Inn, Opptatt, Enig, Uenig, Sagt, Nettopp, Gjort, Grunn, Føre, Tid, Kanskje, Altså, Innstillingen, Flertall, Hun, Nå, Over, Da, Ved, Fra, Du, Ut, Meget, Hvis, Både, Bare, Enn, Fordi, Før, Mange, Også, Slik, Ikke, Ikkje, Der, Så, Var, Meg, Seg, Men, Ned, Ikkje, Mi, Somt, Å, For, Uten, Noen, Deres, Skulle, Kanskj, Gjør, Gjøre, Hvert, Fall, Syne, Ting, Faktisk, Måte, Korleis, Korso, Kva, Kvar, Kvarhelst, Kven, Kvi, Kvifor, Me, Lar, Lang, Legg, Legger, Per, Men, Samt, Skulle, Om, Legg, Gjennom, Videre, Sett, Hele, Viser, Ordet, Replikk, Tillegg, Merknad, Ber, Side, Bak, Akkurat, Allerede, Alt, andre, Mot, Disse, Ditt, Sånn, Hvem, Båe, Eit, Ingi, Mine, No, Nokon, Noka, Nokor, Noko, Nokre, Si, Sia, Sidan, Noe, Kun, Denne, Sitt, Dette, Din, Hvilke, Hver, Være, Nytt, Før, Skjedde, Skjedd, Gjorde, Gikk, Hatt, Faktisk, Vidt, Og, I, Jeg, Det, At, En, Et, Den, Kom, Saken, Sak, På, Går, Takk, Dessuten, Blant, Frå, The, Siden, Dykk, Dykkar, Dei, Deira, Deires, Deim, Di, Då, Sier, Tar, Tatt, Under, Satte, Måte, Dersom, Likevel, Ser, Sin, Dem, Oss, Opp, Man, Kan, Hans, Hvor, Hvordan, Sine, Hvorfor, Ingen, Hvilken, Vår, Vært, Eg, Hossen, Medan, So, Deg, Ja, Somme, Ein, Talerstol, Representant, Representanter, Votering, Stabilt, Etc, Éin, Att, Begå, Dog, Dvs, Ein, Ene, Statsråd, Statsråden, President, Presidenten, Representanten, Regjering, Regjeringen, Regjeringspartiet, Regjeringspartiene, Står, Snakke, Snakk, Debatt, Understreke, Understrek, Derfor, Dato, Frem, Sv, Krf, MdG, Mandag, Tirsdag, Onsdag, Torsdag, Fredag, Lørdag, Søndag, Dag, Januar, Februar, Mars, April, Mai, Juni, Juli, Til, Er, Som, På, De, Med, Han, Av, Under, Derfor, Annet, Forslag, Foreslo, Sier, Sa, Innen, Andre, Upp, Vere, Vore, Men, Vort, Varte, Vart, Dere, Etter, Utvalget, Instilling, Instillingen, Behandling, Representantskap, Representantskapet, Ap, Frp, Sp, Ytterligere, Åpenbart, Komiteleder, Komiteen, Komiteene, Komite, Saksordfører, Saksordføreren, Utvalg

Appendix B: Oversikt over tema

Oversikt over tema gjengitt i tabellene under.

Tabell: Oversikt over tema i taler på Stortingets talerstol 1998-2016

Tema	Navn	Ord	Tema	Navn	Ord
Tema -		direkt, resultatet, stemt, spill, beskriv, påpeke, skade, ord, flere	Tema -		fremskrittspartiet, partiet, hagen, parti, partier, enest, heller, tydeligvi, eget, registrer
Tema -		største, foreslå, hittil, delen, forsøk, overfor, svært, fem, omgang	Tema -		nye, bygg, alternativ, bygd, bygger, gasskraftverk, bruk, soria, byg, alternativet
Tema -		feil, galt, sent, heller, mangler, liker, hos, motsatt, men, ord, tre	Tema -		mye, handler, viktig, først, måten, viktigst, tenker, utrolig, feltet, løfte, minst
Tema -		salen, diskutert, forstår, huset, avslutt, debatt, nok, liker, vårt	Tema 10	<i>Arbeidsliv 1</i>	folk, arbeid, jobb, person, jobben, nav, komm, jobber, tilbak, lykk, flere, varig
Tema -		spørsmål, tillat, slike, kjent, tyder, sist, status, stopp, omtalt, hittil	Tema -		politisk, grunnleggend, makt, demokratisk, kirken, tillit, verdier, respekt, historisk
Tema -		senterpartiet, venstreparti, partiet, dagen, motsetn, parti, ramm	Tema 11	<i>Barn</i>	barn, barna, foreldr, foreldren, famili, barnet, best, opphold, situasjon, får, voksn
Tema -		kristeleg, innstillinga, regjeringspartia, viktig, forslaget, saman	Tema 12	<i>Politi</i>	politiet, saker, justisministeren, saken, politi, ressurs, etat, stilling, person
Tema -		nei, stemm, registrert, forslaget, varslet, delt, heller, vent, sal	Tema 13	<i>Sykehus / pasient</i>	pasient, pasienten, sykehus, sykehusen, helsevesenet, fritt, medisinsk, behandl
Tema -		glad, følge, sporre, takker, fornøyd, statsråden, godt, regner	Tema -		norsk, utlandet, utenlandsk, samtidig, operer, deler, faktum, fare, dermat, all, svært
Tema -		arbeiderpartiet, sosialistisk, sentrumpartien, sentrum, stoltenberg	Tema 14	<i>Norge i krig</i>	afghanistan, bidrag, konflikt, innsat, styrker, sivil, bidra, militær, deltakels, krig, fred
Tema -		helt, klart, snakker, tydelig, klare, nød, klar, sikkert, sikker, annerled	Tema -		imot, flertallet, tvert, punkt, anbefal, medlemm, begrunnels, øvrige, oppfordr
Tema -		samarbeid, fell, råd, nordisk, samarbeidet, tver, ulik, tett, arbeidet, godt	Tema 15	<i>Finans 1</i>	finansministeren, rent, spare, finansdepartementet, presset, tider, press, fornuftig
Tema -		styrk, fremm, helhetlig, meld, gjennomgang, representanten, opprett	Tema 16	<i>Statsbudsjettet 1</i>	komm, situasjonen, nest, forbindels, året, revidert, statsbudsjettet, nasjonalbudsjettet
Tema -		følgend, initiativ, ifølg, kjent, tross, sørge, nylig, samferdselsministeren	Tema -		viktig, offentlig, betr, fleir, god, gode, rett, meir, meiner, mogleg, ulik, godt, arbeid
Tema -		litt, syne, lyst, vel, prøve, skjønner, greit, lurer, prøver, tilbak, underlig	Tema 17	<i>Landbruk</i>	oppretthold, landbruket, distrikten, landbruk, virkemid, bruk, avviki, virkemidlen
Tema 1	<i>Barnevern</i>	trenger, hjelp, barnevernet, treng, hjelper, tilsyn, nok, mest, kompetansen	Tema 18	<i>Psykisk helse</i>	hels, psykisk, syke, lidels, sykdom, problem, tidlig, oppfølg, person, sliter, livet
Tema -		kommunan, auka, meir, auk, fleir, får, betr, fått, nest, mill, pengar, større	Tema -		aldri, tenk, nesten, lite, nok, kall, historien, fortell, histori, vel, interessert
Tema 2	<i>NATO</i>	nato, usa, sikkerhet, europa, strategisk, europeisk, nye, roll, bør, forhold	Tema 19	<i>Skole og elever</i>	skolen, skole, elev, eleven, skoler, videregående, opplær, enkelt, tilpasset, ulik, praktisk
Tema -		folkeparti, bondevik, viktig, ord, sterkt, deler, fått, linj, mål	Tema -		venstr, gjennomslag, fått, syn, spesielt, partiet, retn, parti, slutt, offensiv, start
Tema -		signal, kultur, send, media, nrk, språk, program, innhold, mangfold	Tema 20	<i>Næringsliv</i>	bedrift, næringslivet, arbeidsplass, næringsliv, skape, bedriften, innovasjon, verdiskap
Tema 3	<i>Lærere</i>	kunnskap, lærere, kompetans, lære, lærer, skolen, lærer, fag, timer, faglig	Tema -		høgre, politikk, posisjon, opposisjon, tidlegar, politikken, forsøk, solberg, bondevik
Tema 4	<i>Olje og energi</i>	energi, olj, fornybar, teknolog, gass, sats, store, bruk, utslipp, potensi	Tema -		mener, forslaget, innstillingen, støtter, fremmer, bør, dokument, forslagsstillern
Tema -		endr, endring, dagen, foreslått, foreslår, endringen, endret, medlem	Tema -		får, igjen, fått, skjer, bort, sitter, kjenner, gått, tilbak, ingent, gaml, reis, brukt
Tema 5	<i>Forsvar</i>	forsvaret, forsvar, forsvarsministeren, struktur, oppdrag, utstyr, ledels	Tema -		registrer, eventuelt, tak, bruken, svart, avklar, ministeren, oversikt, aktuelt, inkludert
Tema -		framstegspartiet, ønskjer, synest, litt, meir, berr, gjer, pengar	Tema -		politikk, rød-grønne, partien, politikken, velger, partier, valg, valgt, valget, fire, enest
Tema -		åpne, vegn, plasser, selvstendig, egn, start, eget, tidliger, slutt	Tema -		kommunen, kommun, kommunal, innbygern, kommunesektoren, kommunesøkonomien
Tema 6	<i>Likestilling</i>	kvinner, rettighet, menn, likestil, like, retten, viktig, flere, lik, mulighet	Tema -		området, lang, områd, vern, kysten, områden, transport, svært, store, miljøet, stad
Tema 7	<i>Barnehage</i>	full, kvalitet, barnehag, kvaliteten, barnehagen, grati, plass, god, mål	Tema -		muligheten, mulighet, system, benytt, systemet, anledn, anledningen, dagen, gir
Tema -		nasjon, nasjonal, plan, strategi, transportplan, planen, planer, utarbeid	Tema 21	<i>EØS-avtalen</i>	interess, eøs-avtalen, fri, innflytels, interessant, problematisk, tjent, ivareta, motstand
Tema -		regjeringen, statsministeren, handl, bekreft, spør, uke, dager, uker	Tema 22	<i>Statlig eierskap 1</i>	staten, selskap, konkurrans, selskapet, kjøp, salg, konkurransen, selg, store, stat, hold
Tema 8	<i>Riksrevisjonen</i>	departementet, kontroll, riksrevisjonen, rapport, informasjon, rapporten	Tema -		gjeld, arbeidspartiet, seier, forhold, fått, gjern, områd, klart, del, fleirtall, gått, glade
Tema -		ønsker, forslagen, ønsket, ønske, mener, vårt, egn, motsetn, slutt	Tema 23	<i>Helseforetak</i>	styre, regional, institusjon, helseforetaken, reformen, model, institusjonen, modellen
Tema -		svaret, svar, positivt, problemet, føler, tilfellet, problem, oppfatt	Tema -		lokal, lokalt, engasj, statleg, lokalsamfunn, engasjementet, sterkt, engasjert, engasjer
Tema -		gjelder, forhold, ligger, del, tidliger, nevnt, områder, tvil, osv, rekk	Tema 24	<i>Arbeidsliv 2</i>	fast, ansatt, arbeidslivet, slår, arbeidskraft, arbeidsliv, midlertidig, arbeidstaker
Tema 9	<i>Menneskerettigheter</i>	utenriksministeren, redegjørel, fns, menneskerettighet, press, brudd	Tema -		syn, uttrykk, leder, grunnlag, oppfatn, holdn, gav, standpunkt, parlamentarisk, sterk

Tabell: Oversikt over tema i taler på Stortingets talerstol 1998-2016

Tema	Navn	Ord	Tema	Navn	Ord
Tema -		frivillig, organisasjon, organisasjonen, lag, spiller, roll, viktig	Tema 35	Folkehelse	sosial, aktiv, aktivitet, fysisk, delta, aktivt, aktiviteten, forskjell, viktig, bidra
Tema -		landet, rundt, omkr, bondevik, skapt, resten, deler, statsminist	Tema 36	Finans 2	økonomisk, økonomi, mrd, investering, økonomien, vekst, kroner, finansier, invester
Tema -		noreg, kjem, trur, gjere, heilt, dess, veit, berr, seie, kome, sjå	Tema 37	Internasjonal klimapolitikk	internasjonal, internasjonalt, mål, miljø, internasjon, nasjonalt, global, klima, målene
Tema -		still, stiller, stilt, uttalt, miljøvernministeren, kritisk, uttal	Tema -		enkelt, små, tenkt, letter, enkler, unødvendig, typer, komplisert, forenkl, byråkrati
Tema -		håper, enighet, virkelig, plass, bred, kommet, løsning, bekymret	Tema -		støtte, innfør, ordningen, tas, innført, ordning, utred, grønne, intensjonen, utredn
Tema 25	Boligpolitikk	egen, sted, bolig, rimelig, skaff, tilskudd, utform, hus, urimelig	Tema -		ordn, fjern, lese, poenget, poeng, åtte, andersen, heve, fjernet, dagen, skrive
Tema -		sammen, stå, alen, slå, hverandr, stått, henger, nøye, helhet	Tema -		viktig, inn, oft, fokus, interpellanten, svært, tema, fokuser, takk, temaet
Tema -		stortinget, vedtak, vedtatt, behandlet, behandl, stort, gjennomfør	Tema -		rett, riktig, funger, slett, absolutt, umulig, korrekt, bedt, greit, heller, alltid, nok, først
Tema 26	Vold	alvorlig, utsatt, vold, alvor, opplev, problem, slike, dessverr	Tema -		vera, vert, noreg, gjera, seia, dess, difor, sikra, meir, gje, heilt, kjem, berr, fleir
Tema -		regjeringa, framtida, tida, forsk, nye, utviklinga, framov, store	Tema -		utenfor, svs, gruppen, grupper, grupp, spesiell, faller, generell, spesiell, spesielt
Tema -		sentral, bergen, sentralt, trondheim, stavang, store, tre, sterk, sentrum	Tema -		opposisjonen, hører, hørt, innlegget, inntrykk, merk, holdt, hørte, understreket, lytt
Tema -		gode, bra, finn, god, utfodr, klarer, utfordringen, ute, mye	Tema -		konsekvens, regelverket, regelverk, fisk, forvaltn, forvalt, negat, forvaltningen
Tema 27	Høyere utdanning	utdan, forskn, høyer, sats, student, universitet, sektoren, kunnskap	Tema -		knyttet, samlet, imidlertid, komiteen, innstill, forbindels, enstemmig, ordfører
Tema -		våre, vårt, russland, dialog, kontakt, overfor, møte, utfordring	Tema 38	Industri	langsiktig, industrien, industri, kraft, rammevilkår, forutsigbarhet, rammebetingels
Tema -		stor, større, grad, flest, aller, viktigst, særlig, høyest, størst	Tema 39	Matvareproduksjon	markedet, pris, mat, kjøpe, prisen, produser, produkt, mark, produksjon, varer
Tema 28	Norskegrensen	sverig, myndighet, myndigheten, grensen, grenser, svensk, nordmenn	Tema -		norg, europa, europeisk, eus, opphold, påvirk, utenfor, søker, søke, delta, svært, rekk
Tema -		dårlig, veien, dessverr, veier, ferd, dårlige, kjøre, ulykk, standard, rydd	Tema -		flere, økt, øke, stadig, antall, øker, samtidig, færre, økte, sist, økend, antallet, mangel
Tema -		glede, gledelig, konstater, skritt, istedenfor, retn, fått, saml, posit	Tema -		liten, ganger, sikt, relativt, par, kommentar, knytt, lite, gjentatt, slutt, lengr, del, vel
Tema 29	Skatter og avgifter	betal, inntekt, skatt, laver, avgift, fordel, høye, forskjellen, rettferdig	Tema -		krav, kraftig, økning, kreve, kravet, økningen, kravet, oppfyll, streng, medfører, dagen
Tema 30	Statlig eierskap 2	statlig, virksomhet, eier, eierskap, virksomheten, betydelig, kapit	Tema -		fikk, gjern, vet, tok, høre, virker, snakket, talerstolen, trodd, måtte, gangen, orden
Tema 31	Statsbudsjettet 2	mill, budsjett, budsjettet, milliard, kutt, altern, midler, bevilgningen	Tema 40	Kriminalitet	kriminalitet, kampen, bekjemp, organisert, kriminell, kamp, former, verktøy, overfor
Tema -		ansvar, ansvar, oppgav, nivå, fylkeskommunen, reform, oppgaven	Tema -		nemlig, sammenheng, bør, form, enhver, stand, mene, nærmest, likhet, taler, argument
Tema -		kristelig, støtter, enig, merket, mener, viderefør, nærmere, bondevik	Tema 41	Framtidsrettet næringsliv	utvikl, utviklingen, framtiden, meldingen, næringen, utfordring, mulighet, framov
Tema -		vurder, foreta, helseministeren, faglig, brev, sendt, vurdert, forsvarlig	Tema -		saka, stortinget, meiner, fleirtalet, forslagen, fleirtal, samband, samla, høve, vidar, bør
Tema -		spørsmålet, vanskelig, egentlig, burd, situasjon, slag, forstå, vite	Tema -		mer, bedr, mindr, enda, mye, bruke, flere, miljøvennlig, bruker, bidra, bruk, bidrar
Tema -		penger, bruke, vei, pengen, sats, prioriter, jernban, bruker, infrastruktur	Tema 42	Lover og regler	lov, praksis, loven, regler, prinsipp, lover, bestemm, retten, prinsippet, forskrift, strid
Tema -		pst, reduser, redusert, men målet, tall, reduksjon, utgjør, andel, total	Tema -		avtalen, avtal, inngått, forlik, forhandlingen, parten, forhandling, inngå, oppnådd
Tema 32	Bistand	land, verden, bistand, landen, fattig, fattigdom, handel, rike, million	Tema 43	Trygt familieliv	samfunnet, samfunn, liv, leve, familien, hjemm, trygghet, vårt, frihet, livet, velg
Tema -		befolkningen, bor, nord, store, finnmark, regionen, nord-norg, avstand	Tema -		kort, foreligg, siter, lest, referert, kjent, vise, vist, tre, sist, bør, avslutt, period
Tema -		oslo, byen, flytt, store, steder, fek, sentrum, problem, problemen	Tema 44	Eldreomsorg	mennesk, eldr, omsorg, mennesken, livet, lenger, behov, opplev, tusen, flest, enkelt
Tema -		tror, selvfølgelig, nok, enig, type, del, ment, fornuftig, oppfatt	Tema 45	Kostnader til prosjekter	prosjekt, prosjektet, utbyg, drift, kostnaden, finansi, kostnad, ferdig, store
Tema 33	Helse tjenester	behov, tilbud, tjenest, bedr, tilbudet, tjenesten, brukern, rehabilit	Tema -		viktig, sikr, nødvendig, arbeidet, god, ulik, ivareta, etabler, svært, kompetans
Tema 34	Offentlig / privat sektor	offentlig, privat, sektor, aktører, aktøren, ideologisk, rom, tjenest	Tema -		høyre, mener, overraskend, motsetn, angrep, tidliger, egn, forskjell, skuffet, leser
Tema -		tiltak, sett, konkret, tiltaken, effekt, gjennomfør, verk, iverksett	Tema 46	Sårbare mindreråige	ung, barn, ungdom, overgrep, voksn, utsett, spesielt, rettet, trygg, hos, oppfølg
Tema -		mulig, godt, fortsatt, best, mest, like, fullt, selvsagt, raskt, minst, tegn	Tema -		heller, stemmer, ord, nok tre, først, men, bør, god, sist, godt, fått, slutt, problem

Appendix C: Temaprevalens

